

CENTAR ZA PROMICANJE SOCIJALNOG NAUKA CRKVE

SOCIJALNI NAUK CRKVE

GRAĐA ZA NATJECANJE U VJERONAUČNOJ OLIMPIJADI
UČENIKA OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA
ZA 2023./2024. ŠKOLSKU GODINU

SOCIJALNI NAUK CRKVE
Građa za natjecanje u Vjeronaučnoj olimpijadi učenika
osnovnih i srednjih škola
za 2023./2024. školsku godinu

CENTAR ZA PROMICANJE SOCIJALNOG NAUKA CRKVE

SOCIJALNI NAUK CRKVE

GRAĐA ZA NATJECANJE U VJERONAUČNOJ OLIMPIJADI
UČENIKA OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA
ZA 2023./2024. ŠKOLSKU GODINU

Autori:

Silvija Migles

Igor Jakobfi

Dubravka Petrović Štefanac

Stjepan Baloban

Zvonimir Ancić

Zagreb 2023.

Sadržaj

Uvod	8
1. Što je socijalni nauk Crkve?	11
Instrument evangelizacije.....	12
Znanje prosvjetljeno vjerom.....	14
Temelj izgradnje civilizacije ljubavi.....	16
Vidjeti – prosuditi – djelovati	21
Otvoreno gradilište: protagonisti i promicatelji	22
2. Socijalne poruke papâ	25
Papa Lav XIII.....	29
Papa Pio XI.....	32
Papa Pio XII.	35
Papa Ivan XXIII.....	38
Drugi vatikanski koncil (1962. – 1965.)	42
Papa Pavao VI.....	44
Papa Ivan Pavao II.	48
Papa Benedikt XVI.	53
Papa Franjo.....	56
3. Živjeti socijalni nauk Crkve	61
Briga za zajednički dom	62
Promicanje mira	69
Vjernik u politici	74
Putovi oživotvorenja	81
4. Socijalni nauk Crkve u Hrvatskoj	87
Od 1900. do 1945. godine: procvat katoličke socijalne misli	88
Od 1945. do 1990. godine: razdoblje prisilnog mirovanja Crkve	95
Od 1990. godine nadalje: u slobodnoj i demokratskoj Hrvatskoj.....	98
Pojmovnik	111
Bibliografija	115
Bilješka o autorima	117

Uvod

Drage učenice i dragi učenici,
drage vjeroučiteljice i dragi vjeroučitelji!

Obično se kaže da je svaki ljudski život određena škola. Ako je ljudski život škola, zašto onda svi idemo u školu, od osnovne do srednje škole, a potom i na fakultet? Školu pohađamo da bismo naučili nešto novo, korisno, potrebno i plemenito za naš život. Drugim riječima, novim znanjem u osnovnoj i srednjoj školi obogaćujemo svoju životnu školu koja će trajati do kraja ovozemaljskoga života.

Ne znamo hoćete li se složiti s poznatom starom tvrdnjom: »Tko više zna, više vrijedi«, no mi smo uvjereni da sadržaj vjeronaučne građe za školsku godinu 2023./2024. može biti od velike koristi za jednu i drugu školu, kako za osnovnu i srednju školu koju sada pohađate tako i za onu životnu školu koja će se nastaviti u životu koji je pred vama.

Uz druge vrijedne i važne sadržaje, Katolička Crkva u vjeronaučnoj nastavi u školi nudi svoj socijalni nauk za koji s pravom možemo reći da je upućen ne samo kršćanima, katolicima, već i svim ljudima dobre volje.

U vjeronaučnoj građi koja je pred vama nastojali smo približiti zanimljiv i koristan sadržaj koji je povezan s našim svakodnevnim životom, a koji nije dovoljno poznat kako među vjernicima u Crkvi tako i među vjernicima u njihovome javnom, društvenom životu, i to među gospodarstvenicima, političarima, novinarima, znanstvenicima, kulturnim djelatnicima...

Stoga vas pozivamo da zajedno razmišljamo o socijalnom nauku Crkve u četiri koraka. Tako prvo poglavlje želi odgovoriti na pitanje što je socijalni nauk Crkve i što to učenje Katoličke Crkve pruža današnjem čovjeku. Socijalni nauk Crkve predstavlja i zapravo to jest otvoreno gradilište na kojem se kršćani osposobljavaju za osoban, obiteljski, crkveni i društveni život..

Drugo poglavlje donosi socijalne poruke papâ, počevši s papom Lavom XIII. i prvom socijalnom enciklikom *O novim stvarima* (1891.). Riječ je o temama i pitanjima s kojima se susrećemo od djetinjstva do starosne dobi, poput dostojanstva ljudske osobe, solidarnosti, ljudskoga rada, pravedne plaće, općega dobra, demokracije, ljudskih prava, razvoja, kao i velikih razlika u svijetu između manjine bogatih i velike većine siromašnih ljudi i naroda, pa sve do brige za okoliš, odnosno do zajedničkih nastojanja oko očuvanja zajedničkog doma, zemlje i svijeta u kojem živimo.

Treće poglavlje želi pokazati kako živjeti socijalni nauk Crkve u nekim područjima svakodnevnoga života.

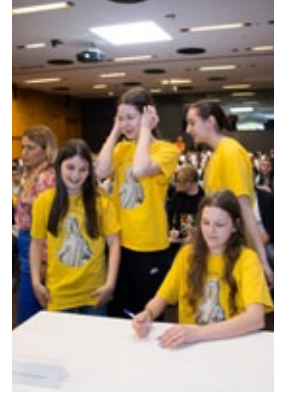
U četvrtom poglavlju, koje je dodatak vjeronaučne građe za srednju školu, donosimo pregled razvoja socijalnog nauka Crkve u Hrvatskoj od početka 20. stoljeća do novijega vremena.

Na kraju se nalazi Pojmovnik kojim želimo pomoći u razumijevanju pojedinih pojmova, kao i Bibliografija te Bilješka o autorima.

Želimo vam zanimljivo i korisno putovanje u proučavanju socijalnoga nauka Crkve i da na kraju novo znanje koje ćete steći možete upotrijebiti u svakom trenutku života, kako biste zajedno s kršćanima i svim ljudima dobre volje mogli graditi civilizaciju ljubavi. Na izgradnju civilizacije ljubavi pozvao je sveti papa Pavao VI. na svetkovinu Duhova 1970. godine. Na izgradnju civilizacije u kojoj nema više ratova i u kojoj nema izrabljivanja slabijih i nemoćnih; civilizacije u kojoj raste solidarnost i međusobno pomažanje, a smanjuje se iskorištavanje pojedinaca i naroda; civilizacije u kojoj se poštuje i čuva priroda, a smanjuju se siromaštvo i nepravde koje su najčešće uzrokom ratova. Riječ je o životu u ljubavi i miru, koji su današnjem čovjeku i svijetu toliko potrebni.

Socijalni nauk Crkve proizlazi iz snažne poruke da svi – ne samo katolici, kršćani, već svi ljudi dobre volje – možemo pridonijeti tome da u našem svijetu ima boljeg mjesta za sve. Ipak, kao Isusovi učenici baštinimo poseban poziv da živimo poput Isusa koji nam je pokazao kako hodati njegovim stopama, donoseći ljubav i brigu za sve koji su blizu ili daleko. Hodajmo Isusovim stopama i pomozimo učiniti svijet boljim mjestom za sve.

Autori

Što je socijalni nauk Crkve?

1.

socijalna evangelizacija

socijalni pastoral

socijalna kateheza

DOCAT

Što činiti?

Instrument evangelizacije

◆ Pod nazivom socijalni nauk Crkve misli se, prije svega, na poruke crkvenog učiteljstva o socijalnim pitanjima. No, on uključuje i dokumente drugih crkvenih institucija, različitih crkvenih organizacija, katoličkih udruga kao i doprinosna teologa i drugih katoličkih stručnjaka u kojima se taj nauk razvija, komentira i primjenjuje.

Sveti Ivan Pavao II. volio je socijalni nauk i bio je veliki *socijalni papa*. Za njega je socijalni nauk Crkve *instrument evangelizacije*. To znači da evangelizacija – »budući da nagoviješta Boga i otajstvo spasenja u Kristu svakom čovjeku (...) i otkriva čovjeka njemu samomu« – uključuje i brigu za čovjeka i sve što je ljudsko: ljudska prava, obitelj, odgoj, zadaće države, nacionalni i međunarodni poredak, društveni život, gospodarstvo, kulturu, mir i rat, poštivanje života od časa začeća do smrti, zaštitu okoliša. Drugim riječima, evangelizacija ima i socijalnu dimenziju čiji je cilj promocija cjelovitog razvoja ljudske osobe i svakog pojedinačnog čovjeka, mladog i starog, djece i roditelja, muškarca i žene, zdravog i bolesnog. Zbog toga vjera traži i povezanost sa svakodnevnim životom, a Crkva ima pravo i dužnost: evangelizirati socijalno.

Naziv *socijalni nauk Crkve* prijevod je latinskog naziva *doctrina socialis Ecclesiae*. Prvi put ga spominje papa Pio XI. 1931. godine u socijalnoj enciklici *Četrdeseta godina*, nakon čega postaje *terminus technicus* za govor Crkve o socijalnim i društvenim pitanjima i izazovima. Uz izraz *socijalni nauk* upotrebljava se i izraz *socijalno naučavanje*.

Zanimljivo jest da su tijekom povijesnog razvoja na hrvatskom govornom području umjesto naziva *socijalni nauk Crkve* rabili i sljedeće nazive: katolička sociologija, kršćanski društveni nauk, društveni nauk Crkve. Danas je u Hrvatskoj službeno prihvaćen naziv *socijalni nauk Crkve*. Pridjev *socijalni* pritom se ne smije ograničavati na ono što se često naziva *socijala* ili na *jednostavno materijalno pomaganje* drugih; on zapravo označava cijelo područje života čovjeka koji je *socijalno biće*, te se tiče kako društva i društvenosti tako i socijalnih pitanja života ljudi u zajednicama, Crkvi i društvu. Riječ *socijalno* ima šire značenje od riječi *društveno*.

Više je definicija koje osvjetljavaju socijalni nauk Crkve. Ivan Pavao II. donio je 1987. godine u socijalnoj enciklici *Socijalna skrb* još jedan i pritom možda najtemeljiti opis socijalnog nauka Crkve. Tu je istaknuo da je socijalni nauk Crkve: »*brižljivo izrađena formulacija* rezultata pomnog razmišljanja o složenoj zbilji ljudske egzistencije u društvu i na međunarodnoj razini, i to u svjetlu vjere i crkvene predaje« (br. 41). Za papu Benedikta XVI. socijalni nauk Crkve je »*ljubav u istini u društvenim pitanjima* (*caritas in veritate in re sociali*): navještaj Kristove istine ljubavi u društvu. Taj je nauk služenje ljubavi, ali u istini« (*Ljubav u istini*, br. 5). Na početku pontifikata važnost učenja Crkve o socijalnim pitanjima naglasio je i papa Franjo, jer »evangelizacija podrazumijeva i zahtijeva cjelovito promicanje svakoga ljudskog bića. Ne može se više tvrditi da se religija treba ograničiti na privatnu sferu i da ona postoji samo zato da pripremi duše za nebo. Znamo da Bog želi sreću svojoj djeci i na ovoj zemlji« (*Radost evandolja*, br. 182).

♦ Socijalni nauk Crkve: »brižljivo izrađena formulacija rezultata pomnog razmišljanja o složenoj zbilji ljudske egzistencije u društvu i na međunarodnoj razini, i to u svjetlu vjere i crkvene predaje«.

Ivan Pavao II.

♦ Socijalni nauk Crkve je »ljubav u istini u društvenim pitanjima (*caritas in veritate in re sociali*): navještaj Kristove istine ljubavi u društvu«.

Benedikt XVI.

Znanje prosvijetljeno vjerom

◆ Sveto pismo je prvi izvor i bitan temelj socijalnog nauka Crkve. Slikovito rečeno, socijalni nauk Crkve jest dugovječno veliko stablo čiji su korijeni Sveto pismo, jer biblijska nadahnuća oblikuju cjelokupnu socijalnu misao Katoličke Crkve. Sveto pismo nisu samo biblijski citati ili zapovijedi koje treba poznavati, Sveto pismo u sebi nosi veliku poruku Božje ljubavi za čovjeka i plan Božje ljubavi za čovječanstvo.

Vjera i razum dva su puta spoznaje koja vode do socijalnog nauka Crkve. Vjera je sila koja pokreće, a razum je svjetlo koje razlučuje. Iz vjere i razuma proizašli su i bitni izvori socijalnog nauka Crkve koji su glavna nadahnuća za življenje socijalne dimenzije kršćanske vjere: Sveto pismo, naučavanje otaca i velikih teologa Crkve, crkveno učiteljstvo.

Sveto pismo je prvi izvor i bitan temelj socijalnog nauka Crkve. Slikovito rečeno, socijalni nauk Crkve jest dugovječno veliko stablo čiji su korijeni Sveto pismo, jer biblijska nadahnuća oblikuju cjelokupnu socijalnu misao Katoličke Crkve. Sveto pismo nisu samo biblijski citati ili zapovijedi koje treba poznavati, Sveto pismo u sebi nosi veliku poruku Božje ljubavi za čovjeka i plan Božje ljubavi za čovječanstvo. Riječ je o brizi za čovjeka i promicanju pravednosti, a mnogobrojni svetopisamski tekstovi sadrže upravo tu socijalnu komponentu: počevši od *Knjige Postanka*, preko odredbi *Levitskog zakonika* i opomena starozavjetnih proroka (osobito Amosa, Izaije, Miheja, Jeremije i Ezekijela) do četiri evanđelja i apostolskih spisa. Papa Ivan Pavao II. će 1994. godine u dokumentu *Nadolaskom trećeg tisućljeća* reći da se u Starom zavjetu socijalni nauk Crkve ocrtava napose u propisima subotnje i jubilarne godine (Lev 25,1-22), a da svoje korijene ima u tradiciji jubilarne godine koja se obilježavala svakih pedeset godina kada se stanovništvo oslobađalo ropstva i kada je svaki Izraelac ponovno postajao vlasnik svoje zemlje, ako ju je možda prodao ili izgubio pavši u ropstvo. Bog je u Isusu Kristu spasio svakoga čovjeka i cijeloga čovjeka, stoga u naviještanju evanđelja bitna je i neizbježna socijalna dimenzija. Među temeljnim evanđeoskim istinama i vrednotama koje su trajno obilježile socijalnu misao Crkve jest trajna briga za dostojanstvo ljudske osobe i jamstvo slobode čovjeka koju ne može jamčiti nijedan ljudski

zakon. Među ključne novozavjetne tekstove sa snažnim socijalnim porukama ubrajaju se: Evanđeoska besjeda na gori (Mt 5-7), Najveća zapovijed (Mt 22,34-40), Milosrdni Samaritanac (Lk 10,29-37) i Posljednji sud (Mt 25,31-46). Svi ti tekstovi podsjećaju da je život Isusovih učenika život za druge.

Uz vjeru veliki pokretač razvoja socijalnog nauka jesu razum i iskustvo. Zbog toga se tijekom povijesti oblikovala predaja Crkve ili, drugim riječima, crkvena tradicija. Socijalnom nauku veliki doprinosi dolaze iz patrističkog (otadžinskog) razdoblja crkvene povijesti. Sveti Ambrozije (preminuo 397.), milanski biskup iz četvrtog stoljeća istaknuo je: »Ne daješ od svoga kad daješ siromahu, nego mu vraćaš što je njegovo. Jer ono što je zajedničko i dano na upotrebu svima ti svojataš za sebe. Zemlja je dana svima, a ne samo bogatima.« Nadalje, sveti Augustin (354. – 430.) bio je jedan od glavnih začetnika kršćanske misli o pravednom ratu. U srednjovjekovnom razdoblju velik doprinos došao je i od onih teologa koji se nazivaju skolasticima. Najutjecajniji skolastički teolog bio je sveti Toma Akvinski (1225. – 1274.), a važan je zbog učenja o kreposti pravednosti i s njom povezanih socijalnih tema, kao što je vlasništvo.

U suvremenoj povijesti (od 1891. godine do danas) oblikovao se cjelovit sustav koji zovemo socijalni nauk Crkve. Crkveno učiteljstvo objavilo je brojne socijalne enciklike i druge socijalne dokumente.

Posebna karakteristika socijalnog nauka Crkve jest interdisciplinarnost. Nije moguće zamisliti razvoj socijalnog nauka Crkve bez dijaloga s raznim znanstvenim disciplinama koje se bave čovjekom. Plod je interdisciplinarni dijalog koji nije ograničen samo na pojedine crkvene zajednice već predstavlja doprinos javnim raspravama o viziji na kojoj želimo graditi život u društvu. Socijalni nauk Crkve ne može se zatvoriti u privatnu sferu, nego se živi u javnosti i sa svim ljudima dobre volje.

- ♦ Socijalna zauzetost proroka Miheja sažeta je u njegovoj poruci: »Objavljeno ti je, čovječe, što je dobro, što Jahve traži od tebe: samo činiti pravicu, milosrđe ljubiti i smjerno sa svojim Bogom hoditi« (Mih 6,8). Sliku proroka Miheja načinio je Giacomo Gavedoni (1577. – 1660.).

Temelj izgradnje civilizacije ljubavi

◆ Zbog svoje interdisciplinarnosti naravi socijalni nauk Crkve iznimno je koristan za sve ljude dobre volje, a ne samo za katolike. Za katolike – vjernike jest *nezaobilazan instrument evangelizacije*, to jest putokaz za socijalno-etičko postupanje u osobnom i javnom životu.

U potrazi za smislom i srećom važna su pitanja pravednih i ljudskih odnosa. Socijalni nauk Crkve pritom želi biti pomoć čovjeku i društvu. Svojim sadržajem nudi nadu u mogućnost izgradnje *civilizacije ljubavi*, svijeta i društva dostojnog čovjeka. Civilizacija ljubavi jest ideal kojemu se teži, a pojam je prvi put na nedjelju Pedesetnice 1970. godine upotrijebio papa Pavao VI. protumačivši da je civilizaciju ljubavi i mira utemeljio događaj Duhova, jer dar Duha Svetoga učinio je različite jezike razumljivima svima; što je slika ljubavi i mira koje i danas toliko trebamo. Svojim socijalnim naukom Katolička Crkva daje upute kako živjeti u društvu i usmjeravati povijest prema dobru.

U *glavni sadržaj* socijalnog nauka Crkve pritom se ubrajaju: načela za razmišljanje, kriteriji za prosuđivanje i smjernice za djelovanje. Načela za razmišljanje pomažu ljudima razumjeti stvarnost života u društvu i potrebu za pravednošću; kriteriji za prosuđivanje su alati koji pomažu gledati na svijet, prosuđivati i prihvaćati ono što je dobro za čovjeka; smjernice za djelovanje pokreću na djelovanje. S time je usko povezana i *zadaca* socijalnog nauka Crkve: naviještati istinu o čovjeku i prokazivati nepravde. Socijalni nauk Crkve pritom ima dvostruku *svrhu*: vjersku i moralnu.

Glavni predmet su *socijalna načela*. Zovemo ih još socijalnim principima, a ima ih sedam.

Središte i duša socijalnog nauka Crkve jest *ljudska osoba*. Svaka osoba je stvorenje na sliku Božju i svatko ima transcendentno dostojanstvo koje se nikada ne može oduzeti, čak i ako se uvijek ne poštuje ili se lako izgubi iz vida. Ljudi su uvijek važniji od stvari i nikada ih se ne smije tretirati kao sredstva ili instrumente za postizanje kakve koristi. Svi smo djeca jednog Boga i činimo jednu ljudsku obitelj. Kršćanstvo ima univerzalan poziv: graditi jedinstvo ljudske obitelji.

Dostojanstvo ljudske osobe

Iz ljudskog dostojanstva proizlaze *ljudska prava i dužnosti*. Ono što je Bog darovao svakom čovjeku nitko mu nema pravo oduzeti. Kao što je svaka osoba jednaka u dostojanstvu i pravima, tako je svaka ljudska zajednica, svaka ljudska rasa i kultura jednaka u dostojanstvu i pravima. Sveti Ivan XXIII. u socijalnoj enciklici *Mir na zemlji* (1963.) donosi svojevrsni katalog ljudskih prava: pravo na život i životno uzdržavanje, moralna i kulturna prava, pravo na štovanje Boga, pravo na slobodan izbor zvanja, pravo na rad, ekonomsku djelatnost i privatno vlasništvo, pravo na javno okupljanje i udruživanje, pravo na seljenje i izbor životnog prebivališta, politička prava.

Ljudska prava

Prva i široka definicija *općega dobra* podrazumijeva »skup onih uvjeta društvenog života koji grupama i pojedincima omogućuju da potpunije i lakše dođu do vlastitog savršenstva« (DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Radost i nada*, br. 26). Papa Benedikt XVI. opisuje opće dobro sljedećim riječima: »Ljubiti nekoga znači htjeti njegovo dobro te se i sam oko toga djelatno založiti. Osim pojedinačnog dobra postoji i dobro vezano uz život ljudi u društvu – a to je opće dobro. Riječ je o dobru koje pripada 'svima nama', a tvore ga pojedinci, obitelji i manje skupine koje se ujedinjuju u društvenu zajednicu...« (*Ljubav u istini*, br. 7). Opće dobro podsjeća da smo svi odgovorni jedni za druge i da smo pozvani prido-

Opće dobro

**Povlašteno
opredjeljenje
za siromašne**

nositi njegovom postizanju na način da stvaramo one uvjete života koji će svakoj pojedinačnoj osobi, i cijeloj osobi, omogućiti cjelovit razvoj. Svaka društvena skupina pritom treba uzeti u obzir prava i legitimnost težnji drugih skupina, kao i dobrobit cijele ljudske obitelji. Zadaća političke zajednice jest služiti općem dobru.

Da bi se opće dobro ostvarilo, važno je i načelo *opće namjene dobara* prema kojemu svaki čovjek mora imati pristup blagostanju potrebnom za njegov potpun razvoj. Riječima Ivana Pavla II., opća namjena dobara temelji se na tomu da »prvo vrelo svega što je dobro jest sam Božji čin koji je stvorio zemlju i čovjeka te čovjeku predao zemlju da njome vlada svojim radom i uživa njegove plodove« (*Stota godina*, br. 31). Drugim riječima, »Bog je dao zemlju svemu ljudskom rodu da bi uzdržavala sve njegove članove ne isključujući ni privilegirajući nikoga« (*Kompendij*, br. 172).

U evanđeoskom ulomku o Posljednjem sudu (Mt 25,31-46) Isus poučava da *potrebe siromašnih i ranjivih osoba* moraju biti na prvome mjestu, jer vjerski gledano siromašna i ranjiva osoba prerušeni je Krist, što pod moralnim vidom znači da svi ljudi zaslužuju poštovanje, zaštitu svojih prava i mogućnost sudjelovanja i dijeljenja u dobru Božjeg stvaranja. Siromasi zaslužuju pravednost i ljubav. Stoga se najosnovniji test kršćanske ljubavi i pravednosti društva očituje u odnosu prema siromašnima, ranjivima, ugroženima: »Kad siromasima dajemo prijeko potrebne stvari, ne iskazujemo im time neku osobnu darežljivost, nego im vraćamo što je njihovo. Više nego čin ljubavi, vršimo dužnost pravednosti« (sv. Grgur Veliki, *Pastoralno pravilo*).

Supsidijarnost dolazi od latinske riječi *subsidium* i označava stav pomaganja, stav potpore, promicanja i razvoja. Na osnovi toga načela svaka se viša razina treba staviti u stav pomaganja, potpore, promicanja i razvoja u odnosu na nižu, ako ta niža razina ne može obavljati svoju funkciju. Primjerice, država pomaže županiji, županija općini, a općina skupinama, obiteljima i pojedincima. Ali viša razina treba omogućiti da se odluke donose što je moguće bliže čovjeku pojedincu kako bi se poštivale čovjekova sloboda i kreativnost. Ideal je da se odluke donose i problemi rješavaju na onim razinama gdje su i nastali. Načelo supsidijarnosti čuva i štiti osobe, obitelji, skupine, škole, župe, lokalne zajednice, itd., od zlouporaba viših društvenih razina, te im omogućuje razvijati njihove vlastite zadaće, a čovjeku pojedincu svoju kreativnost.

Supsidijarnost

Sudjelovanje je obveza na koju poziva supsidijarnost, a cilj joj je opće dobro. Pravo i dužnost sudjelovanja imaju svi ljudi, a odnosi se na uvažavanje i sudjelovanje svakoga člana društva u gospodarskom, političkom i kulturnom životu. Katolici imaju pravo i obvezu sudjelovati u izgradnji crkvenog života, svoje župe i biskupije. Sudjelovanje je jedan od temeljnih zahtjeva pravednosti i ljudskog dostojanstva: svakom čovjeku treba biti osigurana minimalna razina sudjelovanja u zajednici. Nepravedno je i pogrešno da su osoba ili skupina nepravedno isključeni ili da ne mogu sudjelovati u društvu.

Sudjelovanje

Načelo *solidarnosti* izriče socijalnu narav ljudskog postojanja; čovjek je socijalno biće i potreban je drugoga. Papa Benedikt XVI. tu istinu izriče na sljedeći način: »Nijedan čovjek nije usamljeni otok. Naši su životi duboko međusobno isprepleteni mnogostrukim interakcijama koje su jedna s drugom povezane. Nitko ne živi sam. Nitko ne griješi sam. Nitko ne biva spašen sam. U moj život neprestano ulaze životi drugih ljudi: u ono o čemu razmišljam, što govorim, radim i stva-

Solidarnost

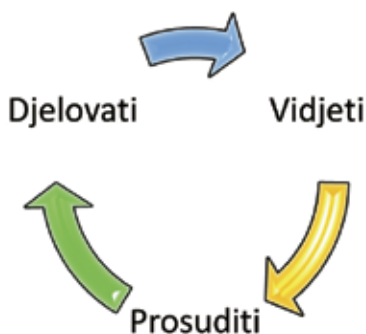
♦ Izraz *svim ljudima dobre volje* prvi put je upotrijebio papa Ivan XXIII. u socijalnoj enciklici *Mir na zemlji* (1963.). Stoga, ne samo katolici već svi ljudi dobre volje. Na fotografiji naslovnica magazina *Time* iz 1963. godine u kojoj je papa Ivan XXIII. proglašen osobom godine. (*Time*)

ram. I obratno, moj život ulazi u živote drugih ljudi, i u dobru i u zlu» (*U nadi spašeni*, 2007., br. 48). Solidarnost stoga nadilazi osjećaj sućuti i ganuća te umjesto toga traži stav uzajamnosti i odgovornosti jednih za druge, osobne i društvene. Solidarnost je stoga socijalno načelo i moralna krepost. Kao moralna krepost solidarnost je čvrsta i postojana odlučnost zauzeti se za opće dobro. Kao socijalno načelo solidarnost pridonosi pravednijem funkcioniranju institucija i općenito društvenog života. Takva društvena solidarnost zahtijeva solidarne društvene strukture u kojima, primjerice, profit neće biti iznad rada i radnika, nego u njihovoj službu. Solidarnost gradi jedinstvo ljudske obitelji nadilazeći nacionalne, rasne, ekonomske i ideološke razlike. Danas se traži globalna solidarnost.

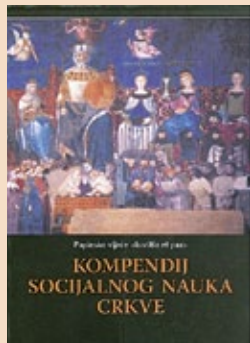
Iz dosad iznesenoga valja zaključiti da socijalni nauk Crkve nije namijenjen samo vjernicima, pojedincima, određenim stručnim osobama ili skupinama. Socijalni nauk Crkve namijenjen je svim ljudima kojima je na srcu dobro čovjeka kao takvoga. *Subjekt* socijalnog nauka Crkve jest prvo cijela kršćanska zajednica, a zatim i svi ljudi dobre volje, neovisno o vjerskim opredjeljenjima.

Vidjeti – prosuditi – djelovati

Načela socijalnog nauka Crkve provode se u djelo po metodi *vidjeti – prosuditi – djelovati*. Metoda se prvi puta spominje 1961. godine u socijalnoj enciklici pape Ivana XXIII. *Majka i učiteljica*: »Načela socijalnog nauka provode se u djelo većinom u ova tri stupnja: prvo, treba sagledati pravo stanje stvari; drugo, pažljivim vrednovanjem treba usporediti ovo stanje sa spomenutim načelima; treće, treba odrediti što se može ili mora poduzeti da se iznesene smjernice prema prilikama mjesta i vremena primijene« (br. 236). Uvodeći novu metodu u socijalni nauk Crkve Papa se oslonio na misao Josepha Cardijna (1882. – 1967.), belgijskog svećenika koji je služio siromašnim radnicima, utemeljio pokret Mladih kršćanskih radnika, zaređen za biskupa 15. veljače 1965., a za njegove zasluge papa Pavao VI. dodijelio mu je kardinalsku čast 22. veljače iste godine. *Vidjeti – prosuditi – djelovati* za Cardijna predstavlja osnovni alat koji će mladim radnicima pomoći preispitati vlastite živote i izazvati ih na djelovanje. Slijediti tri koraka metode *vidjeti – prosuditi – djelovati* znači poduzeti sve što je potrebno kako bi se osiguralo da zadatak kojim se bavimo, situacija u kojoj se nalazimo ili pitanje koje želimo riješiti ima evanđeoski temelj.

Metoda se prvi puta spominje 1961. godine u socijalnoj enciklici pape Ivana XXIII. *Majka i učiteljica*: »Načela socijalnog nauka provode se u djelo većinom u ova tri stupnja: prvo, treba sagledati pravo stanje stvari; drugo, pažljivim vrednovanjem treba usporediti ovo stanje sa spomenutim načelima; treće, treba odrediti što se može ili mora poduzeti da se iznesene smjernice prema prilikama mjesta i vremena primijene« (br. 236).

◆ Ovim jedinstvenim socijalnim dokumentom pozvani su prvo katolici služiti se njime, kako bi upoznali socijalni nauk i po njemu radili za opće dobro, a također je namijenjen i svim ljudima dobre volje kako bi mogli upoznati socijalni nauk Katoličke Crkve.

Otvoreno gradilište: protagonisti i promicatelji

Prvi promicatelji socijalnog nauka Crkve ponajprije su crkveni pastiri, biskupi, zatim svećenici i redovničke zajednice u čiju karizmu je uključen socijalni nauk. No, da bi taj nauk mogao imati izravan utjecaj na pojedince i društvo, potrebni su vjernici laici i stručne osobe s različitih strana, iz svijeta znanosti, tehnike, gospodarstva, prava, politike, kulture. Papa Benedikt XVI. je u jednom od svojih govora posebno naglasio da osobito vjernici laici nisu samo pasivni primatelji, već protagonisti socijalnog nauka Crkve u ključnom trenutku njegove primjene. Oni su također i vrijedni suradnici u oblikovanju socijalnog nauka, zahvaljujući iskustvu i specifičnim vještinama (16. svibnja 2011.).

Ključno je da socijalni nauk Crkve bude sastavni dio formacijskog puta vjernika laika, kako bi njihovo služenje na raznim područjima društvenog života bilo izraz istine kršćanske vjere i istine socijalnog nauka Crkve. Socijalni nauk Crkve se, naime, potpuno ostvaruje kada se živi konkretno za rješavanje socijalnih problema.

U svrhu formacije u socijalnom nauku i njegovog poznavanja, a na zahtjev pape Ivana Pavla II., Papinsko vijeće *Iustitia et pax* objavilo je 2004. godine u Rimu *Kompendij socijalnog nauka Crkve*. *Kompendij* je poput *katekizma* i *proglasa* socijalnog učenja Crkve jer obuhvaća cjelovit pregled temeljnih postavki katoličkog socijalnog nauka, te nudi brojne izazove i nadahnuća za sadašnjost i budućnost, ocrtavajući idealne i povijesne koordinate za izgradnju društva, za ostvarenje cjelovitog i solidarnog humanizma koji je otvoren božanskom.

Socijalni nauk Crkve predstavlja *otvoreno gradilište* i potrebni su ljudi snažnoga i autentičnoga karaktera koji će vjerodostojno promicati život u društvu. Važna je svrha *Kompendija* pomoći u takvoj formaciji osoba i biti nadahnućem za angažman u svijetu. Naime, i u društvenoj sferi postoji potreba za svjedocima, mučenicima i svecima. Biti zreo kršćanin znači preuzeti zadaću izgradnje civilizacije ljubavi, u dijalogu s različitim znanjima, s drugim religijama i sa svim ljudima dobre volje. *Kompendij* zbog toga poziva razvijati *socijalni pastoral* kao *izraz službe socijalne evangelizacije* (br. 524), bez kojeg Crkva neće moći ispuniti svoje poslanje, jer zadaća je socijalnog pastora »pomagati ljudima da otkriju istinu i izabirati put kojim ići; ohrabrivati zauzimanje kršćana za svjedočenje, sa svom brižljivošću služenja, evanđelja na socijalnom planu« (br. 525). U *Kompendiju* se nadalje ističe da je »socijalni nauk Crkve nužno uporište za potpunu kršćansku formaciju« (br. 528), a formacijska »vrijednost socijalnog nauka Crkve treba se prepoznati u katehetskoj djelatnosti« (br. 529). Stoga je uz socijalni pastoral prijeko potrebna i *socijalna kateheza*, jer se socijalni nauk treba podučavati i primjereno upoznati; u suprotnom se ne pretvara u konkretna ponašanja. To znači da su župna kateheza i katolički vjeronauk u školi dva važna formacijska stupa po kojima će socijalni nauk biti upoznat.

U društvenoj sferi postoji potreba za svjedocima, mučenicima i svecima. Biti zreo kršćanin znači preuzeti zadaću izgradnje civilizacije ljubavi, u dijalogu s različitim znanjima, s drugim religijama i sa svim ljudima dobre volje. *Kompendij* zbog toga poziva razvijati *socijalni pastoral* kao *izraz službe socijalne evangelizacije* (br. 524).

◆ Nadbiskup Vãn Thuận u zatvoru piše jednu od svojih prvih knjiga. (*Vatican News*)

◆ Papa Franjo je u Predgovoru napisao da je DOCAT poput korisničkog priručnika koji pomaže evanđeljem prvo promijeniti sebe, zatim najbližu okolinu, na kraju i cijeli svijet.

Mnogi su svjedoci i promicatelji socijalne dimenzije kršćanske vjere. Papa Franjo ističe: »Tko bi se usudio zatvoriti u crkvu i ušutkati poruku svetog Franje Asiškog i blažene Terezije iz Calcutte? Oni sami to nikada ne bi prihvatili« (*Radost evanđelja*, br. 183.). Nije prihvatio niti sveti Vinko Paulski (1581. – 1660.) koji je po *bratovštinama ljubavi* koje je osnivaio širio socijalnu i karitativnu djelatnost, niti je prihvatila službenica Božja Dorothy Day (1897. – 1980.) koja je dobro razumjela da biti katolik znači prihvatiti sav katolički nauk koji jednako obuhvaća pitanje zaštite ljudskog života kao i pitanje mira, rada i brige za siromašne. Mnogi su drugi svjedoci zauzetošći za socijalnu pravdu i nije ih ovdje moguće sve niti navesti niti prikazati. Jedan od njih je svakako vijetnamski kardinal časni sluga Božji François-Xavier Nguyễn Văn Thuận (1928. – 2002.), vjerni svjedok evanđelja i promicatelj socijalnog nauka Crkve. Van Thuận uživa ugled *živućeg mučenika*, jer je u svojoj domovini Vijetnamu progonjen od komunističkih vlasti proveo ukupno trinaest godina u zatvoru, od kojih devet u samici, prije nego ga je papa Ivan Pavao II. pozvao u Rim gdje je na čelu Papinskog vijeća *Iustitia et pax* vodio i najvećim dijelom do svoje smrti oblikovao *Kompendij socijalnog nauka Crkve*.

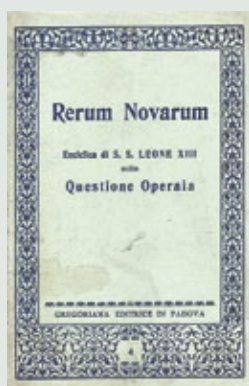
Da smo svi pozvani biti protagonisti socijalnog nauka Crkve pokazuje i *DOCAT – Kompendij socijalnog nauka Crkve za mlade*, službeno objavljen 2016. godine na Svjetskom danu mladih u Poljskoj (Krakow). DOCAT je popularno izdanje koje želi pomoći mladim vjernicima da upoznaju i žive socijalni nauk Crkve. Temelji se na *Kompendiju socijalnoga nauka Crkve*, kao i na drugim službenim socijalnim dokumentima Crkve.

Socijalne poruke papâ

2.

- ◆ Sustavan razvoj službenog naučavanja Crkve o socijalnim pitanjima počinje tek s papom Lavom XIII. i objavom njegove socijalne enciklike *O novim stvarima* (1891.).

Govor o životu pod socijalnim vidom i zalaganje oko njegova ostvarenja prisutni su u cijelom Svetom pismu i povijesti Crkve. Mnoge biblijske knjige progovaraju kako urediti život u zajednici da bude u skladu s Božjim naumom. U prvim kršćanskim zajednicama postojale su posebne službe koje su skrbile za siromašne, napuštene i bolesne. Ispovijedanje vjere u Krista i zalaganje oko rješavanja socijalnih pitanja bila su dva bitna obilježja života kršćana tijekom cijele povijesti Crkve. Međutim, sustavan razvoj službenog naučavanja Crkve o socijalnim pitanjima počinje tek s papom Lavom XIII. i objavom njegove socijalne enciklike *O novim stvarima* (1891.). Nakon njega gotovo svi pape u određenim vremenskim razmacima objavljuju dokumente, upućuju poruke ili održavaju govore u kojima progovaraju o različitim socijalnim pitanjima i razvijaju sâm socijalni nauk Crkve.

Načelno postoje dvije skupine socijalnih dokumenata. Prva skupina odnosi se na socijalne enciklike, odnosno socijalne dokumente *obljetnice* koji se objavljuju na obljetnicu prve socijalne enciklike *O novim stvarima* (15. svibnja 1891.). Drugu skupinu čine socijalni dokumenti koji se objavljuju u drugim važnim zgodama. Dakle, ono što se danas uobičajeno misli pod izrazom *socijalni nauk Crkve* odnosi se na vrijeme od pape Lava XIII. do naših dana.

Tablica 1. Pregled socijalnih dokumenata koji će se u nastavku predstaviti

AUTOR	DATUM NASTANKA	NAZIV DOKUMENTA	TEMELJNA MISAO
 Lav XIII.	15. 5. 1891.	<i>O novim stvarima</i>	Razlog enciklike: radničko pitanje
 Pio XI.	15. 5. 1931.	<i>Četrdeseta godina</i>	Načelo supsidijarnosti
 Pio XII.	1. 6. 1941.	<i>Radioporuka na Duhove</i>	Zadaća Crkve i vrednote
	24. 12. 1944.	<i>Radioporuka na Badnjak</i>	Demokracija
 Ivan XXIII.	15. 5. 1961.	<i>Majka i učiteljica</i>	Vidjeti – prosuditi – djelovati
	11. 4. 1963.	<i>Mir na zemlji</i>	Ljudska prava i dužnosti
 Drugi vatikanski koncil	7. 12. 1965.	<i>Radost i nada</i>	»Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našeg vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu.«
	7. 12. 1965.	<i>Deklaracija o vjerskoj slobodi</i>	»Ljudska osoba ima pravo na vjersku slobodu.«
 Pavao VI.	26. 3. 1967.	<i>Razvoj naroda</i>	»Razvoj je novo ime mira.«
	14. 6. 1971.	<i>Osamdeseta obljetnica</i>	»Ako ne bude obnovljen odgoj za solidarnost, pretjerano naglašavanje jednakosti može pogodovati individualizmu u kojem svatko ište vlastita prava, bježeći od odgovornosti za opće dobro.«

 Ivan Pavao II.	14. 9. 1981.	<i>Radom čovjek</i>	»Ljudski rad je ključ, i možda bitni ključ cijelog društvenog pitanja.«
	30. 12. 1987.	<i>Socijalna skrb</i>	»Opus solidaritatis pax - mir je plod solidarnosti.«
	1. 5. 1991.	<i>Stota godina</i>	»Crkva socijalnu poruku evanđelja ne smije smatrati teorijom, nego, u prvom redu, temeljem i motivacijom djelovanja.«
 Benedikt XVI.	29. 6. 2009.	<i>Ljubav u istini</i>	»Ljubav je najizvrsniji put socijalnog nauka Crkve.«
 Papa Franjo	24. 5. 2015.	<i>Laudato si' – Hvaljen budi</i>	»Svi možemo dati svoj obol brizi za stvoreni svijet kao Božja stvorenja.«
	3. 10. 2020.	<i>Fratelli tutti – Svi smo braća</i>	»Sveopće bratstvo i socijalno prijateljstvo dva su nerazdvojna i jednako bitna pola u svakom društvu.«

Papa Lav XIII.

Papa Lav XIII. rodio se kao Vincenzo Gioacchino Pecci 2. ožujka 1810. godine. Bio je papa trideset i dvije godine (od 1878. do 1903.). U njegovo vrijeme u svijetu su se događale velike društvene, gospodarske, političke i kulturne promjene. Svjestan svih posljedica, papa Lav XIII. napisao je nekoliko veoma važnih dokumenata u kojima je izrekao stav Crkve o državi i njihovom suodnosu, o ljudskim pravima i slobodama, te o pogrešnim i pravim putovima rješavanja problema izrabljivanja radnika. Najznačajniji dokument za ondašnje vrijeme, ali i za razvoj socijalnog nauka Crkve općenito, bila je prva socijalna enciklika *O novim stvarima*. Papa je umro 20. srpnja 1903. godine.

Socijalna enciklika *O novim stvarima*

Prva socijalna enciklika *O novim stvarima* (*Rerum novarum*) objavljena je 15. svibnja 1891. godine. Povod objavljivanja bilo je iznimno teško stanje u kojem su se nalazili radnici koji su bili prepušteni na milost i nemilost poslodavaca. Izvorni tekst napisao je isusovac Matteo Liberatore. Svoj doprinos u pisanju dali su i kardinal Tommaso Maria Zigliara, biskup Wilhelm Emmanuel von Ketteler, te skupina okupljena oko kardinala Gasparda Mermilloda. Objavljivanje enciklike potaknulo je mnoge na istraživanje, promicanje i oživotvorenje socijalnog nauka Crkve. U svjetlu njezinog učenja pišu se članci i rasprave, izdaju se novi časopisi, održavaju skupovi i socijalni tjedni te se osnivaju udruženja radnika. Već 1893. godine na Katoličkome teološkom fakultetu u Münsteru osniva se Katedra za kršćanski socijalni nauk, a 1901. austrijski biskupi odredili su da se u svim bogoslovijama treba predavati socijalni nauk Crkve.

U namjeri da pridonese rješavanju vrlo teških uvjeta rada i života radnika, Papa u enciklici upozorava da svi ljudi imaju jed-

- ◆ Enciklika *O novim stvarima* jest »*Magna Charta* na kojoj treba počivati čitava kršćanska djelatnost na socijalnom području kao na svom temelju« (Pio XI.). Na fotografiji papa Lav XIII. i naslovnica socijalne enciklike *O novim stvarima*.

◆ »Neka bogataši i poslodavci znadu da ni Božja ni ljudska prava ne dopuštaju [...] tlačiti bijednike i nevoljnike te bogatiti se iz tuđe bijede. Prevariti bilo koga u zasluženoj plaći velik je grijeh koji vapi u nebo. Siromasi nisu protiv nepravde i nemoći osigurani te njihovu imovinu valja smatrati to svetijom što je neznatnija« (br. 17). Na fotografiji mladi radnici u rudniku ugljena. (Fotografija Lewisa Hinea, *Shutterstock*)

nako neotuđivo dostojanstvo te da se zbog toga spram radnika ne smije odnositi kao prema pukoj robi: »Ne dopušta ni pravednost ni čovječnost tražiti toliko rada da zbog prevelikog napora oslabi duh, a i tijelo podlegne od umora« (br. 32). Ako se čak Bog spram svakoga čovjeka odnosi s velikim poštovanjem, onda ne postoji ništa »u čemu bi se razlikovao bogat od siromaha, gospodar od sluge, vladar od podanika« (br. 32). Zbog toga, ističe dalje Papa, od presudne je važnosti i dužnost je prema Bogu »bijedne radnike spasiti od ovisnosti od pohlepnih ljudi koji se zlonamjerno i neumjereno služe osobama i stvarima za vlastitu korist« (br. 32). Ulogu u tome imaju svi, počevši od vlasnika tvornica i države, preko samih radnika i njihovih udruženja, pa sve do Crkve.

Privatno vlasništvo

Svjestan da mnogi, premda naporno rade, ne mogu sebi i svojim obiteljima osigurati dostojan život, Papa uči da je Bog prirodna bogatstva darovao svim ljudima. Ipak, to ne znači da je i svima sve na raspolaganju. Bilo bi potpuno pogrešno, poput zahtjeva koji su dolazili iz socijalizma, zabraniti ili

ukinuti postojanje privatnog vlasništva. Naime, Božji naum o darovanosti prirodnih bogatstava svim ljudima moguće je tek onda cjelovito ostvariti kada se svakom čovjeku omogući da svojim radom stječe privatno vlasništvo po kojemu će sebi i svojoj obitelji osigurati osnovne materijalne preduvjete za život.

Crkva mora pridonijeti u rješavanju društvenih problema

Zadaća Crkve nije samo prenošenje vjere, već i moralnih zahtjeva koji iz nje proizlaze, poput ljubavi i bratstva. Društvo, jer ga čine ljudi koji u njemu žive, ima bitno moralnu dimenziju. Skladan život rađa ljepotu i red, a neprestane borbe nered i surovost. Nije nevažno žive li ljudi odgovorno, u bratstvu, slozi i miru ili su pak neodgovorni, ne skrbe za druge i izrabljuju ih. Zbog toga Crkva ima pravo i dužnost dati svoj doprinos u rješavanju socijalnih problema i izgradnji skladnoga suživota.

Nije nevažno žive li ljudi odgovorno, u bratstvu, slozi i miru ili su pak neodgovorni, ne skrbe za druge i izrabljuju ih. Zbog toga Crkva ima pravo i dužnost dati svoj doprinos u rješavanju socijalnih problema i izgradnji skladnoga suživota.

Papa Pio XI.

Papa Pio XI. rodio se kao Ambrogio Damiano Achille Ratti 31. svibnja 1857. godine u blizini Milana. Bio je papa od 1922. do 1939. godine, u vremenu između dva svjetska rata koje su obilježili totalitarni sustavi: fašizam, nacionalsocijalizam i komunizam. Borba žena za pravo glasa, posebice sufražetkinja u Ujedinjenom Kraljevstvu, kao rezultat je 1928. godine donijela dugo očekivano pravo glasa žena. Dana 18. listopada 1929. godine (*Crni petak*) financijski slom burzi na Wall Streetu (New York) pokrenuo je u gotovo cijelom svijetu lančanu reakciju. Propadale su banke i tvrtke, radnici su ostajali bez posla, rasla je inflacija, slamala su se cijela nacionalna gospodarstava i širile su se teške društvene krize. Svjestan velike opasnosti totalitarnih sustava, papa Pio XI. osudio je sva tri totalitarna sustava: fašizam, 29. lipnja 1931. u dokumentu *Nemamo potrebu*; nacizam, 14. ožujka 1937. u dokumentu *S gorućom brigom*; te komunizam 19. ožujka 1937. u dokumentu *Božanski Otkupitelj*. Papa je umro 10. veljače 1939. godine u Rimu.

Socijalna enciklika *Četrdeseta godina*

Dana 15. svibnja 1931. godine papa Pio XI. objavio je svoj glavni socijalni dokument – socijalnu encikliku *Četrdeseta godina* (*Quadragesimo anno*). Naslov *Četrdeseta godina* odnosi se na četrdesetu obljetnicu od objave prvog socijalnog dokumenta (*O novim stvarima*). Dugo godina se držalo u strogoj tajnosti tko je pripremao, odnosno pisao tu socijalnu encikliku. Kasnije je objavljeno da je papa Pio XI. u tajnosti zamolio isovačkoga generala Włodzimira Ledóchowskog za pomoć u pisanju enciklike. Glavni pisac enciklike bio je isusovac Oswald von Nell-Breuning, a s njim je surađivao također isusovac i Nijemac Gustav Gundlach. Enciklika *Quadragesimo anno* bila je prvi crkveni dokument u kojemu je upotrijebljen izraz *katolički socijalni nauk* kao službeno crkveno učenje o socijal-

nim pitanjima. Osim što je podsjetio na socijalno učenje Lava XIII., Pio XI. je u enciklici razvio i dodatno produbio njezine glavne sadržaje u namjeri da pruži kršćanski doprinos obnovi društvenog poretka kojeg su narušili socijalizam i liberalni kapitalizam. Slijedom toga posebno se važnim ističu teme: opće dobro, socijalna pravednost, načelo supsidijarnosti te socijalna dimenzija privatnog vlasništva.

Opće dobro i socijalna pravednost

Pio XI. u enciklici uči da se istinska svrha društva ostvaruje zajedničkom težnjom svih, prijateljski i složno, prema općemu dobru. Opće dobro jest čvrsta veza koja pomaže izgrađivati društvo i kojom se ono povezuje. Drugi važan čimbenik u izgradnji društva jest *socijalna pravednost*. Pio XI. ističe da socijalna pravednost traži da svakom »treba dati njegov dio dobara, to jest treba se truditi da se stvorena dobra razdijele u skladu s propisima općega dobra« (br. 59). Ukupna gospodarska djelatnost, sav društveni život i sve institucije trebaju biti utemeljene na socijalnoj pravednosti.

Načelo supsidijarnosti

Najvažniji pojam koji je tom enciklikom ušao u suvremeni govor jest *načelo supsidijarnosti*. Prvo i glavno značenje supsidijarnosti je u definiranju ciljeva i svrhe društva koje postoji da bi pomoglo svakoj osobi u njezinom razvoju. Supsidijarnost ukazuje na neizostavno važnu ulogu pojedinaca, obitelji, udruga i drugih skupina u izgradnji društvenog života: »Kao što ne valja pojedincima oduzimati i predavati državi one poslove koje oni mogu obavljati na vlastitu odgovornost i vlastitom marljivošću, tako je nepravedno i vrlo škodljivo i za javni poredak opasno davati većemu i višemu društvu one poslove koje mogu izvršavati manje i niže zajednice« (br. 80). Načelo supsidijarnosti originalni je doprinos Katoličke Crkve koji je ona darovala svijetu s ciljem da pomogne njegovom razvoju. Važno je istaknuti da je Ugovorom iz Maastrichta (1992.) načelo supsidijarnosti prihvatila *Europska unija* kao jedno od temeljnih načela svojeg ustroja i djelovanja.

Pio XI. je u enciklici razvio i dodatno produbio njezine glavne sadržaje u namjeri da pruži kršćanski doprinos obnovi društvenog poretka kojeg su narušili socijalizam i liberalni kapitalizam. Slijedom toga posebno se važnim ističu teme: opće dobro, socijalna pravednost, načelo supsidijarnosti te socijalna dimenzija privatnog vlasništva.

Opće dobro jest čvrsta veza koja pomaže izgrađivati društvo i kojom se ono povezuje.

Socijalna pravednost traži da svakom »treba dati njegov dio dobara, to jest treba se truditi da se stvorena dobra razdijele u skladu s propisima općega dobra«.

◆ Pio XI. osnovao je 1931. godine Radio Vatikan i prvi je papa čiji je glas emitiran putem radija. Na fotografiji je papa Pio XI., kardinal Eugenio Pacelli (budući papa Pio XII.) i talijanski inženjer poznat po izumu radija Guglielmo Marconi, na otvorenju Vatikanskog radija 12. veljače 1931. godine.

Socijalna dimenzija privatnog vlasništva

Papa u enciklici progovara i o privatnom vlasništvu te ukazuje na opasnosti njegovog pogrešnog shvaćanja. S jedne strane, svatko ima neotuđivo pravo na svoje određeno vlasništvo kojim će osiguravati svoj život i život svoje obitelji. S druge strane, privatno vlasništvo ima važnu socijalnu dimenziju, s njime se mora služiti tako da, osim osobne i obiteljske koristi, pridonosi izgradnji općeg dobra.

Načelo supsidijarnosti originalni je doprinos Katoličke Crkve koji je ona darovala svijetu s ciljem da pomogne njegovom razvoju. Važno je istaknuti da je Ugovorom iz Maastrichta (1992.) načelo supsidijarnosti prihvatila *Europska unija* kao jedno od temeljnih načela svojeg ustroja i djelovanja.

Papa Pio XII.

Papa Pio XII. rodio se kao Eugenio Maria Giuseppe Giovanni Pacelli 2. ožujka 1876. godine u uglednoj rimskoj obitelji Pacelli. Kao nuncij u novonastaloj Weimarskoj Republici, podnio je 1923. godine izvješće vatikanskom državnom tajniku o tada mladoj Nationalsocijalističkoj njemačkoj radničkoj stranci (NSDAP). Opisao ju je kao antikatolički pokret koji pokušava sustavno poticati narod protiv pape i Crkve te izražava žaljenje zbog okrutne kampanje koju provodi protiv katolika i Židova. Sveta Stolica je na temelju takvog izvještaja zauzela stav da je članstvo u NSDAP-u nespojivo s katoličkom vjerom, a njemački biskupi su ekskomunicirali sve naciste. Iskustvo obavljanja različitih službi u vatikanskoj diplomaciji omogućilo je Piju XII. izvrsno poznavanje međunarodnih političkih i gospodarskih prilika.

Pio XII. bio je papa od 1939. do 1958. godine. Da će socijalna pitanja imati velik značaj u njegovu pontifikatu, dao je naslutiti već kod izbora papinskog gesla: *Opus Iustitiae Pax – Mir je djelo pravde*. U prvim danima svoje papinske službe pozvao je europske države da nesorazume rješavaju za zajedničkim stolom, bez oružja i uz Božji blagoslov. Njegov izbor dočekan je s velikim odobravanjem u Francuskoj, gdje je slovio za neprijatelja rasizma te prijatelja slobode savjesti i ljudskog dostojanstva. U Engleskoj i Sjedinjenim Američkim Državama tisak ga je proglasio borcem za europski otpor. Židovski tisak pozitivno je komentirao njegove protunacističke govore i protivljenje rasističkim teorijama. Njegov izbor jedino je neskriveno kritiziran u nacističkoj Njemačkoj i u komunističkom Sovjetskom Savezu. Progon nadbiskupa Stepinca Pio XII. nazvao je »najžalosnijim procesom u povijesti Crkve«. Papa Pavao VI. započeo je 1967. godine proces beatifikacije Pija XII.

Pontifikat pape Pija XII. obilježili su neki od najtragičnijih događaja u ljudskoj povijesti. Zapadna gospodarstva još uvijek su se oporavljala od Velike depresije, u mnogim europskim drža-

- ◆ Pio XII. bio je papa od 1939. do 1958. godine. Da će socijalna pitanja imati velik značaj u njegovu pontifikatu, dao je naslutiti već kod izbora papinskog gesla: *Opus Iustitiae Pax – Mir je djelo pravde*. U prvim danima svoje papinske službe pozvao je europske države da nesorazume rješavaju za zajedničkim stolom, bez oružja i uz Božji blagoslov.

◆ Papa Pio XII. uoči početka Drugog svjetskog rata 1939. godine piše radioporuku u kojoj je izrekao svoju glasovitu izjavu: »Mirom se ništa ne gubi, ratom se može izgubiti sve«.

vama na vlasti su bile bezbožne diktature (fašizam, nacizam i komunizam), cijeli svijet proživljavao je u sklopu Drugoga svjetskog rata (1939. – 1945.) do tada nikad viđene ratne strahote, a nakon toga rata je, kao njegov stanovit nastavak, započeo Hladni rat između Istočnog i Zapadnog bloka. Svi su ti događaji značajno utjecali na socijalno učenje i djelovanje pape Pija XII. Premda za razliku od svojih prethodnika (Lav XIII. i Pio XI.) i nasljednika, nije napisao ni jedan isključivo socijalni dokument, ipak je njegov pontifikat obilježen veoma značajnim kako socijalnim naukom tako i praktičnim djelovanjem na socijalnom području. Socijalni nauk ponajprije je širio održavanjem prigodnih govora i radioporukama emitiranih putem Radija Vatikana. Papa je umro 9. listopada 1958. godine.

Radioporuka prigodom 50. obljetnice prve socijalne enciklike

Papa Pio XII. je 1. lipnja 1941. godine, prigodom 50. obljetnice prve socijalne enciklike *O novim stvarima* objavio *Radioporuku* s glavnom temom: Koja je nadležnost Crkve u socijalnom pitanju? Crkva želi reći mjerodavnu riječ na moralnom području u odnosu na društveni poredak. U tom kontekstu Papa svraća pozornost na tri osnovne vrednote socijalnog i gospodarskog života: upotreba materijalnih dobara, rad i obitelj. U socijalizmu koji nadolazi Papa vidi opasnost za neovisnost obitelji.

Božićna radioporuka o demokraciji

Premda Pio XII. u mnogim svojim porukama i govorima progovara o važnim temama socijalnog nauka Crkve, ipak se među njima na poseban način ističe *Božićna radioporuka* od 24. prosinca 1944. godine. Svjestan da je Drugi svjetski rat pri kraju, Papa progovara o etičkim temeljima na kojima je potrebno izgrađivati buduća demokratska društva, obilježjima ljudi koji žive u demokraciji, o onima koji u njoj obnašaju javnu vlast, te o preprekama za njezino autentično ostvarenje. Subjekt, temelj i svrha svakog demokratskog

društva, ističe Papa, jest i mora ostati čovjek. Svaki građanin mora istovremeno biti, s jedne strane, svjestan vlastitog dostojanstva i slobode – svojih prava u odnosu na druge te, s druge strane, dostojanstva i slobode svih građana – svojih dužnosti u odnosu na njih. Dva najveća neprijatelja demokracije jesu pretvaranje naroda u masu i vršitelji javne vlasti kod kojih je prevagnuo egoizam i/ili osobni interesi.

Treba reći i to da je neumornom, samozatajnom, tihom, ali istodobno i učinkovitom skrbi za žrtve rata Pio XII. pružao primjer autentičnog socijalnog zalaganja kršćana. Godine 1943. pozvao je sve katoličke institucije da pruže utočište progonjenim Židovima. Danas se procjenjuje da je njegovim osobnim zalaganjem spašeno oko petnaest tisuća Židova. Znao je u vrlo složenim okolnostima mudro procijeniti prilike, razlučiti pravo dobro te izabrati najprikladnija sredstva za njegovo postizanje. Pritom se nije vodio željom za stjecanjem vlastitoga javnog ugleda, nego traganjem za najučinkovitijim rješenjem kako pomoći onima koji trpe nepravdu.

Godine 1943. pozvao je sve katoličke institucije da pruže utočište progonjenim Židovima. Danas se procjenjuje da je njegovim osobnim zalaganjem spašeno oko petnaest tisuća Židova.

◆ Narod/masa:

»Narod živi i pokreće se vlastitim životom, a masa je po sebi nepokretna i može se pokrenuti samo izvana. Narod živi od punine života ljudi koji ga sačinjavaju, od kojih je svatko osoba svjesna vlastite odgovornosti i vlastitih uvjerenja. Naprotiv, masa očekuje poticaj izvana, kao laka igračka u rukama onoga koji izrabljuje njezine nagone ili dojmove, katkad spremna slijediti danas ovu sutra onu zastavu« (Iz *Božićne radioporuke* o demokraciji).

◆ To je papa koji je u narodu prozvan Ivan Dobri. U njegovo vrijeme svijet se suočavao s velikim društvenim, političkim i gospodarskim izazovima. Cijeli svijet nalazio se u neposrednoj opasnosti od pokretanja nuklearnog rata između SSSR-a i SAD-a zbog interesa na Kubi. Ivan XXIII. je svojim aktivnostima pridonio smirivanju situacije. Središnja misao pape Ivana Dobrog bila je kršćanska ideja o čovjeku u konkretnim povijesnim prilikama.

Papa Ivan XXIII.

Sveti papa Ivan XXIII. rođen je 25. studenoga 1881. godine kao Angelo Giuseppe Roncalli. Rodio se u siromašnoj ratarškoj obitelji u talijanskom selu Sotto il Monte. Za papu je izabran 1958. godine kada je imao sedamdeset i sedam godina života. To je papa koji je 25. siječnja 1959. godine *na opće iznenađenje* sazvao novi Koncil i koji je tako djelovao da je u narodu prozvan Ivan Dobri. U njegovo vrijeme svijet se suočavao s velikim društvenim, političkim i gospodarskim izazovima. Gotovo sve države svijeta bile su podijeljene u tri skupine: dva suprotstavljena bloka koja su činile zemlje *Varšavskog ugovora* (Istočni blok) i *Organizacije Sjevernoatlantskog ugovora* (NATO, Zapadni blok) te zemlje *Pokreta nesvrstanih* (Treći svijet). Hladnoratovska utrka u nuklearnom naoružavanju prijetila je nesagledivim katastrofalnim posljedicama. Vrhunac je bila *Kubanska kriza* (listopad 1962.) koju su mnogi opisali kao najopasniji trenutak u ljudskoj povijesti. Cijeli svijet nalazio se u neposrednoj opasnosti od pokretanja nuklearnog rata između SSSR-a i SAD-a zbog interesa na Kubi. Ivan XXIII. je svojim aktivnostima pridonio smirivanju situacije. Negativne posljedice tehnološkog razvoja osjetile su se na mnogim područjima gospodarskog života, a napose na području poljoprivrede. U zemljama pod komunističkim diktaturama kršila su se temeljna ljudska prava na slobodu mišljenja, ispovijedanja vjere, gospodarsku djelatnost i političko sudjelovanje. Središnja misao pape Ivana Dobrog bila je kršćanska ideja o čovjeku u konkretnim povijesnim prilikama. U namjeri da u svjetlu evanđelja pridonese rješavanju problema s kojima se suočavao tadašnji svijet, papa Ivan XXIII. objavio je dvije socijalne enciklike: *Majka i učiteljica* (1961.) i *Mir na zemlji* (1963.).

Papa je umro 3. lipnja 1963. godine. Blaženim ga je proglasio papa Ivan Pavao II. 3. rujna 2000., a svetim 27. travnja 2014. godine papa Franjo. Spomendan mu se slavi 11. listopada.

Socijalna enciklika *Majka i učiteljica*

Socijalnu encikliku *Majka i učiteljica* (*Mater et magistra*) Ivan XXIII. objavio je 15. svibnja 1961. godine. To je enciklika obljetnica pisana na sedamdesetu obljetnicu prve socijalne enciklike. Papa u enciklici sažima glavne sadržaja socijalnog učenja svojih prethodnika, ali i ističe sve veću međusobnu povezanost među zemljama i potrebu za izgradnjom općeg dobra na razini cijeloga svijeta. Ukazuje na nove oblike socijalnog pitanja toga vremena: poljoprivreda koja je zapostavljena, zemlje u razvoju i porast pučanstva. Od tema o kojima progovara, posebno valja istaknuti načelo općeg dobra, metodu i važnost poznavanja socijalnog nauka Crkve.

Načelo općeg dobra

Opće dobro, uči Ivan XXIII., odnosi se na sve one uvjete zajedničkog života koji su potrebni svim ljudima kako bi se cjelovito razvijali. Kao što se svi imaju pravo koristiti blagodatima općeg dobra, tako isto svi imaju dužnost surađivati oko njegove izgradnje. Posebnu odgovornost ima država. Od nje se očekuje da se društveni suživot tako uredi da se zajamči jednolik razvoj svih članova i razina društva te gospodarskih područja, a što posebno zahtjeva podupiranje suradnje i svih dobronamjernih inicijativa.

Metoda socijalnog nauka Crkve

Jedan od najvažnijih doprinosa za suvremen razvoj socijalnog nauka Crkve dao je upravo Ivan XXIII. jer je definirao metodu socijalnog nauka Crkve. U traganju za načinom kako provesti u djelo ono što socijalni nauk uči, potrebno je koristiti se metodom *vidjeti, prosuditi i djelovati*.

Izobrazba u socijalnom nauku Crkve

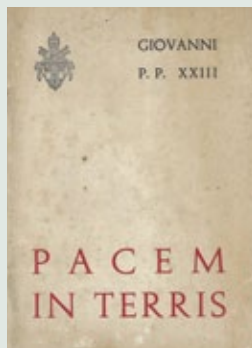
U obnovi zajedničkoga života u istini, pravdi i ljubavi papa Ivan XXIII. ukazuje na važnost socijalnog nauka Crkve koji vrijedi »bez ikakve sumnje, za sva vremena« (br. 218). Stoga Papa stavlja naglasak na proučavanje i izobrazbu socijalnog nauka Crkve kako među svećeničkim pripravnicima tako i među

Kao što se svi imaju pravo koristiti blagodatima općeg dobra, tako isto svi imaju dužnost surađivati oko njegove izgradnje. Posebnu odgovornost ima država.

Jedan od najvažnijih doprinosa za suvremen razvoj socijalnog nauka Crkve dao je upravo Ivan XXIII. jer je definirao metodu socijalnog nauka Crkve.

Važan poticaj za njezino pisanje bila je *Kubanska kriza* iz listopada 1962. godine. Svjestan da postoji trajna opasnost od izbijanja rata te da se pravi mir može izgrađivati samo na istini, pravdi, slobodi i ljubavi, Papa u toj enciklici poziva sve ljude, društvene strukture i države svijeta na bezuvjetno poštivanje ljudskih prava.

vjernicima laicima: »Zato naročito želimo da se taj nauk sve više proučava. U prvom redu pak potičemo da se predaje kao obvezatan predmet u katoličkim školama svakoga stupnja, pogotovu u sjemeništima...« (br. 223).

Socijalna enciklika *Mir na zemlji*

Socijalnu encikliku *Mir na zemlji* (*Pacem in terris*) sveti Ivan XXIII. objavio je 11. travnja 1963. godine. To je prvi crkveni dokument koji je upućen svim ljudima dobre volje te u kojemu se prvi put sustavno izlaže katoličko učenje o ljudskim pravima. Važan poticaj za njezino pisanje bila je *Kubanska kriza* iz listopada 1962. godine. Svjestan da postoji trajna opasnost od izbijanja rata te da se pravi mir može izgrađivati samo na istini, pravdi, slobodi i ljubavi, Papa u toj enciklici poziva sve ljude, društvene strukture i države svijeta na bezuvjetno poštivanje ljudskih prava. Važno je istaknuti da su encikliku pohvalili i izvrsno prihvatili mnogi ugledni mediji i međunarodne institucije. U cijelosti je enciklika objavljena u časopisu *New York Times* (1963.), bila je tema konferencije Ujedinjenih naroda na kojoj je sudjelovalo više od 2 000 državnika i znanstvenika (1965.), a časopis *Washington Post* opisao ju je kao »glas savjesti svijeta«. Enciklika se slušala i komentirala i u tadašnjim komunističkim zemljama. Znakovito je da je sovjetska agencija TAS tiskala sažetak enciklike na ruskom jeziku stavljajući naglasak na razoružanje.

Katalog ljudskih prava – dostojanstvo

U enciklici Papa nabraja i objašnjava pojedina ljudska prava. Svi ljudi – jer su otkupljeni krvlju Isusa Krista, djeca su i prijatelji Božji te baštinici Njegove vječne slave – imaju jednako dostojanstvo koje zahtjeva da se svakomu čovjeku priznaju i ostvare neotuđiva prava: opstanak i dostojan život; ćudoredne i kulturne vrednote; poštovanje, dobar ugled, slobodno istraživanje istine i izražavanje mišljenja; štovanje Boga prema zahtjevima ispravne savjesti; slobodan izbor zvanja; posjedovanje dobara potrebnih za život; rad, dostojna plaća i eko-

nomska sloboda; udruživanje; seljenje; sudjelovanje u javnom životu i zakonska zaštita.

Neraskidiv odnos između prava i dužnosti

Svako čovjekovo pravo, upozorava također Papa, uključuje odgovarajuću dužnost. Bilo koji oblik zajedničkog života zahtjeva da se uzajamno priznaju i ostvaruju koliko prava toliko i dužnosti. Svakom određenom pravu jednoga čovjeka odgovara dužnost ostalih ljudi. Nije dosta dati čovjeku pravo na život, a ne učiniti sve kako bi mu bilo dostupno dovoljno sredstava za život: »One, dakle, koji ili zaboravljaju posvema ili premalo ističu svoje dužnosti, dok sebi svojataju prava, valja nekako usporediti s onima koji jednom rukom grade kuću, a drugom je ruše« (br. 30). Zbog toga svatko mora velikodušno sudjelovati na uspostavi takvih odnosa u kojima će se prava i dužnosti ne samo riječima ispovijedati, već ustrajno i plodonosnije ostvarivati.

Svi ljudi imaju jednako dostojanstvo koje zahtjeva da se svakomu čovjeku priznaju i ostvare neotuđiva prava: opstanak i dostojan život; ćudoredne i kulturne vrednote; poštovanje, dobar ugled, slobodno istraživanje istine i izražavanje mišljenja; štovanje Boga prema zahtjevima ispravne savjesti; slobodan izbor zvanja; posjedovanje dobara potrebnih za život; rad, dostojna plaća i ekonomska sloboda; udruživanje; seljenje; sudjelovanje u javnom životu i zakonska zaštita.

♦ »Želimo da se taj socijalni nauk uvede u program vjerske pouke u župama i u društvima laičkog apostolata. Neka se širi svim sredstvima suvremenog dobra, tj. izdanjima, bilo svakodnevnim bilo povremenim, znanstvenim i pučkim i, konačno, radiom i televizijom« (*Majka i učiteljica*, br. 223). Na fotografiji sveti papa Ivan XXIII.

Drugi vatikanski koncil (1962. – 1965.)

◆ Premda Koncil samo na nekoliko mjesta izričito rabi pojam socijalni nauk Crkve te premda ga ne izlaže na sustavan način, svi su njegovi dokumenti, a napose Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Radost i nada (Gaudium et spes)* (7. prosinca 1965.) i Deklaracija o vjerskoj slobodi *Dostojanstvo ljudske osobe (Dignitatis humanae)* (7. prosinca 1965.), duboko njime prožeti.

Sveti papa Ivan XXIII. svjestan velikih promjena s kojima se u dvadesetom stoljeću suočavao svijet i Crkva, sazvaio je 11. listopada 1962. godine Drugi vatikanski koncil. Primarni cilj Koncila bila je obnova Crkve kako bi bolje i prikladnije ostvarila vlastito joj evangelizacijsko poslanje u svijetu. Premda Koncil samo na nekoliko mjesta izričito rabi pojam socijalni nauk Crkve te premda ga ne izlaže na sustavan način, svi su njegovi dokumenti, a napose Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Radost i nada (Gaudium et spes)* (7. prosinca 1965.) i Deklaracija o vjerskoj slobodi *Dostojanstvo ljudske osobe (Dignitatis humanae)* (7. prosinca 1965.), duboko njime prožeti. Neki od njegovih najznačajnijih doprinosa za dublje razumijevanje socijalnog nauka su: poziv na nadvladavanje individualističke etike; obveza Crkve da čita i tumači znakove vremena; javna/socijalna dimenzija vjere; nužnost

sinteze vjerskog i svjetovnog života; zahtjevi za socijalnim zalaganjem kršćana; važnost i uloga laika u poslanju Crkve u svijetu; povezanost odgoja za izgradnju svijeta i postizanja spasenja; suradnja oko izgradnje boljeg svijeta s drugim kršćanima i pripadnicima drugih religija; te obveza Crkve da u ljubavi donese plod za život svijeta.

Koncil je zatvorio sveti papa Pavao VI. dana 8. prosinca 1965. godine, te je tom prigodom izrekao sljedeće: »Za Katoličku Crkvu nitko nije stranac, nitko nije isključen, nitko nije daleko [...] ovaj naš univerzalan pozdrav upućujemo i vama, ljudi koji nas ne poznajete, ljudi koji nas ne razumijete, ljudi koji nam ne vjerujete, vama korisnima, neophodnima i prijateljima; a isto tako i vama ljudi koji se, misleći da radite dobro, nama suprotstavljate! Iskren pozdrav, diskretan pozdrav, ali pun nade; i danas, vjerujte, pun poštovanja i ljubavi [...] Evo, ovo je naš pozdrav: neka on upali ovu novu iskru božanske ljubavi u našim srcima, iskru koja može užeći načela, nauke i prijedloge koje je Koncil pripremio i tako, gorljivi ljubavljju, uistinu u Crkvi i u svijetu mognu činiti obnovu mišljenja, djelovanja, običaja, i moralne snage, i radosti i nade, što je bila i sama svrha Koncila.«

◆ U apostolskoj konstituciji o sazivanju Koncila Spasitelj roda ljudskoga (1961.), sveti papa Ivan XXIII. izrekao je sljedeće: »Beznadne duše vide samo tamu, koja se nadvila nad lice zemlje. Mi međutim rado ponovno stavljamo sve svoje pouzdanje u Spasitelja našega, koji nije otišao iz ovoga svijeta i koji je On otkupio. Dapače, upotrebljavajući preporuku Isusa da znamo razlikovati znakove vremena, čini nam se, da vidimo usred tolike tame mnoge znakove, koji su uzrokom da se možemo dobro nadati za budućnost Crkve i čovječanstva.« Na fotografiji otvaranje Drugog vatikanskog Koncila (*Archivio Fotografico Vatican Media*).

Papa Pavao VI.

◆ Kao prvi papa u povijesti Pavao VI. održao je 4. listopada 1965. godine poznati govor pred Općom skupštinom Ujedinjenih naroda u New Yorku, u kojemu je rekao da je Crkva »ekspert u ljudskosti«. Ta oznaka Katoličke Crkve obvezuje i danas.

Sveti papa Pavo VI. rođen je kao Giovanni Battista Montini 26. rujna 1897. godine u Italiji. Bio je papa od 1963. do 1978. godine, u vrijeme kada se u Crkvi održavao Drugi vatikanski koncil i kada je započela koncilaska obnova. Istodobno, svijet se suočavao s hladnoratovskim prijetnjama, proživljavao je procese urbanizacije i dekolonizacije te je tragao za rješenjima novih izazova poput nezaposlenosti mladih, različitih oblika diskriminacija i ekoloških problema. Kao prvi papa u povijesti Pavao VI. održao je 4. listopada 1965. godine poznati govor pred Općom skupštinom Ujedinjenih naroda u New Yorku, u kojemu je rekao da je Crkva »ekspert u ljudskosti«. Ta oznaka Katoličke Crkve obvezuje i danas. Prvi je Papa koji je sudjelovao na jednom euharistijskom kongresu, i to na XXXIX. Euharistijskom kongresu održanom 1968. godine u Bogoti, u sklopu Druge konferencije latinoameričkih biskupa u Medellinu. Dana 1. siječnja 1968. godine prvi put je proslavljen Svjetski dan mira, koji je godinu ranije (1967.) ustanovio upravo taj koncilski i postkoncilski papa, Pavao VI., i koji se slavi svake godine do danas. U govoru na završetku Svete godine (1975.) Papa će se založiti za izgradnju civilizacije ljubavi, pojam koji je upravo on prvi put uporabio i uveo 1970. godine. Važno je istaknuti i to da je 1967. godine na razini opće Crkve Papa ustanovio Papinsko vijeće »Iustitia et pax« (Pravda i mir) te da je jedna od tema Treće sinode biskupa (1971.) bila *pravda u svijetu* čiji je završni tekst istomenoga naziva sastavljen na poticaj latinoameričkih biskupa. Osim mnogih dokumenata koji su prožeti socijalnom tematikom, poput apostolske pobudnice *O evangelizaciji u suvremenom svijetu* (1975.), papa Pavao VI. objavio je i dva veoma važna socijalna dokumenta, encikliku *Razvoj naroda* (1967.) i apostolsko pismo *Osamdeseta obljetnica* (1971.).

Papa je umro 6. kolovoza 1978. godine. Papa Franjo proglašio ga je blaženim 19. listopada 2014. te svetim 14. listopada 2018. godine. Spomendan mu se slavi 26. rujna.

Socijalna enciklika *Razvoj naroda*

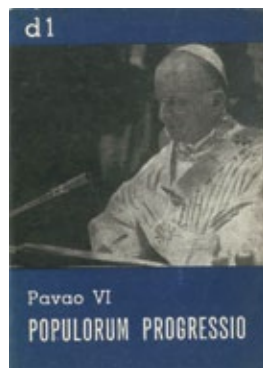
Socijalnu encikliku *Razvoj naroda* (*Populorum progressio*) Pavao VI. objavio je na Uskrs 26. ožujka 1967. godine. Ona je prvi socijalni dokument objavljen nakon Drugoga vaticanskog koncila. Glavni Papini suradnici pri njezinu pisanju bila su dva Francuza, dominikanac Louis-Joseph Lebret i isusovac Pierr Bigo. Središnja poruka socijalne enciklike glasi: istinski razvoj je moguć jedino u svjetlu solidarnosti! Riječ je o cjelovitom (integralnom) razvoju koji je puno više od ekonomskoga razvoja. To je solidaran razvoj koji se odnosi na cijelo čovječanstvo, a ne samo da dio svijeta koji »živi u izobilju«.

Opća namjena dobara

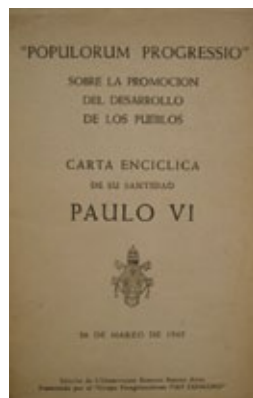
U svjetlu neravnomojne raspodjele bogatstva između razvijenih i nerazvijenih zemalja, Papa u enciklici ističe da je Bog zemlju i sve što ona nosi namijenio svim ljudima i svim narodima. Svaki čovjek ima neotuđivo pravo na ono što mu je potrebno za opstanak i razvoj. Zbog toga se sva druga ljudska prava, uključivši i pravo vlasništva i slobodne trgovine, moraju ostvarivati u svjetlu načela opće namjene dobara. Druga prava ne smiju »onemogućavati ostvarivanje spomenutog načela, nego moraju, naprotiv, to olakšavati« (br. 22).

Razvoj mora biti cjelovit i solidaran

Jedna od najvažnijih poruka enciklike jest da svaki razvoj uvijek mora bit *cjelovit i solidaran*. Razvojem mora biti obuhvaćen svaki čovjek u svim dimenzijama, napose u moralnoj i vjerskoj. Željati povećati bogatstvo kako bi se poboljšali materijalni uvjeti života, premda opravdano, nikada ne smije biti krajnji cilj ni za narode ni za pojedince. Čovjek se cjelovito razvija jedino ako se izgrađuje u zajedništvu s bližnjima i s Bogom. Zbog toga razvoj jednih nikada ne smije biti zapreka za razvoj drugih. Svaka isključiva težnja za bogaćenjem na štetu dru-

- ◆ Benedikt XVI.: »Enciklika *Populorum progressio* zaslužuje biti nazvana 'Rerum novarum novoga doba' jer osvjetljuje hod čovječanstva prema jedinstvu« (*Ljubav u istini*, br. 8).

◆ U *Pismu Osamdeseta obljetnica (Octogesima adveniens)* Papa ukazuje na središnja socijalna pitanja toga vremena: urbanizaciju, problematiku mladih, položaj i prava žena, pitanje radnika i ulogu sindikata, različite oblike diskriminacije, iseljavanja i osobito problematiku zaštite okoliša koja je i danas u središtu socijalnog nauka Katoličke Crkve, prema mišljenju pape Franje.

gih zapreka je rastu ljudskog bića i suprotstavlja se njegovoj pravoj veličini djeteta Božjega. Oni koji su bogati, uspješni, obrazovani ili tehnološki snažni, moraju biti solidarni prema onima koji to nisu. Ako to nisu, onda ne samo da ne pomažu razvoju siromašnih, neuspješnih, neobrazovanih ili tehnološki zaostalih, već pridonose njihovoj nerazvijenosti.

Razvoj je novo ime mira

Uvijek postoji iskušenje da se zapadne u moralnu nerazvijenost, to jest da uspješnost, a napose bogatstvo, *zarobi čovjeka* kao u kakav zatvor. Ljudi se tada više ne susreću iz prijateljstva, nego iz interesa, razara se zajedništvo i razvija neprijateljstvo. Škrtost je »najočitiji oblik nedovoljne moralne razvijenosti« (br. 19). Zbog toga razvijeni narodi moraju posvetiti posebnu pozornost zemljama u razvoju: »Naša ljubav prema siromasima u svijetu – a oni su beskrajna vojska – mora postati pažljivija, aktivnija, plemenitija« (br. 76). Suzbijati bijedu i nepravdu znači unapređivati, zajedno s poboljšanjem uvjeta života, ljudski i duhovni razvoj svih i opće dobro čovječanstva. Mir je pogrešno poistovjetiti sa stanjem bez rata. Pri kraju socijalne enciklike o ljudskom razvoju Pavao VI. upućuje znakovitu poruku: »Razvoj je novo ime mira« (br. 87). Što to znači? Kada bi i u današnjem svijetu prevladavao solidaran razvoj, ne bi bilo ratova!

Apostolsko pismo *Osamdeseta obljetnica*

Dana 14. lipnja 1971. godine, prigodom osamdesete obljetnice od objave prve socijalne enciklike, papa Pavao VI. uputio je apostolsko pismo kardinalu Mauriceu Royu, predsjedniku *Vijeća za laike i Papinske komisije »Iustitia et pax«*. U *Pismu Osamdeseta obljetnica (Octogesima adveniens)* Papa ukazuje na središnja socijalna pitanja toga vremena: urbanizaciju, problematiku mladih, položaj i prava žena, pitanje radnika i ulogu sindikata, različite oblike diskriminacije, iseljavanja i osobito problematiku zaštite okoliša koja je i danas u središtu socijalnog nauka Katoličke Crkve, prema mišljenju pape Franje.

Urbanizacija

Jedna od tema koja je i danas veoma važna, jest proces urbanizacije. Nепrestano doseljavanje novih ljudi sa sela, gospodarski rast i raznolike mogućnosti pronalaska posla te privlačnost gradskih središta, sve više dovode do pojave novih socijalnih problema. Gradovi postaju prenapučeni, a ljudi istodobno usamljeniji i udaljeniji jedni od drugih; velik broj ljudi živi u skućenim stanovima, mnogi su zaposleni, pa čak i prezaposleni u slabo plaćenim zanimanjima, a gradski okoliši suočavaju s različitim oblicima onečišćenja, poput onečišćenog zraka te onečišćenja umjetnim svjetlom i bukom. Premda je urbanizacija nepovratan i nezaustavljiv proces, Papa upozorava da socijalni problemi povezani sa životom u gradu to nisu. Kako će biti uređen gradski život, ponajprije ovisi o ljudima koji u gradovima žive.

Od Ninive učiniti Jeruzalem

Ljudima koji žive u gradu potrebno je donijeti poruku nade u liku bratstva i pravde. U Bibliji je grad, upozorava Papa, »mnogo puta mjesto grijeha i oholosti: oholosti čovjeka što se osjeća toliko sigurnim da gradi svoj život bez Boga. [...] No grad je također Jeruzalem, sveti grad, mjesto susreta s Bogom, obećanje onog grada što odozgo silazi« (br. 12). Kršćani su danas posebno pozvani učiniti gradove ugodnim za život. Premda je riječ o vrlo zahtjevnoj zadaći, Papa ohrabruje kršćane da se »sjete proroka Jone koji je s kraja na kraj prošao Ninivom, tim silnim gradom, navješćujući radosnu vijest o Božjem milosrđu« (br. 12). Važno polazište od kojega trebaju započeti jest izgradnja župnih zajednica kao središta duhovnog odmora, susreta i druženja u kojima će svatko izaći iz svoje osamljenosti i uspostaviti bratske odnose.

◆ Pavao VI.: »Kakav je moj duh? Jesam li Hamlet ili Don Quijote? Na ljevici? Ili desnici? Mislim da me nisu pravo razumjeli. Utjeha i radost prožima me u svakoj patnji«. Na fotografiji sveti papa Pavao VI. dok drži govor pred Općom skupštinom Ujedinjenih naroda, 4. listopada 1965. (*UN Photo*).

Papa Ivan Pavao II.

◆ Papa Wojtyła je po teološkoj struci bio etičar, odnosno socijalni etičar, tako da je na poseban način poticao socijalnu tematiku i za njega se može ustvrditi da je bio socijalni papa.

Svjestan, s jedne strane, izazova s kojima se suočavao svijet te, s druge strane, nezamjenjive evangelizacijske uloge socijalnog nauka u poslanju Crkve, Ivan Pavao II. napisao je velik broj dokumenata u kojima socijalni nauk Crkve zauzima veoma važno mjesto.

Sveti papa Ivan Pavao II. rođen je kao Karol Józef Wojtyła 18. svibnja 1920. godine u Poljskoj u gradu Wadowice. Bio je papa od 1978. do 2005. godine. To je bio prvi papa koji nije bio Talijan nakon 500 godina. Tijekom njegove dugogodišnje papinske službe, u Crkvi se provodila obnova u skladu sa smjernicama Drugoga vatikanskog koncila. Papa Wojtyła je po *teološkoj struci* bio etičar, odnosno socijalni etičar, tako da je na poseban način poticao socijalnu tematiku i za njega se može ustvrditi da je bio *socijalni papa*.

Potkraj sedamdesetih i u početku osamdesetih godina dvadesetoga stoljeća zapadna gospodarstva suočavala su se s velikom inflacijom i recesijom. U cilju oporavka gospodarstva, Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države provodile su neoliberalnu ekonomsku politiku ograničavanja uloge države, a ojačavanja gospodarskog područja i slobodnoga tržišta. Smanjuju se porezi za bogate te radna i socijalna prava zaposlenika/građana. Međutim, najveća društveno-politička promjena događa se 1989./1990. godine padom komunističkih sustava u zemljama srednje i istočne Europe. U tim je promjenama nastala slobodna i demokratska država Hrvatska (1990.).

Svjestan, s jedne strane, izazova s kojima se suočavao svijet te, s druge strane, nezamjenjive evangelizacijske uloge socijalnog nauka u poslanju Crkve, Ivan Pavao II. napisao je velik broj dokumenata u kojima socijalni nauk Crkve zauzima veoma važno mjesto. Također, za njegova pontifikata mnoge su crkvene institucije objavile važne socijalne dokumente. Među njima se posebno ističu *Socijalni nauk Crkve u svećeničkom obrazovanju* (1988.) i *Kompendij socijalnog nauka Crkve* (2004.), koji je napisan prema nalogu samoga Pape. Ipak, od svih dokumenata za socijalni nauk najznačajnije su tri Papi-ne socijalne enciklike: *Radom čovjek* (1981.), *Socijalna skrb* (1987.) te *Stota godina* (1991.).

Papa je umro 2. travnja 2005. u Vatikanu. Benedikt XVI. proglasio ga je blaženim 11. svibnja 2011. godine, a papa Franjo

svetim 27. travnja 2014. godine. Spomendan mu se slavi 22. listopada.

Socijalna enciklika *Radom čovjek*

Socijalnu encikliku *Radom čovjek (Laborem exercens)* Ivan Pavao II. posvetio je ljudskom radu. Objavio ju je 14. rujna 1981. godine prigodom devedesete obljetnice prve socijalne enciklike. To je najvažniji crkveni dokument o ljudskom radu koji obrađuje više važnih pitanja s kojima se i danas susreću radnici poput: odnos radnik – poslodavac, uloga sindikata, pravo na štrajk, subjektivna i objektivna dimenzija rada. Papa ističe da je »ljudski rad ključ, i možda bitni ključ cijelog društvenog pitanja« (br. 3). Od svih živih bića samo je čovjek sposoban raditi. Rad je bitno obilježje ljudske naravi i temeljno dobro svakog čovjeka, obitelji i cijeloga društva. Čovjek radom, osim što preobražava i prilagođava prirodu svojim potrebama, istodobno ostvaruje i samoga sebe – »postaje više čovjekom« (br. 9). Rad je bitan preduvjet osnivanja i života obitelji. S jedne strane, obiteljski život zahtjeva materijalna sredstva koja se stežu radom te, s druge strane, u obitelji se po odgoju za rad i radišnost postaje čovjekom. Također, radom se izgrađuje društvo. Budući da je »rad u svojoj subjektivnoj dimenziji uvijek osobno djelovanje, *actus personae*, proizlazi da u njemu sudjeluje sav čovjek, tijelom i duhom, nezavisno o činjenici je li riječ o manualnom ili intelektualnom radu« (br. 24).

Čovjek je cilj i prvi temelj vrednovanja rada

U svjetlu biblijskog učenja o čovjeku kao slici Božjoj, Papa u enciklici ukazuje da ispravno vrednovanje rada zahtjeva razlikovanje onoga *što se radi* od onoga *tko to radi*. Kada je riječ o onomu *što se radi* misli se na rad kao skup baštinjenih i promjenjivih tehnika kojima se čovjek služi u obavljanju nekog rada. Kada je pak riječ o onomu *tko to radi*, tada se uvijek misli na čovjeka. Neovisno o tomu što pojedini čovjek konkretno radi, sav rad mora biti usmjeren na njegovo ostvarenje kao slike Božje. Zbog toga, »temelj odakle se može prosuditi vrijednost ljudskog rada nije u prvom redu vrsta izvršenog rada nego činjenica da je to osoba koja ga čini« (br. 6). To ne znači da su

♦ »U ljudskom radu kršćanin nalazi komadić križa Kristova i prihvaća ga u istom duhu otkupljenja s kojim je Krist prihvatio križ za nas. Zahvaljujući svjetlu kojim nas prožima Kristovo uskrsnuće, u radu uvijek nalazimo iskrnu novoga života, nagovještaj novog neba i nove zemlje. Samo po mucu i nikad bez nje« (*Radom čovjek*, 27).

LABOREM EXERCENS

Enciklika Ojca Świętego
bl. Jana Pawła II

JAN PAWEŁ II

SOLLICITUDO
REI SOCIALIS

◆ Papa u enciklici uvodi razlikovanje između napretka i razvoja. Istinski razvoj nesvodiv je na puki napredak u umnožavanju materijalnog bogatstva, on treba pridonositi cjelovitom rastu svakog čovjeka. Pravi razvoj koji je u skladu sa zahtjevima vlastitim ljudskom biću uključuje prije svega svijest o vrijednosti prava svih i svakoga pojedinca, kao i nužnost poštivanja prava svakoga za puno korištenje svega onoga što mu je potrebno za dostojan život.

djelatnosti kojima se čovjek služi ili plodovi koje ostvaruje nevažni. To samo znači da je cilj i prvi temelj vrednovanja svakog rada uvijek čovjek pa čak i kada obavlja najteže, najmanje privlačne ili najslabije plaćene poslove. Zbog toga Katolička Crkva u svojem socijalnom nauku priznaje štrajk kao zakonitu metodu borbe za prava radnika. Međutim, štrajk se ne smije zlouporabljivati, pogotovo ne u političke »igre«. Iz svega proizlazi, ističe Papa, »vrlo važan zaključak etičke naravi: koliko god je točno da je čovjek određen i pozvan raditi, rad postoji radi čovjeka, a ne čovjek radi rada« (br. 6).

Socijalna enciklika *Socijalna skrb*

Dana 30. prosinca 1987. godine papa Ivan Pavao II. objavio je svoju drugu socijalnu encikliku *Socijalna skrb* (*Sollicitudo rei socialis*). Za razliku od većine socijalnih dokumenata čije je objavljivanje pratilo obilježavanje obljetnice prve socijalne enciklike, ova enciklika objavljena je na dvadesetu obljetnicu enciklike *Razvoj naroda* (1967.). U skladu s time i njezina središ-

nja tema je ljudski razvoj. Papa u enciklici uvodi razlikovanje između napretka i razvoja. Istinski razvoj nesvodiv je na puki napredak u umnožavanju materijalnog bogatstva, on treba pridonositi cjelovitom rastu svakog čovjeka. Pravi razvoj koji je u skladu sa zahtjevima vlastitim ljudskom biću uključuje prije svega svijest o vrijednosti prava svih i svakoga pojedinca, kao i nužnost poštivanja prava svakoga za puno korištenje svega onoga što mu je potrebno za dostojan život. Da bi razvoj bio takav, nastavlja dalje Papa, »on se mora ostvarivati u okviru solidarnosti i slobode, a da se ni pod kojom izlikom nikada ne žrtvuje ni jedno ni drugo« (br. 33).

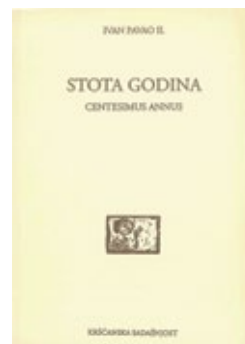
Mir je plod solidarnosti

Poznate tvrdnje svojih prethodnika – *Mir je plod pravednosti* (Pio XII.) i *Razvoj je novo ime mira* (Pavao VI.), Ivan Pavao II. dodatno je produbio tvrdnjom *Mir je plod solidarnosti* (br.

39). Papa solidarnost definira kao čvrstu i postojanu odlučnost »zauzeti se za opće dobro, to jest za dobro svih i svakoga, jer svi smo mi uistinu za sve odgovorni« (br. 38). Takva se solidarnost ostvaruje jedino ako se svi članovi društva međusobno priznaju osobama. Oni koji imaju veću moć i bogatstvo moraju se osjećati odgovornima za slabije i biti spremni s njima dijeliti ono što posjeduju. Oni koji su najslabiji ne smiju biti lijeni ili nasilni prema bogatima, nego trebaju, koliko je u njihovoj moći, činiti dobro za sve i pritom braniti svoja zakonita prava. Solidarnost obvezuje i one koji, premda nisu pretjerano bogati, imaju dovoljno sredstava za siguran i dobar život. Oni se ne smiju zatvoriti se u sebe i svoje sigurnosti, nego se moraju aktivno zalagati za potrebite.

Socijalna enciklika *Stota godina*

Za stotu obljetnicu prve socijalne enciklike, 1. svibnja 1991. godine, papa Ivan Pavao II. objavio je svoju treću socijalnu encikliku naslovljenu *Stota godina (Centesimus annus)*. To je prvi socijalni dokument objavljen poslije velikih demokratskih promjena u komunističkim zemljama Srednje i Istočne Europe. Ivan Pavao II. pojašnjava kako mu je namjera ovom enciklikom ponovno otkriti bogatstvo socijalnog učenja Lava XIII. i u svjetlu njega sagledati *nove stvari* – nove socijalne prilike, probleme i izazove te ulogu socijalnog nauka u poslanju Crkve u suvremenom svijetu. Od *novih stvari* Papa posebno ističe: novonastalu društvenu, političku i gospodarsku situaciju nastalu padom komunističkih diktatura u istočnoeuropskim i srednjoeuropskim zemljama; opasnost da zapadne zemlje u propasti komunizma vide isključivu pobjedu vlastitog ekonomskog sustava, a da pritom ne isprave njegova pogrešna obilježja; sve veći problem potrošačke kulture i ekoloških problema; te pogrešna shvaćanja da u demokratskim uređenjima istinu određuje većina. Prigodom stote obljetnice prve socijalne enciklike, Ivan Pavao II. proglasio je *Godinu socijalnog nauka Crkve*.

- ◆ 1. svibnja 1991. godine, papa Ivan Pavao II. objavio je svoju treću socijalnu encikliku naslovljenu *Stota godina (Centesimus annus)*. To je prvi socijalni dokument objavljen poslije velikih demokratskih promjena u komunističkim zemljama Srednje i Istočne Europe.

Socijalni nauk je instrument evangelizacije

Socijalnom enciklikom *Stota godina* papa Ivan Pavao II. dao je i veoma značajan doprinos dubljem razumijevanju naravi socijalnog nauka Crkve. Tako je, među ostalim, istaknuo da socijalni nauk u sebi sadrži interdisciplinarnu i eksperimentalnu dimenziju. Isto tako je izričito istaknuo da »nova evangelizacija, koja je hitno potrebna modernom svijetu (...), mora ubrojiti u svoje bitne komponente naviještanje socijalnog nauka Crkve« (br. 5), odnosno da »socijalni nauk sam po sebi posjeduje vrijednost instrumenta evangelizacije« (br. 54). Sve to znači da »Crkva socijalnu poruku evanđelja ne smije smatrati teorijom, nego, u prvom redu, temeljem i motivacijom djelovanja« (br. 57). Vjerodostojnost Crkve očituje se u *djelatnom svjedočenju* socijalne poruke.

♦ »Socijalni nauk sam po sebi posjeduje vrijednost instrumenta evangelizacije« (*Stota godina*, br. 54). Na fotografiji sveti Ivan Pavao II.

♦ »Solidarnost nam pomaže da drugoga – osobu, narod ili naciju – ne promatramo kao neko sredstvo čiju radnu sposobnost i tjelesnu snagu treba iskoristiti [...] nego kao nama sličnoga, kao našu pomoć, koji poput nas treba biti sudionikom gozbe života na koju je Bog jednako pozvao sve ljude« (*Socijalna skrb*, br. 39). Na fotografiji papa Ivan Pavao II. u posjetu svojemu atentatoru Mehmetu Aliju Ađciju u zatvoru potkraj 1983. godine. (IKA)

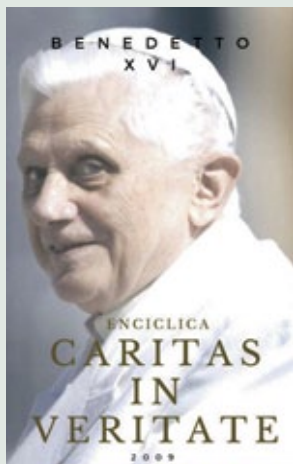
Papa Benedikt XVI.

Papa Benedikt XVI. rodio se kao Joseph Alois Ratzinger 16. travnja 1927. godine u malom njemačkom gardu Marktl am Inn. Za papu je izabran 2005. godine, a s papinske službe je odstupio 2013. godine. Za njegova pontifikata svijet je proživljavao veliku ekonomsku krizu (2007. – 2009.) uzrokovanu krizom stambenoga tržišta u SAD-u. Njezine najizraženije posljedice osjetile su se u članicama Europske unije padom bruto domaćeg proizvoda, povećanjem javnoga duga i nezaposlenosti. Rješenje krize primijenjeno u najvećem broju zemalja temeljilo se na spašavanju propalih banaka i kreditnih institucija od strane države te smanjenju socijalnih prava radnika/građana u svrhu smanjenja troškova i povećanja konkurentnosti gospodarstva. Svjestan da je Crkva kao službenica Božja pozvana služiti svijetu, papa Benedikt XVI. objavio je dokumente u kojima je istodobno značajno pridonio razvoju socijalnog nauka Crkve i traganju za rješanjem aktualnih socijalnih problema. Kako je pontifikat pape Benedikta XVI. završio tek 2013. godine, mnoge su njegove poruke još aktualne. Za socijalni nauk Crkve važna su dva njegova dokumenta: prvi njegov dokument, koji je velikim dijelom posvećen socijalnoj tematici, enciklika *Bog je ljubav* (2005.) i socijalna enciklika *Ljubav u istini* (2009.). Benedikt XVI. zapravo traži nove putove prisutnosti kršćana, katolika i Crkve u suvremenom društvu. U Australiji, u Sydneyu, na Svjetskom danu mladih 2008. papa Benedikt XVI. upozorio je na situaciju koja nam se događa: »Danas postoje mnogi koji zahtijevaju da se Boga ostavi *na klupi*, i da religije i vjera, prihvatljive na individualnom planu, trebaju biti isključene iz javnoga života ili upotrijebljene samo za ostvarenje ograničenih pragmatičnih ciljeva. Ta sekularistička vizija pokušava objasniti ljudski život i oblikovati društvo s malim ili nikakvim odnosom prema Stvoritelju.« Papa je umro 31. prosinca 2022. godine u Vatikanu.

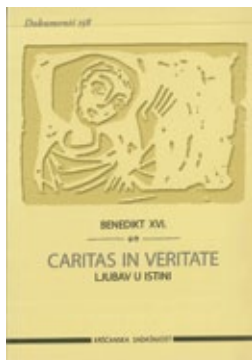
- ◆ Svjestan da je Crkva kao službenica Božja pozvana služiti svijetu, papa Benedikt XVI. objavio je dokumente u kojima je istodobno značajno pridonio razvoju socijalnog nauka Crkve i traganju za rješanjem aktualnih socijalnih problema. Kako je pontifikat pape Benedikta XVI. završio tek 2013. godine, mnoge su njegove poruke još aktualne.

Socijalna enciklika *Ljubav u istini*

◆ »Razvoj treba kršćane čije su ruke u molitvi uzdignute k Bogu, kršćane koje pokreće svijest da ljubav ispunjena istinom iz koje proistječe autentičan razvoj nije naš proizvod, nego nam je darovana« (*Ljubav u istini*, br. 79).

»*Caritas in veritate* načelo je oko kojega se okreće socijalni nauk Crkve, načelo koje zadobiva operativan oblik u kriterijima kojima se vodi moralno djelovanje« (*Ljubav u istini*, br. 6).

Dana 29. lipnja 2009. godine papa Benedikt XVI. objavio je socijalnu encikliku *Ljubav u istini* (*Caritas in veritate*). Ta socijalna enciklika je, zapravo, svojevrsna četrdeseta obljetnica enciklike *Razvoj naroda* pape Pavla VI., premda je objavljena dvije godine kasnije od stvarne obljetnice. Papa Benedikt XVI. pojašnjava: »...poželio sam iskazati joj poštovanje i počastiti uspomenu velikog Pavla VI., iznova dozivajući u pamet njegov

nauk o cjelovitom ljudskom razvoju [...], kako bih ga u sadašnjem času iznova aktualizirao« (br. 8). Pod sadašnjim časom Papa ponajprije misli na izazove i krize s kojima se tadašnji svijet suočavao, a napose na one uzrokovane sve većom moći tehnike, globalizacijom, špekulacijama u financijskom poslovanju, migracijama te iskorištavanjem prirodnih bogatstava. Krizama se, uči Papa, ne smije pristupiti s očajem, nego s povjerenjem i nadom. One nas obvezuju da izmijenimo plan svoga hoda, »da si postavimo nova pravila i nađemo nove oblike odgovornog zauzimanja« (br. 21). Na tom putu Crkva želi pomagati svijetu sa svojim socijalnim naukom koji je *ljubav u istini u društvenim pitanjima* (*caritas in veritate in re sociali*). Kada je riječ o traganju za ostvarenjem cjelovitog razvoja društva koje se danas sve više globalizira, Papa ističe kako je od posebne važnosti primijeniti socijalno učenje Crkve, stvarajući ozračje pravednosti i ljubavi u odnosu na opće dobro.

Pravednost i ljubav

Papa uči da ljubav nadilazi pravednost, jer »ljubiti znači darivati, drugomu ponuditi ono što je *moje*«. Međutim, to nije ostvarivo bez pravednosti koja »zahtjeva da se drugomu dade ono što je *njegovo*, ono što mu pripada« (br. 6). Također, pravednost je neodvojiva od ljubavi, to jest ona je najmanja mjera ljubavi koja se drugome pruža kada mu se barem daje ono što je njegovo. Zato što je jedno od najdubljih siromaštava koje čovjek može iskusiti samoća, Papa upozorava da cjelovit razvoj nije moguće postići samo davanjem drugomu ono što mu pripada pod materijalnim vidom. Cjelovit razvoj zahtjeva da međuljudski odnosi budu prožeti velikodušnošću, besplatnošću, milosrđem i zajedništvom.

♦ »Ljubljena Crkvo u Hrvatskoj, preuzmi ponizno i smjelo zadaću da budeš moralna savjest društva, 'sol zemlje' i 'svjetlo svijeta' (usp. Mt 5,13-14).« Papine riječi tijekom Molitve večernje u zagrebačkoj katedrali 5. lipnja 2011. godine. Na slici papa Benedikt XVI. na grobu blaženog kardinala Alojzija Stepinca 2011. godine.

Papa Franjo

◆ Svoje papinsko ime *Franjo* Papa će opravdati svojim mnogobrojnim djelima ljubavi i često ponovljenim riječima da želi siromašnu Crkvu za siromašne te Crkvu koja izlazi prema onim najpotrebitijima članovima društva. Premda gotovo da nema javnog govora, poruke, propovijedi ili dokumenta u kojemu papa Franjo ne progovara o socijalnim pitanjima, ipak su najvažnije dvije socijalne enciklike *Laudato si' – Hvaljen budi* (2015.) i *Fratelli tutti – Svi smo braća* (2020.).

Papa Franjo rođen je kao Jorge Mario Bergoglio 17. prosinca 1936. godine u Buenos Airesu. Doživotne zavjete u Družbi Isusovoj položio je 22. travnja 1973. godine. Za papu je izabran 13. ožujka 2013. godine. Prvi je papa iz Argentine i s američkog kontinenta ikada. Iskustvo života u siromašnoj Argentini zasigurno je ostavilo dubokoga traga na njegovo socijalno naučavanje. Papinsko ime izabrao je na poticaj umirovljenog nadbiskupa Sao Paula Claudia Hummesa koji mu je pri izboru za papu napomenuo: »Nemoj zaboraviti siromašne!« »Potom sam [kaže Papa] odmah u vezi sa siromašnima pomislio na Franju Asiškoga« kao čovjeka mira, siromaštva, kao čovjeka koji ljubi stvoreni svijet. Svoje papinsko ime *Franjo* Papa će opravdati svojim mnogobrojnim djelima ljubavi i često ponovljenim riječima da želi *siromašnu Crkvu za siromašne* te *Crkvu koja izlazi* prema onim najpotrebitijima članovima društva. Premda gotovo da nema javnog govora, poruke, propovijedi ili dokumenta u kojemu papa Franjo ne progovara o socijalnim pitanjima, ipak su najvažnije dvije socijalne enciklike *Laudato si' – Hvaljen budi* (2015.) i *Fratelli tutti – Svi smo braća* (2020.).

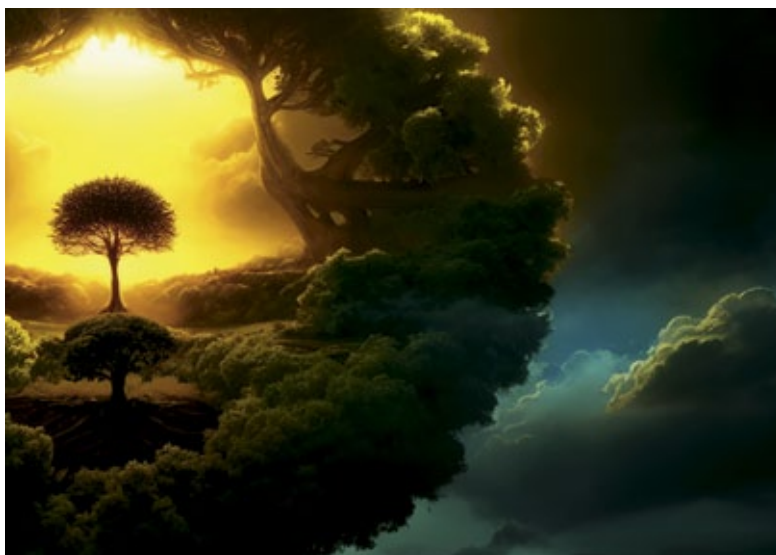
Socijalna enciklika *Laudato si' – Hvaljen budi*

Dana 24. svibnja 2015. godine papa Franjo objavio je svoju prvu socijalnu encikliku *Laudato si' – Hvaljen budi* s dodatkom u naslovu *Enciklika o brizi za zajednički dom*. Ime je dobila po stihu iz poznate *Pjesme stvorova* koju je napisao sveti Franjo Asiški: »Hvaljen budi, Gospodine moj, sa svim stvorenjima svojim...« Pojašnjavajući u uvodnom dijelu značenje navedene pjesme, Papa istodobno otkriva zašto njezin stih uzima kao naslov enciklike te što je njezina središnja tema: »U toj lijepoj pjesmi [sv. Franjo] podsjeća nas da je naš zajednički dom također poput sestre s kojom dijelimo život i poput lijepe majke koja nas prima u svoje ruke« (br. 1).

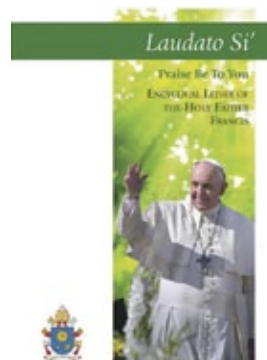
Ta sestra, nastavlja dalje Papa, »jeca zbog zla koje joj nanosimo, zbog neodgovornog korištenja i zlouporabe dobara koje je Bog stavio u nju« (br. 2). Nadahnuće za pisanje Papi je na poseban način bio carigradski patrijarh Bartolomej, koji također zagovara brigu o stvorenomu svijetu. Enciklika je odmah nakon objavljivanja pobudila veliko zanimanje i pohvale jednako u Crkvi i u svijetu. Premda nije prvi dokument u kojemu crkveno učiteljstvo progovara o temi zajedničkog doma – prirodnog okoliša, pristup kojim se Papa u enciklici služi pruža cijelom čovječanstvu, a napose katolicima, mogućnost da u njoj pronađu veliko nadahnuće i dublje motive za nov pogled na ekologiju. Pokušamo li izdvojiti nekoliko središnjih misli koje nam Papa upućuje, tada bi to bile sljedeće: sve je povezano; nešto nije u redu; vremena je malo; svi smo pozvani na ekološko obraćenje.

Sve je povezano

Vjerovati u Boga za kršćane znači vjerovati da sva stvorenja imaju svoj temelj u Bogu, da su duboko i neraskidivo povezana, te da sva teže svome Stvoritelju i drugim stvorenjima. To otkriva čovjeku ključ njegova postojanja. Čovjek više raste što više gradi zajedništvo s Bogom, drugim ljudima i svim ostalim stvorenjima.

- ◆ Enciklika je odmah nakon objavljivanja pobudila veliko zanimanje i pohvale jednako u Crkvi i u svijetu. Pristup kojim se Papa u enciklici služi pruža cijelom čovječanstvu, a napose katolicima, mogućnost da u njoj pronađu veliko nadahnuće i dublje motive za nov pogled na ekologiju.

♦ »Među najzanemarenije i najzlostavljanije siromašne ubraja se naša potlačena i opustošena zemlja koja se muči u porođajnim bolima« (*Laudato si'*, br. 2). Na fotografiji papa Franjo u susretu s patrijarhom Bartolomejom 2014. godine.

Nešto nije u redu

Papa upućuje svima nama ozbiljan prijekor jer mislimo da smo vlasnici i gospodari Zemlje, te da nam je dopušteno pljačkati je do mile volje. Živimo kao nezasićeni potrošači i puki izrabljivači prirodnih dobara i najsiromašnijih ljudi. Razvili smo *kulturu odbacivanja* koja jednako pogađa prirodni i ljudski okoliš. Oba okoliša postaju naše žrtve, jer i prirodu i bližnje promatramo kroz osobnu korist te proglašavamo otpadom sve ono što ne zadovoljava naše osobne interese.

Vremena je malo

Kako se prirodni i ljudski okoliš razaraju zajedno, ne možemo se na odgovarajući način boriti protiv razaranja prirode sve dok pozornost ne posvetimo uzrocima ponižavanja čovjeka i razaranja društva. Moramo shvatiti da pravi ekološki pristup postaje uvijek socijalni pristup. U korijenu ekološke krize su moralna i kulturna kriza. Zbog toga se u raspravi o prirodnom okolišu treba uključiti i pitanje pravednosti, kako bi se istodobno čuo vapaj Zemlje i vapaj siromašnih. U tim vapajima moramo prepoznati hitan i neodgodiv Božji poziv na ekološko obraćenje.

Svi smo pozvani na ekološko obraćenje

Moramo, opominje Papa, postati bolno svjesni razorenosti našeg doma kako bi tu istu razorenost preoblikovali u osobno trpljenje te tako prepoznali što svatko od nas može učiniti. Na prvom mjestu svi smo pozvani na ekološko obraćenje, koje se treba očitovati u novom odnosu sa samim sobom, s drugim ljudima, s društvom, sa stvorenim svijetom i s Bogom. Na takvo obraćenje posebno smo pozvani mi kršćani. Od nas se očekuje da se naš susret s Kristom očituje u odnosima sa svijetom i bližnjima – da budemo prvi čuvari Božjeg djela stvaranja.

Socijalna enciklika *Fratelli tutti* – Svi smo braća

Dana 3. listopada 2020. godine papa Franjo je objavio svoju drugu socijalnu encikliku *Fratelli tutti* – Svi smo braća, s dodatkom u naslovu *Enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu*. Nadahnuće je za naslov ove enciklike papa Franjo ponovno pronašao u svetom Franji Asiškom koji je, osim što se doživljavao bratom sunca, mora i vjetra, »znao kako je još više sjedinjen s onima koji su bili kao i on, od krvi i mesa« (br. 2). Namjera Pape je ovom enciklikom dati doprinos promišljanju o univerzalnoj dimenziji bratske ljubavi u nadi »da ćemo se, suočeni s današnjim pokušajima odbacivanja i ignoriranja drugih, pokazati sposobnima odgovoriti novim snom o bratstvu i socijalnom prijateljstvu« (br. 6). Poticaj i nadahnuće za njezino pisanje Papa je pronašao u susretu s velikim imamom Ahmadom al-Tayyebom, s kojim je u Abbu Dhabiju potpisao *Dokument o ljudskom bratstvu za mir u svijetu i zajednički suživot* (4. veljače 2019.). U enciklici se Papa ne zaustavlja samo na utvrđivanju svima poznate činjenice da je u današnjem svijetu nepravda prisutna na mnogim razinama. Papa čini korak dalje, poziva na promjene i pokazuje put kako ih ostvariti. Kao polazište na tom putu uzima Isusovu prispodobu o milosrdnom Samarijancu.

Milosrdni Samarijanac kao nacrt izgradnje univerzalnog bratstva

Papa primjećuje da je Isus u prispodobi o milosrdnom Samarijancu namjerno izabrao »napad koji se već dogodio kako se ne bismo zadržali na samom zločinu ili razbojnicima« (br. 72), te nastavlja pitanjem: »Hoćemo li napustiti ranjenu osobu koja leži na tlu i svi pobjeći i skloniti se od nasilja, ili ćemo se dati u potjeru za razbojnicima?« (br. 72). Papa prepoznaje dva glavna lika – dvije vrste ljudi: ljudi na važnim društvenim ili crkvenim položajima koji su zaobišli ranjenog čovjeka i milosrdni Samarijanac. Ljudi koji su zaobišli ranjenoga jesu simbol pod-

◆ Namjera Pape je ovom enciklikom dati doprinos promišljanju o univerzalnoj dimenziji bratske ljubavi u nadi »da ćemo se, suočeni s današnjim pokušajima odbacivanja i ignoriranja drugih, pokazati sposobnima odgovoriti novim snom o bratstvu i socijalnom prijateljstvu« (br. 6). Poticaj i nadahnuće za njezino pisanje Papa je pronašao u susretu s velikim imamom Ahmadom al-Tayyebom, s kojim je u Abbu Dhabiju potpisao *Dokument o ljudskom bratstvu za mir u svijetu i zajednički suživot* (4. veljače 2019.).

◆ Bog je »stvorio sva ljudska bića jednaka u pravima, dužnostima i dostojanstvu, pozvavši ih da žive zajedno kao sestre i braća«. Dokument o ljudskom bratstvu za mir u svijetu i zajednički suživot potpisali su 4. veljače 2019. u Abu Dhabiu papa Franjo i veliki imam Ahmad al-Tayyeb. Na slici papa Franjo i veliki imam Ahmad al-Tayyeb 2019. godine.

lijeganju napasti ravnodušnosti prema drugima. Oni su tajni saveznici drumskih razbojnika, nedodirljivi kritičari svega te poticatelj beznađa i malodušnosti. Oni su takvi jer su okrenuti prema sebi i usredotočeni su na vlastite potrebe. Naviknuti su skretati pogled i ignorirati situacije sve dok ih se izravno ne tiču. Oni preziru ljudsku patnju, ona smeta njihovim životima te bježe od nje. Samarijanac je simbol čovjeka koji ostavlja sve po strani zbog nepoznatog čovjeka u potrebi. On odbacuje osvetoljubivost u odnosu na razbojnika i mrzovoljno prigovaraje zašto neki dugi nisu pomogli ranjenom čovjeku. Odnijevši ranjenoga u gostinjac, on je priznao da ne može sâm, da su mu potrebni drugi kako bi na prikladan način mogao iskazati ljubav. On u potpunosti mijenja pristup u odnosu na druge ljude. Pitanje tko su moji bližnji, zamjenjuje novim: *Prema kome sam ja bližnji?* Postoje samo dvije vrste ljudi, oni koji pristupaju ranjenom – Samarijanac i oni koji ne pristupaju – ravnodušan prolaznik. Neovisno koji smo u ovome trenutku, svakim novim danom suočeni smo s novim izborom biti Samarijanac ili ravnodušan prolaznik. Naše zajedništvo života, ma kakvo god ono bilo, nije gotova stvarnost. Pozvani smo svakoga dana iznova graditi društvene, političke i gospodarske odnose prema uzoru na milosrdnoga Samarijanca.

Živjeti socijalni nauk Crkve

3.

◆ Kako bi morao izgledati taj čovjek koji ima zadatak upravljati svijetom? U Božjem planu od početka to je jasno: to je čovjek koji je sličan Bogu jer je načinjen na sliku Božju (usp. Post 1,27). Nažalost, čovjek je poremetio svoj odnos spram Boga, ali i spram ljudi i prirode koja ga okružuje.

Svijet je trebao izgledati kao vrt za koji se čovjek brine, odnosno vrt koji pošteno i odgovorno obrađuje i čuva (usp. Post 2,15).

Briga za zajednički dom

Svijet u kojem živimo ne čine samo ljudi. Svijet sačinjava i priroda te živa i neživa bića. Na prvoj stranici Svetoga pisma čitamo da je Bog načinio čovjeka kao vrhunac svega stvorenoga kako bi čovjek upravljao svijetom (usp. Post 1,26). S pravom postavljamo pitanje: Kako bi morao izgledati taj čovjek koji ima zadatak upravljati svijetom? U Božjem planu od početka to je jasno: to je čovjek koji je sličan Bogu jer je načinjen na sliku Božju (usp. Post 1,27). Nažalost, čovjek je poremetio svoj odnos spram Boga, ali i spram ljudi i prirode koja ga okružuje. Svijet je trebao izgledati kao vrt za koji se čovjek brine, odnosno vrt koji pošteno i odgovorno obrađuje i čuva (usp. Post 2,15). Međutim, što se dogodilo? Čovjek se udaljio od Božjeg plana (možemo reći i od Boga samoga) i počeo se ponašati neodgovorno prema živim i neživim stvorenjima kao da je on, čovjek, stvorio svijet! Stoga danas govorimo o opasnom onečišćenju, otpadu, klimatskoj krizi koja je uzrokom velikih poplava, požara, različitim bolestima... Jednom riječju, govorimo o ekološkoj krizi, o krizi ljudskog okoliša, svega onoga što nas kao ljude okružuje.

Umjesto lijepo uređenoga vrta, naš dom postaje opasan za život

Svi mi, djeca, mladi i odrasli, moramo se pitati: Što možemo učiniti da se situacija oko nas promijeni na bolje? Potrebno je mijenjati čovjekov odnos prema okolišu, to jest mijenjati naš način života. Na to nas poziva Crkva, a posebno papa Franjo u svojoj socijalnoj enciklici *Laudato si' – Hvaljen budi*. Crkva nas, zapravo, poziva da počnemo mijenjati sebe i svijet oko sebe jer je naš zajednički dom, naša kuća, ugrožen. Kako to činiti?

Ponajprije je važno vidjeti što se to zapravo događa: oko nas i u našoj zajedničkoj kući. Papa Franjo upozorava na onečišćenje, otpad i kulturu odbacivanja. Onečišćenje »uzrokuje pre-ranu smrt milijuna ljudi. Obolijeva se, primjerice, od udisanja velikih količina dima koji proizvode goriva koja se koriste za kuhanje ili grijanje. Tome se pridodaje onečišćenje koje pogađa sve, uzrokovano transportom, dimovima koje ispuštaju industrijska postrojenja... gnojivima, insekticidima, fungicidima, herbicidima i općenito pesticidima« (br. 20). Nadalje, tu je riječ o opasnom otpadu koji nije biorazgradiv: »To je otpad koji nastaje u kućanstvima i komercijalni otpad, građevinski otpad, medicinski otpad, elektronički ili industrijski otpad, visokotoksičan i radioaktivan otpad. Zemlja, naš dom, sve se više, kako se čini, pretvara u golemo odlagalište smeća« (br. 21).

- ◆ Fotografija s izložbe *Emocije za poticanje promjene*, posvećene enciklici pape Franje *Laudato si' – Hvaljen budi* i postavljene pod pokroviteljstvom Dikasterija za promicanje cjelovitoga ljudskog razvoja (Vatikan, Trg svetoga Petra, 31. 10. – 8. 11. 2021.).

Jedna od najvećih opasnosti za nas, kao i za svijet u kojem živimo, jest promjena klime. Riječ je o onome što nazivamo klimatske promjene. Nije riječ samo o promjeni temperature, to jest o tome »hoće li nam nakon deset ili više godina biti toplije«, nego o tome kako zatopljenje utječe na promjenu i uništenje ekosustava, kao i promjene, primjerice, porasta razine mora.

Pitanje pitke vode i uopće nestašica vode najviše pogađa određene siromašne dijelove svijeta, osobito neke afričke države. Mi u Hrvatskoj, i uopće ljudi u Europi, nemamo problema s pitkom, zdravom vodom.

◆ Papa Franjo naglašava da je »pristup pitkoj i zdravoj vodi osnovno, temeljno i sveopće ljudsko pravo, jer je bitno za čovjekov opstanak, i stoga uvjet za ostvarivanje ostalih ljudskih prava« (br. 30). Fotografija s izložbe *Emocije za poticanje promjene*.

Jedna od najvećih opasnosti za nas, kao i za svijet u kojem živimo, jest promjena klime. Riječ je o onome što nazivamo klimatske promjene. Nije riječ samo o promjeni temperature, to jest o tome »hoće li nam nakon deset ili više godina biti toplije«, nego o tome kako zatopljenje utječe na promjenu i uništenje ekosustava, kao i promjene, primjerice, porasta razine mora. To »može stvoriti krajnje opasne situacije ako se zna da četvrtina svjetskog pučanstva živi na morskoj obali ili u njezinoj neposrednoj blizini, te da se većina velegradova nalazi u priobalju« (br. 24). Osim toga, različite oluje kojih je sve više i u Hrvatskoj, a poglavito ljeti, nanose velike štete, i protiv kojih se nije moguće boriti, znak su da se nalazimo u ozbiljnoj klimatskoj krizi.

»Socijalni dug« prema siromašnima

U svemu tome najgore prolaze siromašni ljudi, krajevi svijeta i cijeli narodi. Pitanje pitke vode i uopće nestašica vode najviše pogađa određene siromašne dijelove svijeta, osobito neke afričke države. Mi u Hrvatskoj, i uopće ljudi u Europi, nemamo problema s pitkom, zdravom vodom. Nije tako u velikom dijelu svijeta. Nekvalitetna voda uzrokom je raznih bolesti, a nestašica vode dovodi do porasta cijena hrane i drugih proizvoda. Riječ je o »socijalnom dugu« koji naš svijet ima prema siromašnima »koji nemaju pristup pitkoj vodi, jer im je *uskrateno pravo na život u skladu s njihovim neotuđivim dostojanstvom*« (br. 30).

Još je gore što bogate zemlje bez ikakvoga *stida i srama* iskorištavaju prirodna bogatstva siromašnih zemalja, a u tim zemljama odlažu opasan otpad bez kontrole i naknada. Tako se može govoriti o *ekološkom dugu* bogatih zemalja u odnosu na siromašne zemlje u svijetu. Stoga Crkva putem pape Franje poziva »na promjenu smjera«, to jest načina današnjega života. Pozvani smo našem zajedničkom domu, svijetu u kojem živimo, vratiti ono što je imao na početku kada je izgledao kao lijepo uređen vrt u kojem se živjelo u miru i ljepoti.

Ekološki odgoj i ekološka duhovnost

Svi smo pozvani, od najstarijih – djedova i baka – preko roditelja do djece na promjenu dosadašnjeg načina života. U tom kontekstu važan je *ekološki odgoj* i ekološka duhovnost. Ekološki odgoj potiče promjenu konkretnog ponašanja, primjerice »izbjegavanje uporabe plastike i papira, smanjenje potrošnje vode, odvajanje otpada, kuhanje samo onoliko hrane kolika se može pojesti, pokazivanje brige za druga živa bića, korištenje javnog prijevoza (...) gašenje nepotrebnog svjetla« (br. 211). Svi ljudi na svijetu, pa tako i svi hrvatski građani, trebaju dati svoj doprinos zaštiti čovjekova okoliša, odnosno ne dopustiti da naš zajednički dom – svijet u kojem živimo, propada. Kao kršćani, vjernici, pitamo se: Koja je uloga kršćana u tome?

U svojem socijalnom nauku sveti Ivan Pavao II. jasno je naglasio da su odgovornost za svijet u kojem živimo i briga za okoliš sastavni dio naše vjere. Zašto? Zbog toga što je Bog, Stvoritelj,

♦ »Nikada nismo tako loše postupali i uvrijedili naš zajednički dom kao u posljednja dva stoljeća« (br. 53). Fotografija s izložbe *Emocije za poticanje promjene*.

♦ Sve više se raspravlja o tome kako mijenjati stil života i u Hrvatskoj. Pod tim vidom je Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve organizirao simpozij i objavio knjigu naslovljenu *Laudato si! Kako mijenjati stil života?*, Zagreb, 2020.

♦ »Priroda je puna riječi ljubavi, ali kako ih čuti usred stalne buke, stalne i tjeskobne rastresenosti ili kulta vanjštine?« (br. 225).

upravo čovjeku povjerio upravljanje svijetom. Zbog toga papa Franjo poziva nas kršćane na *ekološko obraćenje*, a pod tim vidom potrebno je razvijati *ekološku duhovnost*. Duhovnost i obraćenje donose unutarnji mir kojim ćemo lakše mijenjati one loše navike u našem životu u odnosu na prirodu i općinito okoliš u kojem živimo.

»Moramo iznova osjetiti da trebamo jedni druge, da imamo zajedničku odgovornost za druge i svijet, te da vrijedi biti dobar i čestit« (br. 229).

Na putu prema brizi za zajednički dom

Nakon što je papa Franjo 2015. godine objavio socijalnu encikliku o brizi za zajednički dom *Laudato si' – Hvaljen budi*, događa se u Crkvi svojevrsni *ekološki zamah*. Prisustvujemo crkvenom *ekološkom pokretu* s konkretnim inicijativama koje se iz Katoličke Crkve prelijevaju i na civilno društvo. Riječ je o konkretnoj primjeni socijalnog nauka Crkve u brizi za zajednički dom. Riječ je o važnom i vrijednom doprinosu kršćana kojemu se mogu priključiti svi ljudi dobre volje bez obzira na vjeru i nazor na svijet. Inicijative dolaze iz vrha Katoličke Crkve, iz Vatikana. Inicijative potiče Dikasterij za cjelovit ljudski razvoj iz Vatikana.

Ovdje navodimo najvažnije.

Tjedan *Laudato si'*

Svake godine u svibnju, oko datuma objave socijalne enciklike *Laudato si' – Hvaljen budi* (24. 5.), slavi se *Tjedan Laudato si'*. Primjerice, 2023. godine *Tjedan Laudato si'* održao se od 21. do 28. svibnja. U tom se Tjednu mogu organizirati, po mogućnosti svaki dan, na župama, u školi, u udrugama vjernika laika različite aktivnosti koje se odnose na zaštitu okoliša u dotičnoj sredini.

Posebna godina obljetnice *Laudato si'* (24. 5. 2020. – 24. 5. 2021.)

Cijela ta godina bila je posvećena različitim aktivnostima koje su se odnose na zaštitu čovjekova okoliša. Tom je prigodom objavljena iznimno važna knjiga *Na putu prema brizi za zajednički dom. Pet godina od Laudato si'*. Riječ je o knjizi, zapravo udžbeniku, koji donosi konkretne prijedloge s ciljem da potakne djelovanje Crkve, vjernika i svih ljudi dobre volje. U svakom od dva poglavlja predstavljeno je po 12 tema. Prvo se kratko opisuje tematika, zatim slijede *dobre prakse* i na kraju *primjeri za konkretne akcije*. U prvom poglavlju s nazivom *Odgov i ekološko obraćenje* donose se primjeri kako o cjelovitoj ekologiji i ekološkom obraćenju govoriti u školi i na sveučilištima, u katezezi i u radu s mladima, u ekumenskom i međureligijskom dijalogu, i u sredstvima komunikacije. Drugo po-

◆ Logo *Tjedna Laudato si'*.

- ◆ Fotografija sa izložbe *Emocije za poticanje promjene.*

glavnje *Cjelovita ekologija i cjelovit ljudski razvoj* bavi se gotovo svim aktualnim pitanjima koja pred današnjega čovjeka stavlja ekološka kriza poput pitanja vode, energije, mora, kružne ekonomije, rada, urbanizacije, zdravlja, da spomenemo samo neka.

- ◆ Ciljevi *Laudato si'*

Akcijna platforma *Laudato si'*

Riječ je o inicijativi koju je 25. svibnja 2021. godine pokrenuo Dikasterij za cjelovit ljudski razvoj. Riječ je o sedmogodišnjem projektu koji ima za cilj ostvariti cjelovitu ekološku viziju *Laudato si'*, i to u konkretnim akcijama u crkvenom, ali i u društvenom životu. Znakovito je da je u ovom projektu sve vezano uz, pod biblijskim vidom, simbolički broj *sedam*: sedam godina trajanja, sedam ključnih područja i sedam ciljeva. Utvrđeno je *sedam glavnih područja* u brizi za zajednički dom: obitelj, župe i biskupije, škole i sveučilišta, bolnice i centri za skrb, gospodarstvo (radnici, poduzeća...), skupine, pokreti i organizacije, te redovničke zajednice. Kako bismo ostali vjernima cjelovitoj ekologiji, predlaže se *sedam ciljeva* iz *Laudato si'*: odgovor na vapaj zemlje; odgovor na vapaj siromaha; ekološka ekonomija; usvajanje jednostavnih stilova života; ekološki odgoj; ekološka duhovnost; te uključivanje zajednice i participativno djelovanje. To se planira ostvariti u razdoblju od sedam godina.

Promicanje mira

Papa Ivan Pavao II. u *Poruci za svjetski dan mira 2000. godine* rekao je za Crkvu da je »sakrament tj. znak i sredstvo mira u svijetu i za svijet«. Crkva vjeruje i uči da mir nije nešto što čovjek može sâm ostvariti, nego da je on istodobno i Božja milost, dar. Naš Bog je Bog mira, kaže sveti Pavao u *Prvoj poslanici Solunjanima* (1 Sol 5,23). *Mir vama*, prve su riječi koje je Isus uputio apostolima poslije svoga uskrsnuća. Tim riječima podijelio im je svoj mir, te im je povjerio zadaću pomirenja. Njegovi učenici postaju glasnici mira, ali i graditelji mira. Promicanje mira u svijetu postaje tako sastavni dio njihove poruke i poslanja (misije).

Budući da je mir sveopća vrednota, čovjek za njim čezne iz najveće dubine svoga bića. Iako je mir zadaća od životne važnosti od koje nitko nije oslobođen, njega nažalost danas tako malo ima. Crkva je na osobit način pozvana govoriti o miru. Za nju mir nije samo odsutnost rata i nasilja. Takvo tumačenje mira papa Franjo naziva *lažni mir*. Naprotiv, mir je ispravno shvaćanje čovjeka, njegova dostojanstva, svih njegovih sposobnosti i vrlina, ali istodobno i vrednovanje njegove osobne žrtve i zalaganja, spremnost na aktivno djelovanje u korist drugoga, te raspoloživost za činjenje dobra, kako za sebe tako i za druge.

Crkva vjeruje i uči da mir nije nešto što čovjek može sâm ostvariti, nego da je on istodobno i Božja milost, dar. Naš Bog je Bog mira, kaže sveti Pavao u *Prvoj poslanici Solunjanima* (1 Sol 5,23). *Mir vama*, prve su riječi koje je Isus uputio apostolima poslije svoga uskrsnuća.

◆ Na fotografiji je papa Franjo s golubicom, simbolom mira. (Vatican News)

Pretpostavke za ostvarenje mira

Govoriti o miru znači govoriti o svemu onome što mu nužno prethodi da bi on postao konkretna i aktualna stvarnost.

Mir između ljubavi i pravednosti

◆ Giottova freska prikazuje sv. Franju Asiškog koji susreće plemenitog, ali siromašnog viteza, svlači svoju doličnu odjeću i njome ga zaodijeva. Prema sv. Bonaventuri, time je odjednom ispunio dvostruku obavezu ljubavi: pokrio sramežljivost plemenitog viteza i ublažio bijedu siromašna čovjeka (*Životopis sv. Franje*).

Kompendij socijalnog nauka Crkve kaže da »mir traži izgradnju društva prema pravednosti i ljubavi« (br. 494). Pravednost uklanja uvrede i štete koje se nanose i time ugrožavaju mir. U ljubavi i iz ljubavi poštujemo drugoga ili druge kao brata i sestru u Kristu, dijeleći isto podrijetlo i dostojanstvo (usp. Gal 3,26-28). Ljubeći drugoga, vjernik kršćanin postaje spreman svoje želje i ciljeve ostaviti po strani. Papa Franjo naglašava da se bližnjega ljubi ne samo kao ljudsko biće s pravima i odgovornostima, već ponajprije kao brata i sestru. Stoga je za njega bratstvo temelj i put mira.

Mir je dugotrajan posao, a ne stanje

Mir se nikada ne stječe jednom i zauvijek, nego ga treba uvijek iznova nastojati graditi. Izgradnja mira koja se tiče svake osobe i zajednice, od svih traži trajno zalaganje i rad, kao i budnost zakonite vlasti, osobito političke. Mir se može izgrađivati i umnažati samo korak po korak, i to tek kada svatko od nas prizna da je odgovoran za njegovo promicanje i njegovu zaštitu. Odluka *zauzeti se za nekoga*, u ovom slučaju *za nešto*, svjestan je i slobodan izbor pojedinoga čovjeka, koji se prema tom izboru trajno ravna u svome životu. Istinska kultura mira može se razvijati i ostvarivati samo unutar postojanja skladnog ozračja i poštovanja istine i pravednosti.

Do mira se stiže opraštanjem, i opraštanjem do pomirenja

Crkva uvijek iznova naglašava da je pravi, istinski mir i pomirenje moguće postići jedino opraštanjem. U svakodnevnom životu susrećemo dvije stvari koje nam ne padaju *lako*, a to su oprostiti i zaboraviti. Prvo, postoji razlika između oprostiti i zaboraviti. Ako nam je netko učinio veliku nepravdu, uvijek

je teško to zaboraviti. To se od nas redovito ne traži, iako je jako dobro kad možemo učinjenu nepravdu i zaboraviti. Potpuno druga stvar jest oprostiti. Oprostiti je za nas vjernike prije svega vjerski pojam. Opraštamo na temelju vjere, odnosno dragi Bog nam pomaže da možemo oprostiti drugome koji nam je učinio zlo. Uvijek se bolje osjećamo kada smo uspjeli oprostiti drugome i drugima.

- ◆ Oprostiti ne znači zaboraviti. Oprostiti nekome za učinjenu nepravdu ili zlo nije ni jednostavno ni lako, a osobito je teško imajući u vidu posljedice rata i ratnog sukoba. No, odgovoriti nasiljem na nasilje nikada nije rješenje problema.

Nasilje za sobom ostavlja bol

i uvijek je nedostojno čovjeka. Stoga je prijeko potrebno biti otvoren za dijalog i međusobno slušanje. Nametanje oprosta i pomirenja bez razmišljanja o osjećajima žrtava i uvažavanja vremena potrebnog za žalovanje i zacjeljivanje rana, može dovesti do odsutnosti govora o samom oprost i pomirenju, pa i gubljenja značenja njihova istinskog sadržaja. Crkva naglašava da kod opraštanja i pomirenja moraju sudjelovati svi sudionici sukoba kako bi se i sami osobno mogli nositi s teškom situacijom te se za nju kajati. Važno je istaknuti da se ono loše što se dogodilo može prihvatiti samo ako se istodobno nekome daje i od nekoga primi oprost. Ako se želi postići istinski i trajan mir, potrebno je tražiti oprost i pri tome moći i sâm oprostiti. Tako bi se moglo sažeti zadaću koja i danas stoji pred kršćanima. Sa sigurnošću se može reći da je ona dugotrajna i teška, ali i da nije nemoguća.

"Ako je moj protivnik spalio moju kuću, ja neću zapaliti njegovu!
Ako je razorio moju crkvu, ja neću ni dirnuti njegovu, dapače, čuvat ću je.
Ako je napustio svoj dom, ja neću ni igle uzeti iz njegova.
Ako je ubio moga oca, brata, sestru, ja neću vratiti istom mjerom,
nego ću poštivati život njegova oca, brata, sina, sestre!
To je Evanđelje, možda teško razumljivo pogaženom i poniženom čovjeku,
ali to je Evanđelje залог pobjede!"

nadbiskup zagrebački Franjo kardinal Kuharić,
u Petrinji, na Lovrenčevo 1991. godine

Sisačka biskupija 2014. godine

Molitva i osobno svjedočenje

Molitva je trajan izvor istinskoga zauzimanja za mir u životu kršćanina. Njezina snaga otvara i gradi sigurne temelje za suradnju s drugima. Sveti papa Pavao VI. je u *Poruci za Svjetski dan mira* davne 1968. godine rekao da molitva jača i ohrabruje sve *prave prijatelje mira* koji ga nastoje promicati i širiti u svakodnevnome životu i okolnostima koje ga prate. Kršćanin treba s punim pravom i pouzdanjem svakodnevno govoriti o miru, njegovu promicanju i življenju. Kada to ne bi činio, tada on ne bi ispunjavao svoju misiju koju mu je povjerio sâm

Budući da je za suživot društva postignuće mira temeljan uvjet, prijeko je potrebno i pojedinca, ali i zajednicu, odgajati za mir. Odgoj za mir uključuje novo promišljanje i prema tom promišljanju novo djelovanje. Najvažnija zadaća onih koji odgajaju za mir treba biti briga da njihovi odgajanci budu ispunjeni mirotvornim osjećajima.

◆ Mohandas Gandhi, poznat kao Mahatma (*Velika duša*), indijski političar.

Isus Krist. Na potrebu javna, pravovremena i hrabra svjedočenja upućuje i papa Franjo kada ukazuje na praktično mirenje nekih crkvenih zajednica s nepravdama čije posljedice često narušavaju mir i u konačnici vode nasilju i sukobima. Osobno mirotvorno djelovanje od kršćana traži međusobno zbližavanje i udruživanje u ekumenskom duhu.

Odgoj za mir

Uz pojedinca, u izgradnji mira važnu ulogu imaju i društveno-političke zajednice, jer konačne odluke o pitanjima mira donose oni koji imaju društvenu i političku moć odlučivanja. Budući da je za suživot društva postignuće mira temeljan uvjet, prijeko je potrebno i pojedinca, ali i zajednicu, odgajati za mir. Odgoj za mir uključuje novo promišljanje i prema tom promišljanju novo djelovanje. Najvažnija zadaća onih koji odgajaju za mir treba biti briga da njihovi odgajanci budu ispunjeni mirotvornim osjećajima. Drugim riječima, oni koji se odgajaju trebali bi kao mirotvorci postali ljudi (zajednice) koji su u miru s Bogom i sa samim sobom, pa stoga bi mogli sami prenositi mir i ulijevati ga u druge. Odgoj za mir također uključuje borbu protiv vlastite oholosti i zavisti, te uključuje uzajamno poštovanje. Mir se, naime, nipošto ne uspostavlja strahom i prijetnjama, nego prihvatanjem i dobrohotnošću.

Mir upućuje na zdrave odnose u društvu. On je jamac ispravna načina vrednovanja, pridonosi rastu entuzijazma i vodi snažnijem i čovječnijem društvu. Mir je misija svakog kršćanina i on se može ostvariti samo ako svaki vjernik u svom životu prihvati Kristov duh služenja u ljubavi. Mir je zajednička zadaća svih ljudi i predanost *nenasilnoj akciji za mir* nema alternativu. Uzori aktivnoga protivljenja ratu i ozbiljnoga zalaganja za mir uz svetoga Franju Asiškog jesu i Mahatma Gandhi i Martin Luther King. Životna filozofija i cjelokupan rad Mahatme Gandhija bili su usmjereni na nenasilan otpor i nenasilje. Upravo je *satyagraha* (nenasilje) riječ koja je najviše označila; Gandhi je tu riječ sâm

osmislio i razvijao je. *Satyagraha* znači biti predan ljubavi i pravедnosti; ona pokreće unutarnje snage i spremna je na svaku žrtvu; oslobađa od sheme neprijatelj – prijatelj; usmjerena je na promjenu srca; oslobađa od nasilnog načina mišljenja, govora i djela. Za Martina Luthera Kinga papa Franjo je rekao da je bio »apostol nenasilja i ljudskih prava«. *Glavne oznake* nenasilne borbe za Kinga su sljedeće: aktivno nenasilno protivljenje zlu čiji je cilj popravljjanje i izmirenje; spremnost da se podnese poniženje i trpljenje, da se primi udarac a da se ne uzvraća mržnjom i osvetom; unutarnji suverenitet koji omogućuje inteligentno i stvaralačko prevladavanje neprijateljstva.

◆ Martin Luther King, američki političar i baptistički svećenik, drži povijesni govor *I have a dream – Sanjam*, 1963. godine.

Vjernik u politici

»
♦ Na pitanje jednog farizeja i jednog herodovca je li dopušteno dati porez caru ili nije, Isus je odgovorio: »Dajte caru carevo, a Bogu Božje!« (usp. Mk 12,14-17).

Iako je Isus iznad politike i nije ostavio nikakav politički program, dao je jasnu orijentaciju svim ljudima i za sva životna područja.

U Isusovo vrijeme u izraelskom narodu postojale su različite vjerske skupine i političke stranke, svaka sa svojim programom i ciljem. Bili su to farizeji, saduceji, zeloti, herodovci, kao i pristaše rimske uprave u Judeji. Na pitanje jednog farizeja i jednog herodovca je li dopušteno dati porez caru ili nije, Isus je odgovorio: »Dajte caru carevo, a Bogu Božje!« (usp. Mk 12,14-17). Isus je time potvrdio da treba poštovati pravedne zakone koje je donijela zemaljska vlast, ali u tom svijetu treba poštovati i ispunjavati Božje zapovijedi. Iako je Isus iznad politike i nije ostavio nikakav politički program, dao je jasnu orijentaciju svim ljudima i za sva životna područja.

Crkva i država

Crkva je živo prisutna u svijetu. Ona je zajednica vjernika kojima je Isus Krist *put, istina i život*. Apostol Petar – prvi povišesni papa – u svojoj prvoj poslanici govori da je Crkva »rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stečeni da na-

viješta silna djela Onoga koji nas iz tame pozva k divnom svjetlu svojemu« (1 Pt 2,9). Stoga se Crkva ne poistovjećuje niti s jednom političkom ili kakvom drugom zajednicom. Ona ima poslanje svaku osobu dovesti u vječni život s Bogom, koje je isto u svakoj kulturi, civilizaciji i političkoj zajednici.

Baš kao što je Crkva neovisna na svom području, tako je i država neovisna na svom području. Obje su u službi osobnog i socijalnog poziva svih ljudi. Država se brine i odgovorna je za čovjeka i njegov razvoj putem odnosa u društvu. Ona mora organizirati život i odnose u društvu stvarajući pravedne i poštene zakone, čuvajući i promičući ljudska prava i slobode od začeca do prirodne smrti svakoga pojedinca, ostvarivati pravednu sudsku vlast s ciljem služenja općemu dobru. Crkva je pozvana čovjeka odgajati, osobito njegovu savjest, i voditi ga prema konačnom cilju – vječnom životu. Odgajajući čovjeka u savjesti, Crkva mu pruža alat koji će mu pomoći da on svaki posao obavlja savjesno, te da bez obzira na položaj koji ima u društvu, a prema Božjim načelima, daje svoj prilog u izgradnji dobra svake osobe i cjelokupne zajednice.

Čovjek je ključ politike

Za dobro države i političke zajednice od iznimne važnosti je da svaki njezin građanin ugrađuje u njih i dio sebe. On to čini svojom kvalitetom – moralnom i stručnom. No, pojedinci se razlikuju mišlju i djelovanjem. Da se politička zajednica ne bi raspala zbog toga što svatko slijedi svoje mišljenje, potrebna je vlast koja će služiti oslanjajući se na slobodu i odgovornost. Budući da Crkva živi unutar političke zajednice i evangelizira je čime ju čini čovječnijom, njoj je važno kakvi će se zakoni donositi, osobito kada je riječ o dostojanstvu čovjeka, njegovim temeljnim pravima, općem dobru, socijalnoj pravdi. Stoga crkveni pastiri potiču vjernike na izlazak na izbore, koji nisu samo građanska obveza nego i odgovornost i istinska ljubav svakog vjernika prema domovini. Kao član Božjeg naroda vjernik je uvijek pozitivan dio društva – graditelj, a ne rušitelj. U političkoj zajednici on – bilo pojedinačno bilo udružen s drugima – svojom savješću, prisutnošću, svjedočanstvom i radom unosi dimenziju Božjeg kraljevstva.

Baš kao što je Crkva neovisna na svom području, tako je i država neovisna na svom području. Obje su u službi osobnog i društvenog poziva svih ljudi. Država se brine i odgovorna je za čovjeka i njegov razvoj putem odnosa u društvu.

Crkva je pozvana čovjeka odgajati, osobito njegovu savjest, i voditi ga prema konačnom cilju – vječnom životu. Odgajajući čovjeka u savjesti, Crkva mu pruža alat koji će mu pomoći da on svaki posao obavlja savjesno, te da bez obzira na položaj koji ima u društvu, a prema Božjim načelima, daje svoj prilog u izgradnji dobra svake osobe i cjelokupne zajednice.

♦ »Budući da bi politička djelatnost trebala biti zauzeta skrb za opće dobro, te kao takva predstavlja časno i prijeko potrebno služenje zajednici, očekuje se od onih koji se kandidiraju za takvo služenje da posjeduju osim stručnih odlika i moralne vrline. Stoga treba birati one koji cijene moralnu čestitost i poštenje, požrtvovnost i odgovornost u izvršavanju preuzetih dužnosti, istinoljubivost i vjernost obećanjima, solidarnost i pravednost«, *Poruka hrvatskih biskupa u prigodi izbora za lokalnu i područnu samoupravu 15. svibnja 2005. godine.*

Na fotografiji je prvi saziv Hrvatskoga sabora i donošenje Ustava iz 1990. godine.

Politika je ponajprije shvaćena kao javno djelovanje za pošteno upravljanje državom. Svaka politička stranka tvrdi da bi ona znala bolje upravljati državom negoli koja druga. Vjernici katolici poznaju jasna načela prema kojima prosuđuju političare, političke stranke i njihove programe. Stoga stranka – koja primjerice ne priznaje slobodu i neovisnost Crkve ili ne priznaje svetost obitelji i nerazrješivost braka, pravo na život nerođene djece, pravdu u društvu, dijalog, nedjeljni počinak – ne može dobiti vjernički glas na izborima. Vjernici katolici moraju potpomagati stranku ili stranke koje stoje na kršćanskim temeljima i koje će u saboru braniti prava svakog čovjeka, ali i prava Crkve, prava vjernika katolika i drugih vjerskih zajednica, te prema načelima Crkve raditi i za ovozemaljsko blagostanje.

Deset zapovijedi političkog življenja i djelovanja

Vjernici, članovi Crkve, ravnaju se u obitelji, u Crkvi i u društvu prema Deset Božjih zapovijedi. Isto tako kršćani, vjernici političari, ali i svi ljudi dobre volje, trebaju živjeti i djelovati prema pravilima koja imaju izvor u Deset Božjih zapovijedi. Jedan teolog, socijalni etičar, gradišćanski Hrvat iz Austrije, u knjizi *Politika bez morala?* oblikovao je deset temeljnih pravila – zapovijedi političkog življenja i djelovanja. Njegovo ime je Valentin Zsifkovits.

1. zapovijed: *Spoji vlastiti cilj s ciljevima općega dobra!*

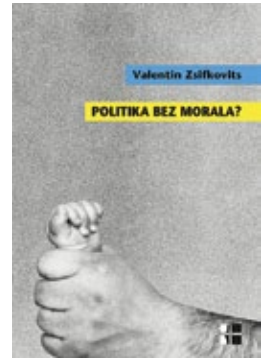
U politici dolaze do izražaja različiti ciljevi koje valja uskladiti da budu na dobro svih. Već su se stari Dubrovčani držali pravila da prvo treba voditi računa o općem dobru, a tek onda o pojedinačnom, što uključuje i vlastite žrtve i odricanja. Dužnost je političara nikada ne izgubiti iz vida opće dobro i služenje narodu, i onda dok se trudi oko promicanja ciljeva pojedinih skupina.

2. zapovijed: *Teži k moći, ali je stavi u službu pravde i ljubavi!*

U svakoj političkoj zajednici mora postojati politička vlast. Da bi ona mogla služiti, mora imati određenu *moć*, a u prvom planu uvijek mora biti opće dobro. Najbolji su dokaz prave moći takve politike koje se aktivno zalažu za promicanje pravde i osiguranje ljudskih prava, osobito onih slabijih, siromašnih, isključenih. Crkva stoga potiče sposobne vjernike da se uključe u politiku te da budu dobri i vrijedni političari.

3. zapovijed: *Traži uspjeh, ali pritom nemoj izdati svoju savjest!*

Budući da se u političkom djelovanju traži *uspjeh*, važno je da je svaki uspjeh u skladu s ljudskom savješću. Savjest je glas Božji u čovjeku; savjest treba slušati i prema njoj živjeti. Ali, savjest može i pogriješiti. Zato treba savjest odgajati i usmjeravati prema Božjem zakonu. Nije dovoljno reći: »Ja sam to učinio po svojoj savjesti!« S pozivom na vlastitu savjest činile

- ♦ »Biti saborski zastupnik nije nekakav politički aktivizam kojim se zadovoljavaju osobne ambicije, nego odgovorna služba u svrhu promicanja i ostvarenja općega dobra«, *Poruka biskupa Hrvatske biskupske konferencije za parlamentarne izbore 2020. godine.*

su se, tijekom povijesti, velike nepravde i zločini. Političaru, kao i svakomu čovjeku, savjest ostaje zadnji kriterij djelovanja koji se ne smije žrtvovati ni kada je posrijedi veliko političko dobro.

4. zapovijed: U protivniku i neprijatelju vidi mogućeg brata (sestru) i prijatelja!

U politici su prisutne stranke s različitim programima i suprotstavljenim ciljevima. Međutim, u svima, istomišljenicima i protivnicima u politici, treba gledati one kojima je stalo do općeg dobra cijeloga društva. Ako je za kršćanina opća obveza *ljubiti i neprijatelje*, onda se to odnosi i na političke protivnike.

5. zapovijed: Odupri se graničnom moralu prema dolje i ne zaboravi mogućnost graničnog morala prema gore!

Iako je život uređen zakonima i pravilnicima, ipak ima dosta toga što nije baš jasno uređeno. Naime, i uz najbolju volju ne mogu se predvidjeti sve moguće situacije, a one rijetke i izvanredne prilike zahtijevaju i posebnu pozornost. Stoga se razlikuje postojanje moralnih načela i zakona u *normalnim* prilikama i onih u rubnim, nejasnim ili novim, koje pripadaju *graničnom moralu*. Velika je opasnost da u takvim prilikama političari prijeđu granicu morala prema *dolje*. Prijeći granicu prema *dolje* znači svjesno iskoristavati prilike kako bi *onim drugima* naštetio, a sebi i svojim donio kakvu korist. Toj vrsti napasti treba se oduprijeti; tim više što je ona vrlo privlačna. Obrnuto vrijedi za moral prema *gore*. Iako nešto prema postojećim zakonima nismo strogo dužni činiti i poštovati, to ćemo ipak učiniti jer želimo biti poštteni i pravedni.

6. zapovijed: Ostani vjeran istini u govorima i obećanjima!

Političar u svom svakodnevnom radu ne može bez istine, jer će na duge staze morati prestati biti političarem. Brz uspjeh na izborima, ali na štetu istine, vrlo će se brzo pretvoriti u gubitak povjerenja i u poraz. Političar mora imati snagu reći i

- ◆ Na fotografiji vrata Kneževa dvora u Dubrovniku s latinskim natpisom: *Obliti privatorum, publica curate* – Zaboravite privatne interese, brinite se za javne. Knežev dvor bio je upravno-administrativno sjedište Dubrovačke Republike, sjedište vlade i stan kneza, najviše političke funkcije.

zastupati istinu i kada je ona možda mnogima neugodna, pa i uz opasnost da na sljedećim izborima ne dobije neke glasove.

7. *zapovijed: Kao političar budi prijateljski raspoložen prema medijima i društvenim mrežama, ali ne ovisan o njima; kao novinar budi medijski odgovoran, a kao potrošač medija kritičan.* Mediji, a osobito društvene mreže, kojima se danas političari sve više služe za ostvarenje svojih ciljeva, imaju veliku ulogu u političkom životu. Informiraju javnost o političkim i drugim zbivanjima u zemlji i svijetu, puno se čitaju (gledaju), iako većinom uživaju malo povjerenja zbog površnosti, neobjektivnosti pa i senzacionalizma. Oni nisu samo kritički tumači ili prijenosnici politike, nego i tvorci, jer stvaraju javno mišljenje o kojem politika ovisi. Trebalo bi pronaći načina da i mediji i društvene mreže budu više svjesni svoje socijalne i političke odgovornosti. Prije svega, potrebno je na svim razinama razvijati dvije kreposti: krepost odgovornosti i krepost zdrave kritike. Obje kreposti pomažu nam u odgovornom korištenju medija.

8. *zapovijed: Budi vjeran načelima, ali ne kruto!* Političar se mora držati etičkih načela, znati njihovu ljestvicu, kao i gdje su mogući kompromisi, a gdje nisu. Rješenje je u izbjegavanju dviju krajnosti: žrtvovanje načela povremenim interesima i okolnostima, te krutost koja ne zna za osobnu, vremensku i povijesnu dimenziju njihovog razvoja. Političar vjeran i savjesti i načelima trudit će se da nađe rješenje koje bolje odgovara potrebama i vremenu.

9. *zapovijed: Teži tako za materijalnim dobrima da pritom ne povrijediš nematerijalne vrednote, nego im pogoduješ!* Ovo pravilo vrijedi za svakoga političara osobno: da se ne da zavesti materijalnim interesima (mito, gospodarski privilegiji, korištenje položaja itd.) na štetu vrednota koje su ipak od prvotne važnosti za političara kao što su, primjerice, istinoljubivost, poštenje, briga za opće dobro.

Brz uspjeh na izborima, ali na štetu istine, vrlo će se brzo pretvoriti u gubitak povjerenja i u poraz. Političar mora imati snagu reći i zastupati istinu i kada je ona možda mnogima neugodna, pa i uz opasnost da na sljedećim izborima ne dobije neke glasove.

Pozitivno orijentirani političari budit će nade i energije u ljudima, a i sami će sačuvati svježinu u političkom djelovanju.

10. *zapovijed: U političkom životu slijedi pozitivna načela, koja će tvojem političkom djelovanju dati smisao i cilj!*

U političkom životu previše je kritiziranja i negativnosti. Puno je važnije imati pozitivan program te jasno i promišljeno zacrtati ciljeve koje se želi postići i provesti. I za političara i za stranku od prvotne je važnosti da su nošeni pozitivnim vizijama, idealima i programima, a tek drugotno da kritika bude dio političkoga života. Pozitivno orijentirani političari budit će nade i energije u ljudima, a i sami će sačuvati svježinu u političkom djelovanju.

Putovi oživotvorenja

Socijalni nauk Crkve potrebno je živjeti u vlastitoj svakodnevici. Crkva poziva da se u svjetlu evanđelja i prema socijalnim načelima izgrađuju svi međuljudski odnosi, a napose oni svakodnevni obiteljski, prijateljski, crkveni, školski i poslovni. Socijalni nauk Crkve, premda je na prvom mjestu upućen svim članovima Katoličke Crkve neovisno o njihovoj dobi, spolu, stupnju obrazovanosti ili zaposlenju, upućen je i svim ljudima dobre volje.

U socijalnom nauku Crkve pronalazimo konkretne putove kako ga oživotvoriti. U nastavku donosimo praktične smjernice za primjenu triju socijalnih načela – opće dobro, solidarnost i supsidijarnost – u svakodnevnom obiteljskom, župnom i školskom životu djece i mladih.

Obitelj je prvo mjesto odgoja

Papa Franjo nas uči da su obitelji i obiteljsko zajedništvo uzor svim drugim područjima života, počevši od razreda, škole i župe čiji smo članovi, preko tvrtke u kojoj smo zaposleni, grada i domovine u kojima živimo, pa sve do cijele ljudske obitelji čije smo sestre i braća. Nažalost, mnoge obitelji suočene su s različitim problemima. Nerijetko se događa da roditelji ne uspijevaju uspješno odgajati djecu, da sinovi i kćeri odbijaju obavljati kućanske/školske obveze i/ili zajedno s roditeljima pohađati nedjeljnu misu. Postoje braća i sestre koji su žestoko posvađani. Također, mnoge obitelji proživljavaju vrlo teške krize ili se čak razaraju jer su se roditelji prestali voljeti i odlučili su se na rastavu braka. Imajući u vidu nabrojane

Crkva poziva da se u svjetlu evanđelja i prema socijalnim načelima izgrađuju svi međuljudski odnosi, a napose oni svakodnevni obiteljski, prijateljski, crkveni, školski i poslovni.

Premda je svaka obitelj jedinstvena, socijalni nauk Crkve nas uči da sve obitelji imaju isti poziv – izgrađivati obiteljsko opće dobro. Riječ je o dobru koje se očituje kao bezuvjetno međusobno uvažavanje, prihvaćanje i pomaganje među svim članovima. U obitelji prožetoj ljubavlju nitko nije isključen.

probleme, možemo se zapitati na koje konkretne obitelji misli papa Franjo kada ističe da su one uzor svim drugim oblicima zajedništva? Očito ne misli na sve obitelji, nego na one koje se, unatoč svim izazovima i problemima, ustrajno trude ljubavljju prožimati vlastito obiteljsko zajedništvo.

Premda je svaka obitelj jedinstvena, socijalni nauk Crkve nas uči da sve obitelji imaju isti poziv – izgrađivati obiteljsko opće dobro. Riječ je o dobru koje se očituje kao bezuvjetno međusobno uvažavanje, prihvaćanje i pomaganje među svim članovima. U obitelji prožetoj ljubavlju nitko nije isključen. Ako netko ima kakvu poteškoću, pa i kada je sâm kriv za nju, drugi mu priskaču u pomoć. U obitelji je radost jednog člana radost svih članova, te patnja jednog člana patnja svih članova. Također, obitelj prožeta ljubavlju nije zatvorena u samu sebe, nego je gostoljubiva u odnosu na druge te skrbi za svijet u koji je uronjena. Primiti i ugostiti prijatelja, pomoći susjedu koji je u potrebi, razvrstavati otpad ili volontirati u humanitarnoj udruzi, važna su djela kojima obitelj ne čini samo dobro drugima/prirodi, već i razvija vlastito opće dobro. Socijalni nauk Crkve nas, s jedne strane, uči da je obiteljsko zajedništvo prvo najpogodnije mjesto za odgoj i oživotvorenje socijalnog nauka te da se, s druge strane, obiteljsko opće dobro ne može ostvariti samo od sebe. U duhu supsidijarnosti od svakog čla-

na obitelji očekuje se da solidarno sudjeluje u izgradnji njezinog općeg dobra te da to isto omogući i drugim članovima. U tom smislu je i svako dijete, neovisno o njegovu spolu ili nedostatku njegovog životnog iskustva i fizičke snage, neizostavni čimbenik izgradnje obiteljskog općeg dobra.

Ako je solidarnost htjeti dobro drugoga kao da je vlastito, tada sinovi i kćeri kada pomažu u pospremanju kuće, pranju posuđa, košnji trave ili odlasku u kupnju ne čine to samo zbog pohvale ili dodatnog džeparca, već izražavaju i ljubav prema roditeljima. To su, premda male žrtve vlastitog slobodnog vremena, veliki i značajni doprinosi izgradnji boljeg i ugodnijeg obiteljskog života. Također, katkad će životne okolnosti zahtijevati od djece i dodatne žrtve. Planiraju li roditelji značajniju obnovu doma ili su pak skupoća/gubitak zaposlenja oca/majke osiromašile obitelj, djeca će svojim suzdržavanjem od želje za novom obućom, odjevnim predmetom ili mobitelom izraziti solidarnost prema ostalim članovima obitelji.

U javnosti dijete ne predstavlja samo sebe, već i svoju obitelj, a napose roditelje. Pozdravljati starije koje se susretne u vlastitoj ulici, voljeti i pomagati djedu, baki, bolesnima i siromašnima, biti marljiv i poslušan učenik ili pak biti pristojan i pobožan na svetoj misi, jesu važna svjedočanstva o dobroti vlastite obitelji. Sve su to velika djela solidarnosti u odnosu na roditelje, jer im se tako izražava javno poštovanje i zahvalnost te pruža svjedočanstvo da je sav njihov odgojni trud urodio plodom.

Socijalni nauk Crkve nas, s jedne strane, uči da je obiteljsko zajedništvo prvo najpogodnije mjesto za odgoj i oživotvorenje socijalnog nauka te da se, s druge strane, obiteljsko opće dobro ne može ostvariti samo od sebe.

◆ Župnik fra Ivan M. Lotar, djeca i župne animatorice prilikom redovitih župnih aktivnosti za djecu koje se organiziraju u župi i svetištu „Sv. Antuna Padovanskog“ u Zagrebu.

Kada mladi katolik redovito ide na nedjeljnu misu, pohađa župnu katehezu ili pak donira džeparac karitativnoj skupini, on tada ne sudjeluje samo na nekoj od župnih djelatnosti, već tiho i nenametljivo svjedoči svoju vjeru, pridonosi izgradnji župnog zajedništva, te sudjeluje u ostvarenju evangelizacijskog poslanja Crkve.

Obitelj u kojoj se u duhu supsidijarnosti solidarnim sudjelovanjem svih članova izgrađuje obiteljsko opće dobro jest prvo mjesto odgoja i oživotvorenja socijalnog nauka Crkve, a prema tome je i uzor svim drugim područjima života pod socijalnim vidom. Plodovi obiteljskog odgoja u socijalnom nauku Crkve ponajprije se očituju na području sudjelovanja djece u životu župe i škole.

Župa kao zajednica koja oživotvoruje socijalni nauk Crkve

Drugi vatikanski koncil nas upozorava da je Crkva u određenoj mjeri odgovorna za udaljšavanje od vjere i pojavu ateizma. U svakodnevnom životu prvo ogledalo Crkve jest župna zajednica. U njoj mnogi pronalaze prve odgovore na pitanja: tko su kršćani katolici, u što vjeruju i kako žive? Ozračje u župi koje odiše ljubavlju, uzajamnošću i povjerenjem može biti presudan čimbenik da se netko vrati svojoj vjeri ili je pak kao nevjernik prigrlji. Vrijedi i suprotno. Župa u kojoj vjernici ne žive kao jedna obitelj ili još gore u kojoj su prisutne svađe i sukobi, može udaljene od vjere ili one koji nisu vjernici dodatno od vjere udaljiti. Zbog toga je župa prva pozvana upoznati i oživotvoriti socijalni nauk Crkve kao onaj koji svjetlom evanđelja rasvjetljava istinu o ljudskom životu pod socijalnim vidom. Međutim, kako župa nije tek neka ustanova ili trgovina u kojoj se pružaju ili prodaju vjerske usluge niti su za nju odgovorni samo župnik i kapelan, tako ona u sebi može oživotvoriti socijalni nauk samo po zajedništvu svih svojih vjernika.

Župno zajedništvo bitan je sadržaj općeg dobra župe te zbog toga ni jedan župljanin ili župna skupina ne smiju biti iz nje ga isključeni. Svi odnosi, kako među župljanima tako isto i među župnim skupinama, moraju se ostvarivati solidarno, to jest zalaganjem za dobro drugoga kao da je vlastito. U svjetlu načela supsidijarnosti, svaki župljanin i svaka župna skupina treba u skladu s vlastitim mogućnostima prepoznati što mu/im je činiti oko izgradnje općega dobra župe te isto priznati i omogućiti drugima.

Tri najvažnije djelatnosti po kojima se izgrađuje i živi župno zajedništvo jesu slavlja sakramenata, kateheza i djelatna ljubav – *caritas*. Nekome se može učiniti da mladi župljani ne mogu na kakav poseban način pridonijeti ostvarenju navedenih djelatnosti. To bi, međutim, bio potpuno pogrešan dojam. Kako sve župne djelatnosti istodobno proizlaze iz zajedništva i izgrađuju zajedništvo, ni jedna od njih nije rezervirana samo za svećenike, vjeroučitelje ili odrasle laike. Čak naprotiv, za njihovo cjelovito ostvarenje neizostavno je potrebno zalaganje svih članova župe, bez obzira na njihovu dob.

Kada mladi katolik redovito ide na nedjeljnu misu, pohađa župnu katehezu ili pak donira džeparac karitativnoj skupini, on tada ne sudjeluje samo na nekoj od župnih djelatnosti, već tiho i nenametljivo svjedoči svoju vjeru, pridonosi izgradnji župnog zajedništva, te sudjeluje u ostvarenju evangelizacijskog poslanja Crkve. Osim pasivno, na navedenim djelatnostima se može, u skladu s vlastitim sklonostima i mogućnostima, sudjelovati i aktivno. Posebno je pohvalno djelo solidarnosti uključiti se u neku od župnih skupina. Mladi itekako mogu dati svoj velik doprinos pjevanjem u zboru, čitanjem ili posluživanjem oko oltara tijekom mise, svjedočenjem vlastitih iskustava vjere u nekoj od katehetskih skupina, te volontiranjem u župnom Caritasu. Velika je žrtva i herojsko djelo, a prema tome i izraz solidarnosti, kada mladi svoje župne aktivnosti izvršavaju čak i po cijenu izostanka s nekog sportskog natjecanja ili slavlja rođendana ili ismijavanja od prijatelja. Također, jednako je vrijedno izložiti se odbijanju i nerazumijevanju od roditelja i prijatelja kada ih se potiče na sudjelovanje u katehezi, misi i/ili na pristupanje ispovijedi. Dakako, niti su ovo svi

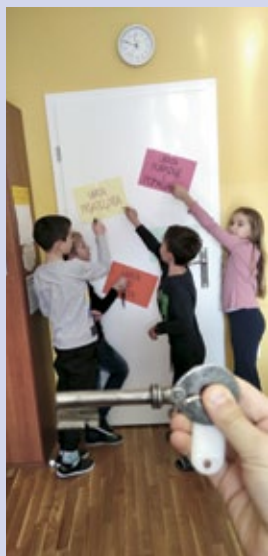

Tri najvažnije djelatnosti po kojima se izgrađuje i živi župno zajedništvo jesu slavlja sakramenata, kateheza i djelatna ljubav – *caritas*.

◆ „Pjevači Betlehemske zvijezde“

U organizaciji Nacionalne uprave Papinskih misijskih djela u Hrvatskoj, djeca misionari, svake godine, prikupljaju pomoć za svoje vršnjake u misijskim zemljama Afrike, Latinske Amerike, Azije, Oceanije...

- ◆ Učenci KOŠ „Svete Uršule“ iz Varaždina na satu vjeronauka.

Neovisno koju školu pohađali i kojim se dodatnim aktivnostima bavili, mladi katolici moraju uvijek imati na umu da u školi ne predstavljaju samo sebe, već i svoju kršćansku obitelj te župu – Katoličku Crkvu čiji su članovi. Zbog toga su oni pozvani da se po svojem školskom životu i radu zalažu oko oživotvorenja socijalnog nauka Crkve u svijetu.

primjeri djela solidarnosti mladih katolika niti su najvažniji. Za izgradnju župnog zajedništva u svjetlu socijalnog Crkve, više od same djelatnosti koje se provode, važnije je da one budu provedene u duhu dijaloga, suradnje i ljubavi prema svojoj župi i svakom njezinom članu.

Škola kao prvo mjesto oživotvorenja socijalnog nauka Crkve u svijetu

Već od najranije dobi prvi značajniji doticaj sa svijetom izvan obitelji događa se unutar odgojno-obrazovnog sustava. U vrtiću, u školi ili na fakultetu ne provodimo samo dulji niz godina, već su tijekom odrastanja oni značajan dio gotovo svakoga dana. Moglo bi se čak reći da se većina djetinjstva i mladosti provodi u nekoj od odgojno-obrazovnih ustanova, a napose u školi. Zbog toga je za mlade katolike škola prvo mjesto u kojem su pozvani sudjelovati i evangelizacijsko poslanje Crkve obnašati prema oživotvorenju socijalnog nauka. Život i rad u školi za mlade katolike nema samo obrazovni značaj, već i evangelizacijski. Svi mali i katkad neprimjetni vjerski čini, poput nošenja križića oko vrata, pohađanja vjeronauka ili molitve prije školskog obroka jesu snažna svjedočanstva vjere. Također, redovitim pohađanjem nastave i učenjem mladi katolici ne bivaju samo uzorni učenici, već i svjedoci da ih njihova vjera potiče na izvršavanje ovozemaljskih dužnosti. U mnogim školama učenici imaju mogućnost sudjelovati u radu učeničkih vijeća ili u provedbi neobveznih projekata. Sudjelujući u njima ne zbog dodatne ocjene, nego zbog vlastitog doprinosa izgradnji općeg dobra škole, mladi katolici čine veoma važna djela solidarnosti. Isto tako, izraz solidarnosti je i kada se iz ljubavi, a ne tek zbog puke pohvale ili ugleda, poštuju nastavnici i pomažu prijatelji.

Neovisno koju školu pohađali i kojim se dodatnim aktivnostima bavili, mladi katolici moraju uvijek imati na umu da u školi ne predstavljaju samo sebe, već i svoju kršćansku obitelj te župu – Katoličku Crkvu čiji su članovi. Zbog toga su oni pozvani da se po svojem školskom životu i radu zalažu oko oživotvorenja socijalnog nauka Crkve u svijetu.

Socijalni nauk Crkve u Hrvatskoj

4.

Sve ima svoju povijest, i to je važno. Povijest čine ljudi i događaji kojima oblikuju povijesna događanja. Zbog toga je važno upoznati ljude i što su, u skladu sa svojim mogućnostima i u okolini kakva ih je okruživala, ostvarili.

Socijalni nauk Crkve u Hrvatskoj može se promatrati unutar tri povijesna razdoblja: od 1900. do 1945. godine; od 1945. do 1990. godine i od 1990. godine do danas.

Od 1900. do 1945. godine: procvat katoličke socijalne misli

Kao što Katolička Crkva ima povijest socijalnog nauka koja ukazuje na njegov kontinuitet i važnost za odgovoran život i izgradnju pravednog društva, tako i socijalni nauk ima svoju ulogu i mjesto u hrvatskom društvu. Socijalni nauk Crkve u Hrvatskoj može se promatrati unutar tri povijesna razdoblja: od 1900. do 1945. godine; od 1945. do 1990. godine i od 1990. godine do danas. Sve ima svoju povijest, i to je važno. Povijest čine ljudi i događaji kojima oblikuju povijesna događanja. Zbog toga je važno upoznati ljude i što su, u skladu sa svojim mogućnostima i u okolini kakva ih je okruživala, ostvarili. U odnosu na dvadeseto stoljeće, uloga i mjesto socijalnog nauka Crkve u Hrvatskoj nije do kraja istraženo područje, a velikim dijelom je nepoznato ne samo običnim ljudima već i znanstvenicima. Zahvaljujući teolozima, osobito onima koji se bave socijalnom tematikom, ipak možemo upoznati kratku povijest socijalnog nauka Crkve u Hrvatskoj.

Za prvo razdoblje značajna je katolička socijalna misao koja se razvijala pod utjecajem prve socijalne enciklike *Rerum novarum* te na različite načine bila prisutna u hrvatskom društvu i utjecala na socijalnu i društvenu problematiku: na velikim okupljanjima vjernika, na znanstvenim skupovima, unutar pokreta i društava vjernika laika.

Dva katolička kongresa i dva socijalna tečaja

Kao početak svih događanja uzima se 1900. godina kada je održan *Prvi hrvatski katolički sastanak* u Zagrebu. Bio je to velik događaj koji je okupio oko pet tisuća ljudi, a raspravljalo se o karitativnim društvima, o socijalnom pitanju, o odnosu Crkve i države, o umjetnosti i lijepoj knjizi. Jedna od zanimljivosti jest i ta da je konkretan rezultat održanog sastanka u

Zagrebu bilo osnivanje dioničkog društva Hrvatska poljodjelska banka koja je djelovala od 1901. do 1946. godine. Nakon toga je, također u Zagrebu, 1908. godine održan *Prvi socijalni tečaj*. Organizirao ga je Zbor duhovne mladeži zagrebačke i Hrvatsko katoličko akademsko društvo *Domagoj*, a bio je posvećen seljačkom pitanju i stanju seljačkih zadruga, radničkom pitanju, ekonomiji i važnosti katoličkih organizacija u suvremenom društvu. Uslijedio je *Drugi hrvatski katolički kongres* koji je održan 1913. godine, i to u Ljubljani zbog čega se naziva i *Hrvatsko-slovenski katolički sastanak*. Odgovor na pitanje zašto su Hrvati katolici održali sastanak u Ljubljani, a ne u Zagrebu, može se potražiti u tomu što su slovenski katolici bili organiziraniji u zastupanju svojih interesa u tadašnjem društvu u slovenskim krajevima koji su do 1918. godine bili čvrsto vezani uz Austriju. Važno je naglasiti da su u Ljubljani 1913. zajedničke bile vanjske manifestacije (procesije), a u radnom dijelu su Hrvati i Slovenci radili odvojeno. Uslijedio je *Drugi socijalni tečaj* koji se održao u Zagrebu 1914. godine, a u prvom redu bio je namijenjen svećenicima i bogoslovima, što je također razumljivo jer su oni prvi koji u sklopu svoje službe moraju upoznati socijalni nauk i vidove pastoralnog djelovanja Crkve na socijalnom području. Veliki utjecaj na crkveni i društveni život do 1945. godine imao je *Hrvatski katolički pokret* čiji je pokretač bio krčki biskup dr. Antun Mahnić, Slovenac koji je prije nego što je došao u Hrvatsku ujedno bio i jedan od nositelja slovenskoga katoličkog pokreta, te je iskustva slovenskih katolika koristio i u Hrvatskoj.

Hrvatski socijalni tjedni

Posebnu pozornost valja dati ustanovi koja nosi naziv *Socijalni tjedni*. U *Kompendiju socijalnog nauka Crkve* stoji da su socijalni tjedni važan primjer ustanova za formaciju u socijalnom nauku i koji na visokoj razini promiču ulogu i doprinos vjernika laika društvenom razvoju. Riječ je o inicijativi koja se godinama događa u raznim zemljama, a prvi socijalni tjedan održan je u Francuskoj u Lyonu 1904. godine. U Hrvatskoj se s osnivanjem socijalnog tjedna započelo u početku tridese-

Prvi hrvatski katolički sastanak u Zagrebu. Bio je to velik događaj koji je okupio oko pet tisuća ljudi, a raspravljalo se o karitativnim društvima, o socijalnom pitanju, o odnosu Crkve i države, o umjetnosti i lijepoj knjizi.

tih godina dvadesetog stoljeća i to zahvaljujući prijevodu socijalnih enciklika na hrvatski jezik. Početak u osnivanju *Hrvatskog socijalnog tjedna* jest *Tečaj socijalnih predavanja* koji je održan 1932. godine, a među ostalim govorilo se o socijalnoj i privrednoj krizi kao krizi duha i smjernicama za socijalnu obnovu. Hrvatski socijalni tjedan službeno je uspostavljen 2. listopada 1937. godine kada je retroaktivno spomenut *Tečaj socijalnih predavanja* postao *Prvi hrvatski socijalni tjedan*. Prvim predsjednikom imenovan je dr. Juraj Ščetinec, a imenovanje i ustanovljenje Hrvatskog socijalnog tjedna potvrdio je predsjednik Biskupske konferencije dr. Antun Bauer.

Drugi hrvatski socijalni tjedan održao se u Zagrebu 1937. godine s naslovom *Obitelj u današnjem društvu*, a svakodnevno je događaj pratilo oko 700 redovitih (i 150 neredovitih) sudionika. *Treći hrvatski socijalni tjedan* održao se u Zagrebu 1938. godine s naslovom *Društveni poredak i društveni pokreti*, a svakodnevno je događaj pratilo oko 827 redovitih (i više od 100 neredovitih) sudionika. Predsjednik Ščetinec je zapisao da, iako su se na socijalnim tjednima raspravljala najvažnija pitanja ondašnjega društvenoga života, o radu su izvještavale samo katoličke novine, dok su »druge novine prešle preko njega *napadnom šutnjom*«. Iduće 1939. godine socijalni tjedan nije se održao jer je umro njegov predsjednik dr. Juraj Ščetinec. *Četvrti hrvatski socijalni tjedan* organiziran je godinu dana kasnije s novim predsjednikom dr. Velimirom Deželićem i održao se 1940. godine u Zagrebu s temom *Briga za buduća pokoljenja Hrvatske*.

Održavanje Hrvatskih socijalnih tjedana prekinuo je Drugi svjetski rat, a ustanova je oživljena sedamdeset i jednu godinu kasnije, kada se 2011. godine održao *Peti hrvatski socijalni tjedan* o temi *Kultura rada u Hrvatskoj*. Godine 2021. održan je *Šesti hrvatski socijalni tjedan* o temi *Demografija – iseljavanje – migracije*.

Moderna socijalna knjižnica – MOSK

Moderna socijalna knjižnica pokrenuta je nastojanjem Hrvatskog katoličkog akademskog društva *Domagoj* u Zagrebu 1934. godine, i uz svesrdnu pomoć Zbora duhovne mladeži zagrebačke. Riječ je o malim knjižicama – brošurama u kojima se na popularan, ali kritički način pisalo o aktualnim socijalno-kulturnim problemima, s ciljem da informacija dođe do što šireg sloja ljudi. Prva knjižica napisana je pod naslovom *Za obnovu socijalnog poretka* i zapravo je bila prijevod socijalne enciklike Pia XI. *Quadragesimo anno*. U idućim brojevima obrađivale su se različite teme kao što su marksizam, komunizam, masonerija i kapitalizam. Ukupno su objavljene trideset i četiri knjižice, s time da se od trinaestog broja ime knjižnice mijenja u *Moderna socijalna kronika*. Kratica ostaje ista: MOSK.

Hrvatsko književno društvo svetog Jeronima

Veliku povijesnu ulogu ima i Hrvatsko književno društvo svetog Jeronima. Društvo je osnovano 1868. godine na poticaj zagrebačkog nadbiskupa kardinala Jurja Haulika, s ciljem prosvjećivanja hrvatskog naroda i širenja socijalne svijesti. Snaga Društva bila je u tome da su se po župama osnivali ogranci Društva u kojima su bili aktivni i svećenici i vjernici laici, članovi Društva. Povijesno značenje Društva očitovalo se u brojnim knjigama i časopisima. Od knjiga spomenimo samo neke: *Zdravlje sela*, *Obnova socijalnog poretka*, *Seljačka politika*, *Pravni život na selu*, *Što znanost pripovijeda o narodnom gospodarstvu*. Među časopisima treba spomenuti *Obitelj*, *Naša Gospa Lurdska*, *Mala mladost*, *Hrvatska prosvjeta*, *Zlatno klasje* i mjesečnik za pouku i prosvjetu *Jeronimsko svjetlo*. Socijalna tematika najviše se javlja u malim knjižicama mjesečnika za pouku i prosvjetu *Jeronimsko svjetlo*, koji izlazi od 1934. do 1942. godine.

◆ MOSK: 34 knjižice u vremenskom razmaku od 1934. do 1938. godine.

◆ Godine 2008. Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima u Zagrebu je proslavilo 140. godina postojanja.

Nepoznata imena važnih osoba

Brojne su osobe koje su u tom razdoblju – na različite načine – dale značajan doprinos razvoju katoličke socijalne misli, a koje su u naše vrijeme gotovo nepoznate. Ovdje navodimo samo troje od njih.

Dr. Vilko Anderlič (1882. – 1957.)

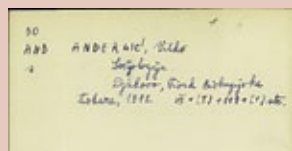
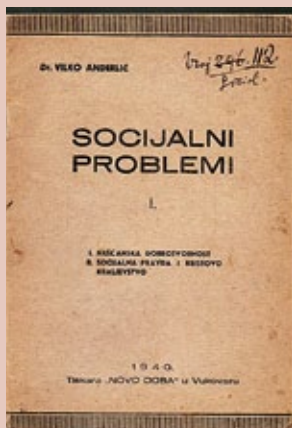
Dr. Vilko Anderlič je svećenik i pisac prve *Sociologije* (1912.) na hrvatskom jeziku, a riječ je, zapravo, o socijalnom nauku Crkve. Predavao je istoimeni predmet na Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu. U *Sociologiji* (socijalnom nauku Crkve) obradio je pitanje komunalne politike, obrtničkog, seljačkog i radničkog pitanja, ženskog pitanja, organizacije kapitala, zatim pitanje štrajka i radničkih plaća. Dr. Anderlič je objavio i knjigu *Svećenik i socijalno djelovanje* (1916.) u kojoj traži odgovor na pitanje je li svećenik dužan socijalno djelovati. Objasnjava da je za svećenika socijalno djelovanje sastavni dio njegova svećeničkoga zvanja.

Dr. Milan Ivšić (1887. – 1972.)

Dr. Milan Ivšić je sveučilišni profesor, ekonomist i sociolog, teolog i svećenik. Uz druge službe i zadaće, predavao je sociologiju, političku ekonomiju i ekonomsku politiku na Ekonomsko-komercijalnoj visokoj školi u Zagrebu (današnji Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu). Predmet Politička ekonomija predavao je i na Pravnom fakultetu u Zagrebu u razdoblju od 1936. do 1940. godine. Važno je naglasiti da je na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu od 1925. do 1942. godine predavao predmete koji su obrađivali socijalni nauk Crkve: Sociologija, Agrarna politika i Principi sociologije. Objavio je više knjiga sa zanimljivim naslovima poput *Socijalni duh i lijepa knjiga* (1933.), *Seljačka politika* (1937.), *Društveni život na selu* (1938.).

Dr. Juraj Ščetinec (1898. – 1939.)

Dr. Juraj Ščetinec poznat je kao sveučilišni profesor i katolički javni djelatnik. Središnja je osoba i prvi predsjednik ustanove Hrvatski socijalni tjedan. Uspješan je pravnik i profesor soci-

- ◆ Vilko Anderlič: pisac prve *Sociologije* (1912.)

- ◆ Milan Ivšić: predavač na Bogoslovnom fakultetu, na Pravnom fakultetu i na Ekonomsko-komercijalnoj visokoj školi u Zagrebu.

ologije i socijalne politike na Ekonomsko-komercijalnoj visokoj školi u Zagrebu. U svojem radu bavi se socijalnim temama korporativizma, zadrugarstva i obitelji.

Socijalna zauzetost i briga za siromašne Alojzija Stepinca i osnivanje prvog Caritasa u Hrvatskoj

U promicanju socijalne zauzetosti i brige za siromašne posebno se istaknuo blaženi Alojzije Stepinac. Nakon što se u ljeto 1931. godine vratio u Zagreb sa studija u Rimu, iako je njegova želja bila raditi na župi, nadbiskup Bauer imenovao ga je nadbiskupskim obredničarom ceremonijarom i milostinjarom. Služba milostinjara značila je da je mladi svećenik Alojzije Stepinac bio zadužen dijeliti nadbiskupov dar u novcu tamo gdje je bilo najpotrebnije, jer je to bilo vrijeme velike nezaposlenosti i sveopće krize u gradu Zagrebu i njegovim predgrađima. Tako je imao priliku ubrzo uočiti veliku socijalnu bijedu u Zagrebu, što ga je potaknulo raditi u socijalnom smjeru. Poznavatelji njegova rada drže da je njegova glavna preokupacija bila upravo briga za čovjeka u potrebi. Ovdje ćemo navesti nekoliko od tih događaja iz njegova života.

Povijesna je činjenica da je mladi svećenik Stepinac utjecao na nadbiskupa Bauera, koji je 1931. godine izdao okružnicu o osnivanju karitativnih organizacija u svim župama. Prošle su dvije godine dok je pod tada službenim nazivom Karitas nadbiskupije zagrebačke, služeno osnovan Caritas Zagrebačke nadbiskupije. Stepinac je sudjelovao u izradi Statuta koji je nadbiskup Bauer odobrio 1933. godine. Prema tom Statutu osnovana je i Zajednica Karitasa Nadbiskupije zagrebačke za područje grada Zagreba, a Alojzije Stepinac izabran je za predsjednika te najvažnije Zajednice Caritasa. S tom je službom Stepinac učinio nekoliko važnih koraka.

U zimi 1933./34. godine osnovao je nekoliko pučkih kuhinja za siromahe: u Maksimiru, na Svetom Duhu, na Savskoj cesti, Vrhovcu i u Vrbanićevoj ulici. Aleksa Benigar, franjevac i prvi pisac životopisa blaženog Alojzija Stepinca u doba komunizma, piše da je u vrijeme dok je bio slobodan od ostalih svećeničkih dužnosti obilazio predgrađe i sirotinjske stanove. A kada nadbiskupova milostinja nije bila dovoljna, Stepinac

♦ Juraj Ščetinac: predsjednik Hrvatskoj socijalnog tjedna i dekan Ekonomsko-komercijalne visoke škole u Zagrebu.

♦ Alojzije Stepinac: predsjednik Zajednice Karitasa Nadbiskupije zagrebačke za grad Zagreb i pokretač časopisa *Karitas* (1934.).

◆ Predstavljajući dr. Stepinca kao novog nadbiskupa koadjutora, u tjedniku Zagrebačke nadbiskupije *Katolički list* zapisano je: »Siromasima je posvetio ne samo vrlo mnogo vremena nego i sredstava, a najviše ljubavi... On je srca milostiva prema sirotinji, koju je ljubio ljubavlju Vinka Paulskoga obilazeći bijednike zagrebačke periferije, donoseći im utjehu duši i materijalnu pomoć u teškoćama življenja. Zato njegovo promaknuće s ljubavlju prate svi nevoljni i bolni, koji će u njemu naći milosrdnog Samarijanca.«

bi davao iz svoga džepa, ono malo što je sâm posjedovao. Nije se zadovoljio samo organiziranjem i pružanjem pomoći, već je želio i obrazovati ljude u socijalnom vidu kršćanstva. Stoga je u početku 1934. godine pokrenuo časopis *Karitas* u kojem je sâm pisao nepotpisane uvodnike i članke. Nažalost, izašlo je samo osam brojeva *Karitasa*, jer nije bilo razumijevanja za financijsku pomoć u crkvenim krugovima. Stepinac se brinuo i za najsiromašnije studente. Za njih je uz pomoć Caritasa osigurao poseban odjel studentske kuhinje kod isusovaca u Palmotićevoj ulici u Zagrebu. Aktivno je djelovao među studentima sveučilištarcima. Organizirao je u Palmotićevoj tečaj za studente koji su željeli pomagati u karitativnoj djelatnosti, koji je završen na Tijelovo 1934. godine. Neposredno prije toga objavljeno je da je imenovan nadbiskupom koadjutorom. Tako je prvu svetu misu i propovijed kao nadbiskup koadjutor na Tijelovo 1934. godine slavio upravo pred studentima koji su polazili tečaj karitativne djelatnosti.

Predstavljajući dr. Stepinca kao novog nadbiskupa koadjutora, u tjedniku Zagrebačke nadbiskupije *Katolički list* zapisano je: »Siromasima je posvetio ne samo vrlo mnogo vremena nego i sredstava, a najviše ljubavi... On je srca milostiva prema sirotinji, koju je ljubio ljubavlju Vinka Paulskoga obilazeći bijednike zagrebačke periferije, donoseći im utjehu duši i materijalnu pomoć u teškoćama življenja. Zato njegovo promaknuće s ljubavlju prate svi nevoljni i bolni, koji će u njemu naći milosrdnog Samarijanca.«

Kao nadbiskup koadjutor i kao zagrebački nadbiskup, Alojzije Stepinac i dalje je bio veoma zauzet na socijalnom području, bilo da se radilo o konkretnom karitativnom radu bilo da je sudjelovao u promišljanju socijalne problematike: zauzimao se za katolički tisak, osnovao je novih osam župa u Zagrebu (1938.), blagoslovio je dom Gospodarske sloge (1938.) i pritom naglasio da Crkva ne može biti ravnodušna prema socijalnom i ekonomskom stanju. O socijalnoj zauzetosti zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca govori i podatak da je zbog pomanjkanja hrane odredio da u studenom 1945. godine 2. nedjelja došašća bude nedjelja kršćanske ljubavi. A u ožujku 1946. godine određuje da 4. nedjelja korizme bude nedjelja žrtve za *Karitas*.

Od 1945. do 1990. godine: razdoblje prisilnog mirovanja Crkve

Komunistički režim nametnuo je Katoličkoj Crkvi četrdeset i pet godina *prisilnog mirovanja u socijalnim aktivnostima i u promicanju socijalnog nauka Crkve*. Važno je naglasiti da su nakon završetka Drugoga svjetskoga rata ukinute sve katoličke udruge vjernika laika, a 1945. godine ukinut je gotovo sav katolički tisak. Godine 1946. komunističke vlasti donijele su rješenje o zabrani rada Caritasa Zagrebačke nadbiskupije i predaji njegove cjelokupne imovine Crvenom križu. U tom razdoblju nije se moglo javno raspravljati o kršćanskom životu u gospodarstvu, politici, školi, kulturi. To su bila područja javnog života u kojima je vjeri bio *zabranjen pristup*. Bilo je to vrijeme *trpljenja i šutnje*, a mnogi su biskupi i svećenici na čelu sa zagrebačkim nadbiskupom kardinalom Alojzijem Stepincom u tome trpljenju završili su u zatvoru. Prvi čovjek Crkve u Hrvata, zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac i istinski zagovaratelj siromašnih i ugroženih, osuđen je 11. listopada 1946. na 16 godina zatvora. Od toga je do 5. prosinca 1951. proveo u zatvoru u Lepoglavi. Nakon toga je premješten na izdržavanje kazne u župni dvor u svojoj rodnoj župi Krašić, gdje umire 10. veljače 1960. godine.

Do određenih promjena u odnosu na djelovanje katolika i Crkve u društvu dolazi u razdoblju nakon Drugoga vatikanskoga koncila (1962. – 1965.). Novo ozračje se na poseban način širilo putem novoga katoličkog tjednika *Glasa Koncila*, koji počinje izlaziti 1962. godine.

♦ Zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac osuđen je 11. listopada 1946. na 16 godina zatvora. Na suđenju u Zagrebu izjavio je: »Moja je savjest čista.«

Tada se u Crkvi u Hrvata postupno bude njezine aktivnosti pod različitim vidovima: izdavačkom djelatnosti, organiziranjem duhovnih pokreta, pojedinačnim pokušajima na karitativnom planu. To je razdoblje u kojem sve življom postaje i svijest vjernika laika o njihovoj važnoj ulozi i mjestu u Crkvi i društvu, a što se osobito očituje u njihovoj aktivnoj nazočnosti u osmišljavanju novih časopisa i vjerskog tiska. Od novih tiskovina treba spomenuti časopis *Crkva u svijetu* koji je pokrenut u Splitu 1966. godine, zatim časopis *Svesci* koji je pokrenut 1967. godine i kršćansku obiteljsku reviju *Kana* koja je pokrenuta 1970. godine.

Djelovanje časopisa *Svesci* i *Kana* vezano je uz djelovanje hrvatske katoličke crkvene izdavačke kuće *Kršćanska sadašnjost* koja je uvijek okupljala, i danas okuplja, brojne katoličke i humanistički orijentirane intelektualce. Sredinom šezdesetih godina dvadesetog stoljeća počinju i intenzivnija okupljanja i susreti sa studentima i mladima po hrvatskim župama, što je utjecalo i na osnivanje nekoliko instituta za teološku kulturu laika – u Zagrebu (1968.), Rijeci (1969.), Splitu (1970.) i Osijeku (1986.). Ti instituti, a poglavito onaj u Zagrebu, bili su od iznimne važnosti za formiranje vjernika laika u komunističkom sustavu. Suradnja s vjernicima laicima u tom se razdoblju pojačava i osnivanjem (nad)biskupijskih i župnih pastoralnih vijeća, kao i sve aktivnijom ulogom vjernika laika u crkvenom tisku.

Kardinal Franjo Kuharić (1919. – 2002.)

Franjo Kuharić imenovan je pomoćnim biskupom zagrebačkim 1964., a zagrebačkim nadbiskupom 1970. godine. Iste godine imenovan je i predsjednikom Biskupske konferencije na čijem je čelu bio dvadeset i sedam godina. Kardinalom ga je imenovao papa Ivan Pavao II. 1983. godine. Kardinal Kuharić bio je velik promicatelj katoličkih medija i karita-

tivne djelatnosti. Svojim službama je snažno utjecao na crkveni život, ali i na odnose Crkve i društva, zbog čega je stekao status velikoga crkvenoga i moralnoga autoriteta. Bio je jedan od najomiljenijih i najpoštovanijih hrvatskih duhovnih velikana čija je duhovna baština ostala zapisana u nadahnutim propovijedima utisnutima u njegovo biskupsko geslo *Bog je ljubav – Deus caritas est*. U odnosu prema jugoslavenskim vlastima bio je odlučan u obrani načela *slobodna Crkva u slobodnoj državi*.

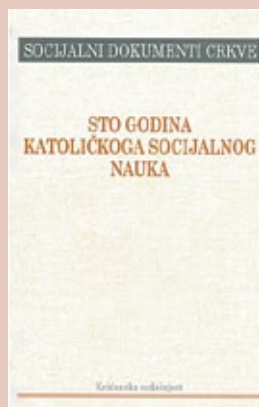
Godina 1991. bila je velika godina za socijalni nauk Crkve, jer je papa Ivan Pavao II. za cijelu Katoličku Crkvu proglasio *Godinu socijalnog nauka Crkve*. Na dan stote obljetnice prve socijalne enciklike *Rerum novarum*, 15. svibnja 1991. godine, održana je u Zagrebu *Akademija o stotoj obljetnici prve socijalne enciklike* na kojoj je kardinal Kuharić naglasio da socijalni nauk Crkve daje »usmjerenja za rješavanje svih društvenih pitanja u svjetlu objave pa je zato izvrstan instrument evangelizacije u novim prilikama«.

♦ Nadbiskup zagrebački, kardinal Franjo Kuharić: crkveni i moralni autoritet u komunizmu i u demokratskoj Hrvatskoj.

Od 1990. godine nadalje: u slobodnoj i demokratskoj Hrvatskoj

- ◆ Nakon 1990. godine socijalni nauk Crkve postaje poželjna i vrlo prisutna tema u Crkvi i društvu. Održavaju se skupovi, vode se rasprave, provode se znanstvena istraživanja i objavljuju knjige o socijalnom nauku.

Potkraj osamdesetih i u početku devedesetih godina dvadesetog stoljeća Europa je proživjela velike društvene, političke i gospodarske promjene koje su preokrenule tijekom europske, svjetske, a prema tome i hrvatske povijesti. Padom komunizma u tadašnjoj Jugoslaviji, demokratizacijom hrvatskog društva, tranzicijom planskoga gospodarstva u tržišno, osamostaljenjem Republike Hrvatske te nametnutim joj agresorskim ratom (1991. – 1995.), potpuno su se promijenile okolnosti i mogućnosti crkvenoga djelovanja u odnosu na društvo. U komunizmu (1945. – 1990.) službena jugoslavenska vlast »zatvorila je Crkvu u sakristiju«, kako se onda govorilo. Svako javno djelovanje Crkve bilo je zabranjeno, a vjernici su svoju vjeru mogli živjeti samo u privatnom životu. Nakon 1990. godine, u slobodnoj i demokratskoj Hrvatskoj situacija se potpuno promijenila, a Crkva se našla pred dvostrukim očekivanjem. S jedne strane, Crkvi se otvorio dodatan prostor za cjelovitije ostvarenje obnove u duhu Drugoga vatikanskoga koncila. S druge strane, društvo je od Crkve očekivalo da postane važan čimbenik odgoja mladih naraštaja, učiteljica čovječnosti i promicateljica dostojanstva svakoga čovjeka.

Socijalni nauk Crkve razvija se u dva pravca. *Prvi* je na teološkim učilištima, a poglavito na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (KBF), gdje se 31. ožujka 2000. godine osniva Katedra socijalnog nauka Crkve. *Drugi* je na razini Hrvatske biskupske konferencije, gdje se u listopadu 1996. osniva Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve. Kako osnivanje Katedre socijalnog nauka Crkve, tako i osnivanje Centra proizašlo je iz različitih aktivnosti koje su se u Crkvi događale devedesetih godina dvadesetoga stoljeća. Navodimo nekoliko tih aktivnosti.

Hrvatska otkriva socijalni nauka Crkve: Akademija o stotoj obljetnici prve socijalne enciklike (1991.)

U povodu obilježavanja stotinu godina od objave prve socijalne enciklike Lava XIII. *Rerum novarum* (1891.) i u *Godini socijalnog nauka Crkve*, na KBF-u u Zagrebu *Katedra moralne teologije* (pročelnik Marijan Valković i nastavnici Marijan Biškup i Stjepan Baloban) organizirala je 15. svibnja 1991. godine *Akademiju o stotoj obljetnici prve socijalne enciklike*. Tom prigodom, kao veliki kancelar fakulteta, kardinal Franjo Kuharić naglasio je potrebu »da katolički socijalni nauk, za kojim postoji glad u našoj domovini, postane instrumentom evangelizacije«. Također, na akademiji su tadašnji dekan fakulteta Tomislav Janko Šagi-Bunić i veliki kancelar fakulteta kardinal Kuharić u svojim govorima podržali ideju za osnivanje nove *Katedre socijalnog nauka Crkve na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu*. Na akademiji, u ispunjenoj velikoj dvorani sjemeništa na Šalati, hrvatskoj javnosti je predstavljena knjiga koja sadrži prijevode svih važnijih socijalnih dokumenata Crkve s naslovom: *Sto godina katoličkog socijalnog nauka*. Sadržaj knjige je predstavio profesor moralne teologije, a tada pomoćni biskup Đakovačke i Srijemske biskupije, mons. dr. sc. Marin Srakić.

Teološko-pastoralni tjedni (1992. – 1998.)

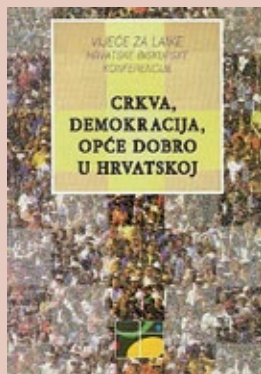
Važan doprinos dubljem upoznavanju i širenju socijalnog nauka te traganju za njegovom primjenom u poslanju Crkve u suvremenom hrvatskom društvu, dali su *Teološko-pastoralni tjedni* koji imaju dugu tradiciju i koje od 1961. godine u Zagrebu organizira Katolički bogoslovni fakultet. Devedesetih godina dvadesetoga stoljeća održano je nekoliko Tjedana posvećenih veoma važnim socijalno-etičkim temama poput: *Sto godina katoličkog društvenog nauka Centesimus annus* (1992.); *Uloga i mjesto Crkve u novim društvenim okolnostima* (1995.); *Kršćanin u Hrvatskoj: izazovi i dileme* (1996.); *Ususret trećem tisućljeću* (1997.); *Kršćanski odgoj mladeži u hrvatskom društvu* (1998.). Budući da su predavanja održana na Tjednu objavljena u teološkom časopisu *Bogoslovska smotra*, njihov sadržaj

♦ *Glas Koncila* je izvjestio o *Akademiji o stotoj obljetnici prve socijalne enciklike*, Zagreb, 15. svibnja 1991.

♦ »Ističemo potrebu kršćanskog angažmana vjernika laika na svim područjima društvenog života: u prosvjeti, kulturi, gospodarstvu, političkom, sindikalnom i socijalnom radu u 'obnovi lica zemlje'«, rekao je mons. Josip Bozanić, predsjednik Vijeća za laike HBK.

♦ Održana predavanja i objavljen Zbornik bili su važan doprinos boljoj upoznatosti crkvene i civilne javnosti sa socijalnim naukom Crkve.

postao je trajno dostupan široj crkvenoj i civilnoj javnosti. Od tada održanih Tjedana posebno valja istaknuti onaj iz 1992. godine na temu *Sto godina katoličkog društvenog nauka »Centesimus annus«*, kojim se na poseban način pridonijelo širenju poznavanja socijalnog nauka. Na tome su Tjednu na temelju socijalne enciklike *Centesimus annus* obrađene socijalne teme, počevši od svetopisamskog promišljanja o socijalnoj problematici, preko evangelizacije i reevangelizacije na području socijalnog, pa do tada vrlo aktualne teme za hrvatsko društvo – etike u gospodarstvu.

Značajni skupovi vjernika laika

Zbor hrvatskih vjernika laika (1992.)

Prvi veliki susret hrvatskih vjernika laika u demokratskoj Hrvatskoj održan je u Zagrebu 1992. godine s nazivom *Zbor vjernika laika. Obnoviti lice zemlje*. U središtu toga susreta bila je uloga i mjesto vjernika laika u Crkvi i u društvu nakon četrdeset i pet godina života u komunističkom društvu. Važno je naglasiti da se susret održao u civilnom prostoru, to jest na Pučkom otvorenom učilištu u Zagrebu, a okupio je tristotinjak sudionica i sudionika iz cijele Crkve u Hrvata.

Studijski dani vjernika laika (1995.)

Godine 1995. u Zagrebu je održan drugi veliki susret vjernika laika s nazivom *Crkva, demokracija, opće dobro u Hrvatskoj. Studijski dani vjernika laika*. Na tom se susretu u dvorani *Globus* na Zagrebačkom velesajmu okupilo tisuću sudionica i sudionika Crkve u Hrvata koji su raspravljali o temama Crkva, demokracija i opće dobro, koje su i danas aktualne. Tako velik broj sudionika govori o iznimno pozitivnom raspoloženju koje je tih godina vladalo među hrvatskim vjernicima u odnosu na ulogu Crkve u hrvatskom društvu. Programski tekst *Studijskih dana* glasio je: »Vjernici laici koji su na različite načine uronjeni u društveni i politički život, neizostavno bi morali točnije poznavati socijalni nauk Crkve.« U uvodnoj riječi predsjednik Vijeća za laike biskup Josip Bozanić istaknuo je sljedeće: »Željeli bismo da katolički društveni nauk bude kod nas više efektivno produktivan.«

Simpozij o mogućnostima organiziranog djelovanja vjernika laika (2001.)

Treći veliki susret hrvatskih vjernika laika u demokratskoj Hrvatskoj održan je u Osijeku 2001. godine. Devet godina nakon prvoga susreta vjernika laika (1992.), šest godina nakon drugoga susreta (1995.) i tri godine nakon službenog otvaranja Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve (1998.), Komisija za laike HBK-a pod predsjedanjem njezinog predsjednika mons. Mile Bogovića, biskupa gospičko-senjskoga, organizirala je susret – simpozij s naslovom *Mogućnosti organiziranog djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj*, koji je okupio dvjestotinjak predstavnika Crkve u Hrvata, a opširan zbornik oslikava raspoloženje i zauzetost vjernika laika za sudjelovanje u crkvenom i društvenom životu u Hrvatskoj. Od deset sekcija u sklopu kojih se odvijao rad simpozija, na socijalni nauk Crkve neposredno se odnosila *šesta sekcija* s naslovom *Oživotvorenje socijalnog nauka Crkve u društvu i u Crkvi*. Iznimno je važno što je svaka sekcija na susretu u Osijeku donijela svoju završnu izjavu, a na kraju susreta donesena je i završna izjava cijeloga znanstvenog skupa. Misli i programska usmjerenja u završnim izjavama trebali su poslužiti kao neizostavno usmjerenje za život kršćana i Crkve u hrvatskome društvu.

Iz završne izjave šeste sekcije *Oživotvorenje socijalnog nauka Crkve u društvu i u Crkvi*:

»Posebno mjesto SNC mora pronaći u životu i radu kršćana katolika. Zbog toga je potrebno veće senzibiliziranje crkvene zajednice za socijalnu osjetljivost, i to putem školskog vjeronauka i župne kateheze za mlađe naraštaje, a putem predavanja, tribina, seminara moguće je bogati sadržaj SNC-a ponuditi odraslim vjernicima i svim građanima dobre volje. Potičemo permanentno obrazovanje vjeroučiteljica i vjeroučitelja, uz mogućnost osnivanja manjih skupina za širenje SNC.«

»Potičemo sve crkvene udruge i društva, a posebno one socijalnog usmjerenja da porade na konkretnoj primjeni SNC u hrvatskom društvu i u Crkvi.«

»Svećenici, redovnice i redovnici mogu i prema svojem poslanju trebaju biti najaktivniji promicatelji SNC koji će prije toga bolje poznati.«

- ◆ Iz izjave znanstvenog skupa *Mogućnosti organiziranog djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj*: »Oživotvorenje socijalnog nauka Crkve u društvu i u Crkvi potrebno je, u suradnji s Centrom za promicanje socijalnog nauka Crkve, nastaviti organiziranjem permanentnog obrazovanja vjernika laika u svim područjima društvenog života, kao i obrazovanja svećenika, redovnika i redovnica te imenovati nositelja promicanja socijalnog nauka Crkve na nad/biskupijskoj razini.«

Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve: Hrvatski model socijalnog nauka Crkve

Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve potpuno je nova institucija u sastavu Hrvatske biskupske konferencije (HBK). Riječ je o instituciji koja nije *preslikana* izvana, to jest od sličnih institucija u drugim Crkvama. To je specifičan *hrvatski proizvod* nastao u konkretnoj situaciji razvoja Crkve i društva u Hrvatskoj. Svaka institucija ima svoju povijest koja pomaže razumjeti njezino značenje kako u prošlosti tako, još više, u sadašnjosti i budućnosti. Tako je i s Centrom za promicanje socijalnog nauka Crkve. Konkretna inicijativa došla je od nastavnika KBF-a Sveučilišta u Zagrebu, prof. Stjepana Balobana. On je Hrvatskoj biskupskoj konferenciji uputio Prijedlog za osnivanje Instituta za proučavanje i širenje socijalnog nauka Crkve (19. veljače 1996.). Nakon razmatranja toga Prijedloga, hrvatski biskupi su na zasjedanju u Đakovu, u listopadu 1996. godine, osnovali instituciju pod nazivom Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve.

Dana 13. ožujka 1997. godine na zasjedanju HBK-a u Zagrebu, za prvog pročelnika Centra izabran je Stjepan Baloban, a iste godine je na njegov prijedlog imenovan i prvi tajnik Centra Gordan Črpić. Službeno otvorenje Centra bilo je 5. ožujka 1998. godine u prvim prostorijama na adresi Voćarska 106 u Zagrebu.

Ustanovljenjem Centra prvi put u suvremenoj povijesti Crkve u Hrvatskoj promicanje socijalnog

nauka je institucionalizirano s točno određenim dugoročnim ciljevima, zadaćama i djelatnostima koje su uistinu i ostvarene dugogodišnjim ustrajnim zalaganjem njezinih predstojnika, djelatnika i suradnika. Primaran cilj zbog kojega je HBK ustanovio Centar jest trajno, sustavno i organizirano promicanje socijalnog nauka u crkvenoj i civilnoj javnosti u Hrvatskoj.

Taj cilj Centar ostvaruje izvršavanjem sljedećih zadaća: (1) promicanjem duha, načela i smjernica socijalnog nauka Crkve; (2) pripremanjem planova i programa tribina, konferencija i seminara; (3) pružanjem pomoći društvima vjernika koja se bave socijalnom problematikom; (4) pružanjem informacija i stručne pomoći svima koji se u Crkvi i društvu zanimaju za socijalno učenje Crkve; (5) izučavanjem i istraživanjem crkvene i društvene situacije; te (6) tiskanjem znanstvenih i drugih publikacija s područja socijalne tematike. Dvije stvari su na osobit način *zaštitni znak* Centra. To su socijalne tribine (1998. – 2010.) i knjige – zbornici koje je pripremao Centar sâm ili u suorganizaciji s drugim institucijama, a objavljujane su u suizdavaštvu s dvjema središnjih katoličkih izdavačkih kuće u Hrvatskoj: *Kršćanskom sadašnjosti* i *Glasom Koncila*. U dvadeset i pet godina djelovanja Centra objavljeno je 30 takvih knjiga.

Uredi Centra po (nad)biskupijama i biskupijski povjerenici za socijalni nauk Crkve

U prvim godinama rada Centra Upravno vijeće Centra je predlagalo hrvatskim biskupima da se u pojedinih (nad)biskupijama osnuju uredi ili odredi barem jedna osoba koja bi bila zadužena za promicanje socijalnog nauka Crkve. Nakon te inicijative osnovan je 2003. godine u Đakovu Ured za promicanje socijalnog nauka Crkve i društvena pitanja, te 2011. godine u Sisku Ured za promicanje socijalnog nauka Crkve Sisačke biskupije.

Ured za promicanje socijalnog nauka Crkve i društvena pitanja u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji osnovan je 10. ožujka 2003. godine. Za voditelja Ureda imenovan je Vladimir Dugalić, a za tajnika Igor Jakobfi. Osim kao plod poticaja koji je dao Centar, osnivanje Ureda je i neposredan odgovor na zahtjeve Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske (1999. – 2008.), te simpozija o mogućnostima

Centar za promicanje
socijalnog nauka Crkve

- ◆ Srebrni jubilej. Proslava 25. obljetnice Centra (1998. – 2023.): Simpozij s nazivom *Promicanje i oživotvorenje socijalnog nauka Crkve u Hrvatskoj* (Zagreb, 23. i 24. studeni 2023.) i Svečana akademija 23. studenoga navečer u Zagrebu.

- ◆ Ured za promicanje socijalnog nauka Crkve i društvena pitanja organizira susrete djelatnika u stranačkom i političkom životu s područja Crkve đakovačko-osječke.

♦ Ured za promicanje socijalnog nauka Crkve Sisačke biskupije organizira jednom na godinu molitveni doručak o danu uspostave Sisačke biskupije

organiziranog djelovanja vjernika laika (2001.) i naknadno održanog susreta sudionika istoimenog simpozija s područja Đakovačke i Srijemske biskupije. Trajna formacija vjernika laika u socijalnom nauku Crkve jedan je od prvih projekata Ureda, koji se uz određene izmjene održao do danas. Prvotni oblik formacije bili su *Studijski dani o socijalnom nauku Crkve* namijenjeni laicima aktivnima u javnom životu te članovima laičkih udruženja u sklopu kojih se upoznavalo s temeljnim načelima socijalnog nauka te odgajalo za kritičko vrednovanje i konkretno djelovanje u aktualnoj društvenoj, političkoj i gospodarskoj situaciji. Organizirani su kao cjelodnevni susreti, dva put na godinu, prema modelu izlaganja i radionica. Drugotni oblik formacije bile su *Socijalne tribine* koje su održavane u suradnji s Institutom za novu evangelizaciju *Sveti Ivan Pavao II.* u Osijeku. Od 2003. godine redovito se održavaju i *Susreti djelatnika u stranačkom i političkom životu* s područja nadbiskupije. Do sada su održana dvadeset i tri susreta. Danas Ured djeluje u sklopu *Odjela za djelovanje vjerničkih udruga i socijalni nauk Crkve*.

Ured za promicanje socijalnog nauka Crkve Sisačke biskupije osnovan je 2011. godine (predstavljen je 3. veljače 2011.). Ured ima zadaću promicanja duha, načela i smjernica socijalnog učenja Katoličke Crkve. Navedeni Ured želi na razumljiv i prikladan način modernom čovjeku pomoći tražiti rješenja u stvarima koje ga pogađaju u njegovoj konkretnoj svakodnevici: nepravdi, ljudskim odnosima, individualizmu, promijenjenim vrijednostima, mladima. O svemu tome Crkva i vjernici mogu dati evanđeosko usmjerenje i osmišljavanje života. Ured je aktivno sudjelovao u pripremanju 5. i 6. hrvatskog socijalnog tjedna, organizira jednom na godinu Molitveni doručak o danu uspostave Sisačke biskupije i uz suradnju sa sličnim crkvenim i društvenim uredima i ustanovama priprema studijske skupove i tribine u Sisačkoj biskupiji.

Budući da su tek u dvije biskupije osnovani Uredi za socijalni nauk Crkve, Centar je 2023. godine iznova predložio hrvatskim biskupima da se u svakoj (nad)biskupiji imenuju povje-

renici za socijalni nauk Crkve. Isto tako predloženo je da se na razini HBK-a imenuje osoba za promicanje zaštite okoliša.

Djelatnosti Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve

U dvadeset i pet godina djelovanja (1998. – 2023.) *Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve* uspješno je proveo i još provodi mnogobrojne i raznolike projekte koji su značajno pridonijeli dubljem poznavanju socijalnog nauka, razumijevanju socijalne problematike u Crkvi i društvu, upoznatosti crkvene i civilne javnosti s bogatom tradicijom socijalnog učenja Crkve, razvoju dijaloga te odgoju i pouci novih stručnjaka u socijalnom nauku.

Socijalne tribine (1998. – 2010.)

Jedna od prvih i najznačajnijih djelatnosti Centra bila je organizacija i provedba *Socijalnih tribina* s kojima se započelo 10. ožujka 1998. godine, samo pet dana nakon službenog otvorenja Centra. Prvi ciklus tribina održavao se u korizmi s nazivom *Korizmene tribine*. Drugi ciklus održan je u svibnju 1999. godine s nazivom *Socijalne tribine* i pod tim nazivom će se održavati do 2010. Njihov primarni cilj bio je potaknuti i pridonijeti u svjetlu socijalnog nauka i u duhu dijaloga zajedničkom promišljanju i traganju za rješenjima aktualnih socijalnih problema. Održano je devet ciklusa, a svaki ciklus obrađivao je temu koja je važna i aktualna za Crkvu i hrvatsko društvo: *Socijalni nauk Crkve u hrvatskom društvu* (1. ciklus, 1998.); *Kršćanin u javnom životu* (2. ciklus, 1999.); *Izazovi civilnog društva u Hrvatskoj* (3. ciklus, 2000.); *Hrvatska obitelj na prekretnici* (4. ciklus, 2001.); *Socijalna budućnost Hrvatske: kršćani, nacija, politika, Europa* (5. ciklus, 2002.); *Hrvatski identitet u Europskoj uniji* (6. ciklus, 2003.); *Društveni konsensus u Hrvatskoj* (7. ciklus, 2004.); te *Socijalni kompandij: izazov i nadahnuće* (8. ciklus, 2005.); *Ljubav u istini u društvenim pitanjima* (9. ciklus, 2010.). Tema svakog ciklusa obrađena je u nizu od četiri interdisciplinarnih tribina na ko-

◆ *Socijalne tribine* bile su zaštitni znak Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve.

◆ Centar je 1999. godine u Samoboru organizirao *Studijski dan* za djelatnike u političkom životu o temi *Kršćanstvo, Crkva i politika*.

To je bio prvi susret takve vrste u Hrvatskoj u kojem je Crkva pozvala političare na raspravu o različitim vidovima političkoga djelovanja u skladu sa socijalnim naukom.

jima su u pravilu bila dva izlagača, stručnjaci iz različitih područja. Nakon svake socijalne tribine objavljena je knjiga – zbornik radova koji su povijesni zapis djelovanja Centra.

Škola – studij socijalnog nauka Crkve za gospodarstvenike (1997. – 1998.)

Jedna od prvih djelatnosti Centra bila je provedba *Škole – studija socijalnog nauka Crkve* za članove *Hrvatske udruge katoličkih gospodarstvenika*. Škola je započela s radom 1. listopada 1997. godine u Samoboru u *Kući susreta Tabor*. Uz Centar, organizatori su bili *Hrvatska udruga katoličkih gospodarstvenika* i *Hrvatski katolički radio*, a temeljni cilj bio je upoznavanje katoličkih gospodarstvenika sa socijalnim naukom. Susreti su održavani jednom na mjesec, a sadržavali su predavanja o socijalnom nauku koje je održavao pročelnik Centra Stjepan Baloban. Na susrete su redovito bili pozivani drugi predavači iz društvenoga, gospodarskoga ili političkoga života. Nakon predavanja uslijedile su rasprave o temi susreta.

Radni susreti o socijalnom nauku Crkve (1998. – 2002.)

Samo nekoliko mjeseci od otvorenja, Centar je u svojim prostorijama započeo s održavanjem *Radnih susreta o socijalnom nauku Crkve* na kojima su sudjelovali studenti, predstavnici katoličkih udruga te ostali vjernici laici zainteresirani za promicanje socijalnog nauka i suradnju s Centrom. Susreti su, kako u prostorijama Centra tako isto i na drugim mjestima u Zagrebu i ostalim hrvatskim gradovima, kontinuirano održavani o različitim socijalnim temama sve do 2002. godine.

Studijski dan za političare (1999.)

U namjeri da obogati i unaprijedi pouku i odgoj u socijalnom nauku Crkve u hrvatskom društvu, Centar je 1999. godine u Samoboru organizirao *Studijski dan* za djelatnike u političkom životu o temi *Kršćanstvo, Crkva i politika*. Na susret su bili pozvani predstavnici svih parlamentarnih stranaka i nezavisni zastupnici Hrvatskog sabora. Najveći dio stranaka odazvao se pozivu. Osim političara, sudjelovali su i drugi jav-

ni djelatnici, teolozi i sveučilišni profesori. To je bio prvi susret takve vrste u Hrvatskoj u kojem je Crkva pozvala političare na raspravu o različitim vidovima političkoga djelovanja u skladu sa socijalnim naukom.

Istraživački projekti

Prvi tajnik Centra bio je mladi sociolog Gordan Črpić, koji je najvećim dijelom pridonio da se Centar svojom strukturom uključio u sva važnija empirijska istraživanja koja su od 1997. godine provodili KBF Sveučilišta u Zagrebu i druge institucije. Prvo takvo istraživanje bilo je *Vjera i moral u Hrvatskoj* (1997. – 1998.) pod vodstvom prof. Marijana Valkovića. Sljedeći veliki projekt je *European Values Studies* (*Europsko istraživanje vrednota*) koje se putem katoličkih bogoslovnih sveučilišta u Hrvatskoj provodi od 1998. godine. Centar je do sada u suradnji s mnogobrojnim institucijama sudjelovao u provedbi drugih značajnih istraživačkih projekata: *Aufbruch* (1997.); *CROPAX – Croatia patiens pacificat* (*Hrvatska na patnji gradi mir*, 2000.); *Praćenje siromaštva u Republici Hrvatskoj* (2002. – 2004.); *Teološko fundiranje solidarnosti u hrvatskom društvu* (2002.); *Religion and Life Perspectives* (2005.); *Supsidijarnost u hrvatskom društvu* (2007.); te *Vjeronauk u hrvatskom školskom sustavu* (2008. – 2009.). Ta su istraživanja imala za cilj pouzdan i opsežan uvid u stanje hrvatskoga društva.

Znanstveni skupovi, konferencije i simpoziji te predstavljanje socijalnih dokumenata

U namjeri da potiče znanstvene rasprave o važnim pitanjima za izgradnju općeg dobra Crkve i hrvatskog društva te razvija suradnju i dijalog unutar znanstvene zajednice, Centar je sudjelovao i organizirao mnogobrojne znanstvene skupove, konferencije i simpozije koji su bili posvećeni dubljem razumijevanju i primjeni socijalnog nauka Crkve. Također, Centar je redovito pratio objavljivanje novih socijalnih dokumenata te ih u suradnji sa mnogobrojnim stručnjacima predstavljao široj javnosti i tragao za primjenom njihovog učenja u Crkvi i društvu. Ovo su samo najznačajniji događaji: simpozij *Socijalni etičari – Zagreb* (2000.); *Identitet Istre – ishodišta i per-*

- ◆ Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve i Hrvatski Caritas proveli su istraživanje *Praćenje siromaštva u Republici Hrvatskoj* (2002. – 2004.).

CSNC

Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve
Promocija knjige o enciklici Fratelli tutti

23. svibnja 2022.

Dvorana "Vijenac"
Kaptol 29a
Zagreb

Fratelli tutti
Poziv na socijalno prijateljstvo i
sveopće bratstvo

◆ Centar je do sada samostalno ili u suradnji s drugim institucijama objavio ukupno 29 knjiga, dvanaest u kojima su sabrana predavanja i rasprave održane na *Socijalnim tribinama*; sedam o temi *Crkva i društvo*; te deset knjiga s različitim socijalnom tematikom.

spektive (2004.); *Ivan Pavao II. poslanje i djelovanje* (2005.); *Siromaštvo i solidarnost: Hrvatska u proširenoj Europi* (2005.); *Predstavljanje Kompendija socijalnog nauka Crkve* (2006.–2007.); *Nezaposlenost – trajno ili privremeno stanje? Kako nezaposlene učiniti uposlivima?* (2007.); *Identitet Like: korijeni i razvitak* (2007.); *Simpozij o Željku Mardesiću. Rascjep u svetome i svjetovnome* (2007.); *Uloga župnika u gradu: župnik Franjo Jurak* (2010.); *Peti hrvatski socijalni tjedan. Kultura rada u Hrvatskoj* (2011.); *Laudato si! Kako mijenjati stil života?* (2020.); *Šesti hrvatski socijalni tjedan. Demografija – iseljavanje – migracije* (2021.); *Fratelli tutti. Poziv na socijalno prijateljstvo i sveopće bratstvo* (2021.); *Opće dobro u crkvenom i društvenom životu u Hrvatskoj* (2022.).

Okrugli stolovi i inicijative

Među važne djelatnosti Centra ubrajaju se različiti okrugli stolovi i mnogobrojne inicijative u kojima su predstavnici Centra

u suradnji s drugim institucijama ili pojedincima raspravljali ili pokretali inicijative za izgradnju općeg dobra. Ovo su samo neke od najznačajnijih i u crkvenoj i/ili civilnoj javnosti najzapaženijih: *Odgovornost društva za starije osobe* (1999.); *Kriza u vladanju i upravljanju Hrvatskom* (2002.); *Nedjelja radi čovjeka* (2003.); *Recite DA nepušenju* (2003.); *Pamćenje i zaborav* (2004.); *Poziv za očuvanje pitke vode* (2005.); *Mobbing* (2006.); *Razvoj u suvremenom društvu* (2007.); *Osobe u potrebi, etička načela poslovanja* (2007.)

Izdavačka djelatnost

U namjeri da plodove svojih djelatnosti učini trajno dostupnima široj crkvenoj i civilnoj javnosti, Centar redovito objavljuje knjige u kojima su sabrana predavanja i rasprave sa susreta koje organizira i rezultate istraživanja koja provodi.

Radijske emisije

Svjesni prijeko potrebe navještaja socijalnog nauka svim vjernicima i građanima hrvatskog društva, Centar od jeseni 2019. godine na Hrvatskom katoličkom radiju organizira dvije emisije na kojima sudjeluju kako djelatnici Centra tako i drugi stručnjaci. *Blago socijalnog nauka Crkve* prva je emisija u kojoj se na jednostavan i širokoj publici razumljiv način, u trajanju od pet do osam minuta, progovara o važnim sadržajima socijalnog nauka i njihovoj primjeni u svakodnevnom crkvenom i društvenom životu. Emisija se počela emitirati u listopadu 2019. godine i na programu je svake srijede u 16:30 te se reprizira nedjeljom u 13:15. Do sada je emitirano 139 emisija. U drugoj emisiji s naslovom *Socijalni govor Crkve* medijski suradnik Centra Zvonimir Ancić ugošćuje stručnjake za različita socijalna pitanja koji analiziraju i komentiraju aktualnu crkvenu i društvenu situaciju te tragaju za odgovorima na nju. Emisija se dvije godine emitirala dva puta na mjesec, a sada jedan put na mjesec. Prva emisija bila je 29. listopada 2019. godine i do sada je emitirano 45 emisija.

- ◆ Radijske emisije u organizaciji Centra na HKR-u: *Blago socijalnog nauka Crkve* i *Socijalni govor Crkve*.

Tablica 2. Latinski nazivi glavnih socijalnih dokumenata Katoličke Crkve

Papa	Naziv			Datum
	Latinski	Hrvatski	Kratica	
Lav XIII.	<i>Rerum novarum</i>	<i>O novim stvarima</i>	RN	15. 5. 1891.
Pio XI.	<i>Quadragesimo anno</i>	<i>Četrdeseta godina</i>	QA	15. 5. 1931.
Ivan XXIII.	<i>Mater et magistra</i>	<i>Majka i učiteljica</i>	MM	15. 5. 1961.
	<i>Pacem in terris</i>	<i>Mir na zemlji</i>	PT	11. 4. 1963.
Drugi vatikanski koncil	<i>Gaudium et spes</i>	<i>Radost i nada</i>	GS	7. 12. 1965.
	<i>Dignitatis humanae</i>	<i>Dostojanstvo ljudske osobe</i>	DH	
Pavao VI.	<i>Populorum progressio</i>	<i>Razvoj naroda</i>	PP	26. 3. 1967.
	<i>Octogesima adveniens</i>	<i>Osamdeseta obljetnica</i>	OA	14. 6. 1971.
Ivan Pavao II.	<i>Laborem exercens</i>	<i>Radom čovjek</i>	LE	14. 9. 1981.
	<i>Sollicitudo rei socialis</i>	<i>Socijalna skrb</i>	SRS	30. 12. 1987.
	<i>Centesimus annus</i>	<i>Stota godina</i>	CA	1. 5. 1991.
Benedikt XVI.	<i>Caritas in veritate</i>	<i>Ljubav u istini</i>	CV	29. 6. 2009.
Papa Franjo	<i>Laudato si'</i>	<i>Hvaljen budi</i>	LS	24. 5. 2015.
	<i>Fratelli tutti</i>	<i>Svi smo braća</i>	FT	3. 10. 2020.

Pojmovnik

actus personae: čin koji čovjek čini kao osoba, odnosno kao slobodno i razumno biće, za razliku od *actus hominis*, odnosno čovjekova čina koji je zajednički svim živim bićima

Aleksa Benigar (Zagreb, 1893. – Rim, 1988.): sluga Božji, hrvatski franjevac, pisac prvog životopisa o blaženom Alojziju Stepincu

beatifikacija (lat. *beatificatio* – proglašenje blaženim): svečani čin kojim papa krštenoj osobi dodjeljuje naslov blaženika; beatificirana osoba štuje se u mjesnoj Crkvi, ali ne u sveopćoj

biskup koadjutor: biskup koji nasljeđuje dijecezanskog biskupa na čelu biskupije nakon prestanka njegove službe

carigradski patrijarh: počasni naslov ekumenskog patrijarha sa sjedištem u Carigradu (Istanbulu), što mu ga nakon 1054. godine priznaju sve pravoslavne Crkve

crkveno učiteljstvo: učiteljski autoritet koji je Isus povjerio apostolima, odnosno njihovim nasljednicima; nositelji crkvenog učiteljstva su papa, ekumenski koncil i dijecezanski biskup

dikasterij: ured Rimske kurije koji vodi poslove opće crkvene uprave

Dorothy Day (Brooklyn, 1897. – New York City, 1980.): službenica Božja, spisateljica i novinarka, katolička karitativna aktivistica i zalagateljica za socijalnu pravdu te suutemeljiteljica Katoličkoga radničkog pokreta

enciklika: okružno pismo, poslanica koju papa upućuje svim biskupima, svim vjernicima, ali i ljudima dobre volje o važnim pitanjima i problemima vjerskog učenja kao i o odnosu vjere i aktualnih društvenih, gospodarskih i političkih problema; enciklike nose naslov po početnim riječima latinskog teksta; socijalne enciklike su sva ona pisma koja sadržavaju učenje o socijalnim pitanjima; enciklike dobivaju posebnu važnost nakon djelovanja pape Lava XIII.

evangelizacija (lat. *evangelizatio* – naviještanje): u kršćanstvu svako naviještanje evanđelja; 1) prvi navještaj radosne vijesti onima koji još nisu kršteni, 2) poziv crkvenim službenicima i vjernicima laicima da kao kršćani osobnije i svjesnije žive evanđeosku poruku danas

globalizacija: proces povezivanja i međusobne ovisnosti naroda u različitim oblastima; proces povezivanja gospodarskih i financijskih aktivnosti na svjetskom tržištu

inflacija: posljedica neravnoteže u gospodarstvu i to pod vidom kontinuiranog rasta cijena i kontinuiranog opadanja vrijednosti novca; pretjerano povećanje količine valute uz istodobno smanjenje njezine vrijednosti

individualistička etika: u središte se stavlja moralno ponašanje čovjeka kao pojedinca, a pritom se ne vodi dovoljno računa o moralnosti koja proizlazi iz čovjekova odnosa prema drugim ljudima i općenito društvu u kojem živi

interdisciplinarnost: istraživanje, analiziranje, komentiranje, planiranje i djelovanje koje se zasniva na suradnji više disciplina, primjerice teologije i sociologije

Hrvatsko katoličko akademsko društvo *Domagoj* (HKAD): organizacija hrvatske katoličke mladeži u domovini i inozemstvu s ciljem širenja katoličke misli u društvu; osnovano 10. studenoga 1906.

Katolički pokret: organizirano djelovanje katoličkih laičkih udruga i inicijativa s ciljem unošenja kršćanskih vrednota u svakodnevno ljudsko življenje: područja djelovanja obuhvaćala su socijalna pitanja, udruživanje u zadruge, katolički tisak, odgoj i obrazovanje, politiku, karitativno djelovanje, književnost i umjetnost; okupljao je učenike, studente i intelektualce, a proširio se i među seljačkom i radničkom mladeži; pokret je u Hrvatskoj pokrenuo krčki biskup Antun Mahnić

Katoličko dječičko društvo: društvo koje se brinulo za odgoj i obrazovanje mladih ljudi koji su sa sela dolazili u grad na školovanje (djetići ili šegrti); prvo takvo društvo osnovao je u Njemačkoj svećenik Adolf Kolping 1848., a u Zagrebu je osnovano 1855.

koncil (lat. *concilium*, skup, sastanak): u kršćanstvu to je crkveni sabor biskupa i teologa koje saziva papa radi donošenja važnih odluka za Katoličku Crkvu

krepost/vrlina (lat. *virtus*): trajno stanje (lat. *habitus*) koje omogućuje čvrste stavove i stalno raspoloženje za činjenje dobra: takvi unutarnji stavovi koji nas okreću drugim ljudima zovu se *socijalne kreposti*

Kršćanska sadašnjost: najveća hrvatska crkvena izdavačka i nakladnička kuća, koju je 1968. godine osnovao zagrebački nadbiskup kardinal Franjo Šeper s ciljem dubljeg upoznavanja učenja Drugoga vatikanskoga koncila u Hrvatskoj

liberalni kapitalizam: gospodarski sustav koji je uspostavljen isključivo prema zakonima tržišta, što znači da se prednost daje profitu i bogatstvu, a čovjek radnik se počesto izrabljuje

Magna charta (hrv. *Velika povelja*): papa Pio XI. prvu socijalnu encikliku *O novim stvarima* prozvao je „velikom poveljom“ katoličke socijalne misli

Mladi kršćanski radnici: pokret koji je u okviru Katoličke akcije utemeljio svećenik Joseph Cardijn 1925. godine u Belgiji; naziva se i *žosizam* (od kraticice JOC = *Jeunesse ouvrière chrétienne*), a djeluje prema metodi *vidjeti – prosuditi – djelovati*, što je središnja metoda socijalnog nauka Crkve

moral (lat. *moralis* i *mos*): 1) duševno (unutarnje) stanje čovjeka koji živi i radi slobodno imajući neki stalan, sređen, pažnje i poštovanja vrijedan stav; 2) način življenja, odnosno, običaji i navike

nuncij (lat. *nuntius*, glasnik): stalan diplomatski predstavnik Svetog Oca u nekoj državi u rangu veleposlanika

obredničar ili *ceremonijar* (lat. *caeremonia*, poštovanje, obred): stara hrvatska riječ za osobu odgovornu za ravnanje liturgijskim obredom

patristika (lat. *paters* – crkveni oci): razdoblje prvih kršćanskih pisaca, odnosno crkvenih otaca, od I. do VII. (VIII.) stoljeća

pontifikat (lat. *pontificatus*): vrijeme službe jednog pape

pravedan rat: pravedna obrana jednog ili više naroda koje je napao agresor i koja nastupa onda kada su sve druge mogućnosti u mirovnim pregovorima već iscrpljene; po tradicionalnoj crkvenoj teoriji isključivo obrambeni rat može biti pravedni rat

Radio Vatikan: službena radijska postaja Vatikana; emitiranje je započelo 12. veljače 1931.

recesija: opadanje ekonomske moći zemlje, blaža gospodarska kriza

sinoda biskupa: trajna institucija koju čine predstavnici katoličkih biskupa čija je zadaća pomagati papi savjetima u upravljanju Crkvom; osnovao ju je papa Pavao VI. 15. studenoga 1965. kao jedan od plodova Drugoga vatikanskoga koncila

skolastika: razdoblje filozofske i teološke misli koja se poučavala na srednjovjekovnim sveučilištima europskog Zapada od IX. do XV. stoljeća

socijalizam: ideologija i pokret koji teži besklasnom društvu; društveno uređenje pod vlašću komunističke partije koje se temelji na jednostranačkoj diktaturi, kontroli svih društvenih aktivnosti te ograničenju osobnih i građanskih prava i sloboda

Sveta godina: dolazi od običaja Jubileja u Starom zavjetu, koji se odnosi na vrijeme posvećeno isključivo Gospodinu, a slavio se svake pedesete godine (usp. Lev 25,8-14), čime se željelo povratiti pravednost u židovski narod; *sveta godina* predstavlja milosnu priliku za prepoznavanje Božjeg djelovanja u našem životu, doziva najvažnije dimenzije kršćanskog života, učvršćuje vjeru, potiče na obraćenje i čine kršćanskog milosrđa, omogućuje dublje jedinstvo u Crkvi i izvan nje te potiče na svjedočenje vjere u Krista u zajedništvu s Crkvom

Vinko Paulski (1581. – 1660.): svetac (spomendan 27. rujna), francuski katolički svećenik utemeljitelj bratovštine kršćanske ljubavi, Družbe misionara (lazaristi) i suosnivačel Kćeri kršćanske ljubavi (milosrdnice); služio siromasima, bijednicima i napuštenoj djeci; papa Lav XIII. proglasio ga je zaštitnikom svih karitativnih djelatnosti

terminus technicus: stručan naziv, riječ, izraz ili termin koji se rabi u nekoj struci da bi se točnije označio kakav pojam

Ugovor iz Maastrichta: ugovor o uspostavi Europske unije potpisan u nizozemskom gradu Maastrichtu 7. veljače 1992., a stupio na snagu 1. studenoga 1993.

Velika depresija: velika ekonomska kriza (1929. – 1933.); težak slom cijelih nacionalnih gospodarstava u svim važnijim industrijskim državama

veliki imam: vjerski poglavar muslimanske zajednice – *muftija* ili **šejk**

Zbor duhovne mladeži: društvo mladih osnovano 9. listopada 1836. u Bogoslovnom sjemeništu u Zagrebu u kojem se odgajaju budući svećenici Zagrebačke nadbiskupije; glavna zadaća društva bila je briga oko hrvatskog jezika, prevođenja i izdavanja poučnih i duhovnih djela i poučavanja nacionalne povijesti

Bibliografija

Dokumenti crkvenog učiteljstva Prema godini objavljivanja

- DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Zagreb, ⁷2008.
- IVAN PAVAO II., *Centesimus annus – Stota godina. Enciklika prigodom stote godišnjice Rerum novarum* (1. V. 1991.), Zagreb, 1991.
- Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Marijan Valković (ur.), Zagreb, 1991.
- PAPINSKO VIJEĆE „IUSTITIA ET PAX“, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, Zagreb, 2005.
- BENEDIKT XVI., *Spe salvi – U nadi spašeni. Enciklika o kršćanskoj nadi* (30. XI. 2007.), Zagreb, 2008.
- BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate – Ljubav u istini. Enciklika o cjelovitome ljudskom razvoju u ljubavi i istini* (29. VI. 2009.), Zagreb, 2009.
- KOMISIJA „IUSTITIA ET PAX“ HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE, *U službi pravde i mira. For the sake of justice and peace*, Vlado Košić – Gordan Črpić (ur.), Zagreb, 2009.
- Papa FRANJO, *Laudato si’*. Enciklika o brizi za zajednički dom (24. V. 2015.), Zagreb, 2015.
- Papa FRANJO, *Evangelii gaudium – Radost evanđelja. Apostolska pobudnica o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu* (24. XI. 2013.), Zagreb, 2013.
- DOCAT, *Što činiti? Socijalni nauk Crkve*, Zagreb, 2016.
- Papa FRANJO, *Fratelli tutti. Enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu* (3. X. 2020.), Zagreb, 2020.
- MEĐUDIKASTERIJSKA RADNA SKUPINA SVETE STOLICE ZA CJELOVITU EKOLOGIJU, *Na putu prema brizi za zajednički dom. Pet godina Laudato si’*, Zagreb, 2022.

Teološke publikacije Abecednim redom po prezimenu autora i prema godini objavljivanja

- BALOBAN, Stjepan (ur.), *Socijalni nauk Crkve u hrvatskom društvu*, Zagreb, 1998.
- BALOBAN, Stjepan (ur.), *Kršćanstvo, Crkva i politika*, Zagreb, 1999.

- BALOBAN, Stjepan – ČRPIĆ, Gordan (ur.), *O dostojanstvu čovjeka i općem dobru u Hrvatskoj*, Zagreb, 2003.
- BALOBAN, Stjepan – ČRPIĆ, Gordan (ur.), *O solidarnosti i supsidijarnosti u hrvatskom društvu*, Zagreb, 2004.
- BALOBAN, Stjepan – ČRPIĆ, Gordan – KOMPES, Marijana, *Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve. Deseta obljetnica djelovanja (1998. – 2008.)*, Zagreb, 2008.
- BALOBAN, Stjepan – ČRPIĆ, Gordan – PETROVIĆ ŠTEFANAC, Dubravka (ur.), *Kultura rada u Hrvatskoj. Peti hrvatski socijalni tjedan Zagreb, 21. – 23. listopada 2011.*, Zagreb, 2014.
- BALOBAN, Stjepan – ČRPIĆ, Gordan – PETROVIĆ ŠTEFANAC, Dubravka (ur.), *Župnik Franjo Jurak – uloga župnika u gradu*, Zagreb, 2015.
- BALOBAN, Stjepan – PETROVIĆ ŠTEFANAC, Dubravka (ur.), *Laudato si?! Kako mijenjati stil života?*, Zagreb, 2020.
- BALOBAN, Stjepan – PETROVIĆ ŠTEFANAC, Dubravka (ur.), *Fratelli tutti. Poziv na socijalno prijateljstvo i sveopće bratstvo*, Zagreb, 2022.
- BALOBAN, Stjepan – ČRPIĆ, Gordan – PETROVIĆ ŠTEFANAC, Dubravka – ANCIĆ, Zvonimir (ur.), *Demografija – iseljavanje – migracije. Šesti hrvatski socijalni tjedan Zagreb, 22. i 23. listopada 2021.*, Zagreb, 2023.
- BALOBAN, Stjepan – MIGLES, Silvija – PETROVIĆ ŠTEFANAC, Dubravka (ur.), *Opće dobro u crkvenom i društvenom životu*, Zagreb, 2023.
- HÖFFNER, Joseph kardinal, *Kršćanski socijalni nauk*, Zagreb, 2005.
- VIJEĆE ZA LAIKE HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE, *Zbor hrvatskih vjernika laika*, Zagreb, 16. – 18. listopada 1992. *Obnoviti lice zemlje*, Stjepan Baloban (ur.), Zagreb, 1993.
- VIJEĆE ZA LAIKE HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE, *Crkva, demokracija, opće dobro u Hrvatskoj. „Studijski dani“*, Zagreb, 31. III. – 1. IV. 1995., Stjepan Baloban (ur.), Zagreb, 1995.
- VIJEĆE ZA LAIKE HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE, *Mogućnosti organiziranog djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj. Simpozij hrvatskih vjernika laika*, Osijek, 5. – 6. listopada 2001., Đuro Hranić (ur.), Zagreb, 2002.
- WEILER, Rudolf, *Uvod u katolički socijalni nauk*, Zagreb, 1995.
- ZSIFKOVITS, Valentin, *Politika bez morala?*, Zagreb, 1996.

Bilješka o autorima

Izv. prof. dr. sc. Silvija Migles rođena je 31. svibnja 1978. godine u Varaždinu. Na Filozofsko-teološkom studiju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu diplomirala je 2003. godine. U razdoblju od 2001. do 2005. godine bila je vjeroučiteljica u OŠ Novi Marof i aktivno sudjelovala u pastoralno-katehetskom radu. Poslijediplomski studij i specijalizaciju iz moralne teologije na Katoličkome bogoslovnom fakultetu (KBF) Sveučilišta u Zagrebu započela je akademske godine 2002./2003. Magistrirala je 2008. godine, a 2011. godine obranila je doktorsku disertaciju pod naslovom *Teološka misao Marijana Valkovića u razvoju crkvenog i društvenog života u Hrvatskoj*. Na Katedri socijalnog nauka Crkve KBF-a zaposlena je najprije kao asistentica (2005. – 2011.), zatim kao viša asistentica (2011. – 2015.), docentica (2015. – 2020.) te od 2020. godine kao izvanredna profesorica. Od 2021. godine na KBF-u obnaša službu prodekanice za nastavu. Od 2016. godine suradnica je na znanstveno-istraživačkom projektu *European Values Study – Europsko istraživanje vrednota (EVS)*, a u prosincu 2022. godine izabrana je za novu voditeljicu EVS projekta za Hrvatsku za naredno razdoblje. Od 2018. godine sudjeluje u međunarodnom programu promicanja socijalnog nauka Crkve, čiji je nositelj Papinsko sveučilište sv. Tome Akvinskog (*Angelicum*) u Rimu. Članica je Europskog društva za etička istraživanja *Societas ethica*. Od 2019. godine članica je Upravnog vijeća Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve.

Dr. sc. Igor Jakobfi rođen je 5. veljače 1978. godine u Osijeku, a od 2012. godine živi sa suprugom i dvoje djece u Belom Manastiru. Filozofsko-teološki studij završio je 2002. godine na Teologiji u Đakovu. Iste godine upisuje poslijediplomski studij moralne teologije na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, koji završava 2009. godine obranom licencijatskog rada pod mentorskim vodstvom dr. sc. Stjepana Balobana. Na KBF-u 2018. upisuje, a 2023. godine završava doktorski studij. Doktorski rad pod naslovom *Druga biskupijska sinoda đakovačka i srijemska. Oživotvorenje socijalnoga nauka Crkve po pastoralnim strukturama u Đakovač-*

ko-osječkoj nadbiskupiji napisao je pod mentorskim vodstvom dr. sc. Vladimira Dugalića i dr. sc. Stjepana Balobana. Od 2001. do 2018. godine zaposlen je kao vjeroučitelj u više osnovnih i srednjih škola na području Đakovačko-osječke nadbiskupije, a od akademske godine 2018./2019. radi kao asistent na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Đakovu na Katedri moralne teologije, socijalnog nauka Crkve i liturgike. Od 2003. godine do danas u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji obnaša razne crkvene službe, od kojih je važno istaknuti službu tajnika Ureda za promicanje socijalnog nauka Crkve i društvena pitanja i tajnika Ureda za vjernička društva te službu člana Nadbiskupijskoga pastoralnog vijeća. Od 2019. godine član je Upravnog vijeća Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve. Osnivač je i predsjednik (od 2014.) humanitarne udruge *Prijatelji svetog Martina*.

Doc. dr. sc. Dubravka Petrović Štefanac rođena je 19. listopada 1976. godine u Zagrebu. Na Filozofsko-teološkom studiju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu diplomirala je 2001. godine. Zbog izvrsnosti bila je stipendistica Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa te Grada Zagreba. Godine 2001./2002. upisala je na KBF-u poslijediplomski studij moralne specijalizacije, smjer socijalni nauk Crkve. Od sredine prosinca 2000. godine honorarno je bila zaposlena na pola radnog vremena u Centru za promicanje socijalnog nauka Crkve. Od jeseni 2002. godine nastavila je studij na Katoličko-teološkom fakultetu Karl-Franzen na Sveučilištu u Grazu (Austrija), na kojem je 2006. godine obranila doktorat naslovljen *Utjecaj Katoličke crkve u Hrvatskoj na društvenu situaciju zemlje nakon promjene 1991. do 2005. Poslanice i učiteljstvo dvojice kardinala, Franje Kuharića i Josipa Bozanića; znanstveni simpoziji i kongresi socijalne tematike*. Za vrijeme poslijediplomskog studija bila je stipendistica *Renovabis*, a zbog izvrsnosti i angažiranosti dobila je stipendiju Zaklade *Bischof Johann Weber* (2005. – 2006.). Od 2007. godine zaposlena je u Centru za promicanje socijalnog nauka Crkve kao suradnica, a od 2019. godine je tajnica te ustanove. Od 2007. godine članica je Komisije HBK-a *Iustitia et pax* (bila je i tajnica Komisije od 2007. do 2009. godine). Od akademske godine 2008./2009. predaje kao honorarni predavač na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a bila je i vanjska suradnica Hrvatskoga katoličkog sveučilišta. Objavljuje znanstvene i stručne članke te suuređuje znanstvena i stručna izdanja. Suosnivačica je Ekumenskog fo-

ruma europskih kršćanki u Hrvatskoj (2001.) i članica Društva socijalnih etičara Srednje Europe (2003.). Supruga je i majka dvoje djece.

Prof. dr. sc. Stjepan Baloban rođen je 1954. godine u Brebrovcu, Župa Slavetić, i svećenik je Zagrebačke nadbiskupije. Diplomirao je na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (1980.), a doktorirao u Rimu (1988.). Redoviti je profesor u trajnom zvanju i pročelnik Katedre socijalnog nauka Crkve na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Pročelnik je Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve (1997. – 2004. i od 2019.). Bio je glavni i odgovorni urednik *Bogoslov-ske smotre* (2017. – 2021.), zatim predsjednik (2005. – 2017.) i trenutno član (od 2017.) Matičnog odbora za humanističke znanosti – polje filozofija i teologija. Član je Skupštine Kršćanske sadašnjosti (od 2011.) i više vijeća i komisija Hrvatske biskupske konferencije i Zagrebačke nadbiskupije. Bio je rektor Nadbiskupskoga bogoslovnog sjemeništa u Zagrebu (2008. – 2011.). U središtu njegova znanstvenog rada u Hrvatskoj i inozemstvu je socijalno-etička tematika, a napose primjena socijalnog nauka Crkve pod interdisciplinarnim vidom na crkveni i društveni život. Bio je voditelj triju znanstvenoistraživačkih projekata. Član je međunarodnog EVS projekta za Hrvatsku (od 1998.), a od 2019. do 2022. godine bio je i voditelj EVS-a za Hrvatsku. Objavio je 9 knjiga, a 30-ak knjiga uredio je sam ili u suuredništvu. Autor je više od 90-ak znanstvenih radova u Hrvatskoj i inozemstvu te brojnih stručnih radova. Od 2002. ima redovitu kolumnu u Kršćanskoj obiteljskoj reviji *Kana*.

Mr. sc. Zvonimir Ancić rođen je 1971. u Janjevu. Diplomirao je na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Magistrirao je na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu na poslijediplomskom studiju Međunarodnih odnosa i sigurnosti. Trenutno je polaznik doktorskog studija iz povijesti na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Na Hrvatskome katoličkom radiju djelovao je od početka emitiranja u svibnju 1997. godine kao spiker, voditelj programa i urednik. Od 1999. do 2003. godine na tom je radiju bio urednik vjerskog programa. Na poziv zagrebačkog nadbiskupa Josipa Bozanića preuzima službu predstojnika Ureda zagrebačkog nadbiskupa za odnose s javnošću i tu je službu obnašao od 2003. do 2006. godine. Na plenarnom zasjedanju Hrvatske biskupske konferencije u travnju 2006. godine imenovan je ravnateljem Hrvat-

skoga katoličkog radija, predstojnikom Tiskovnog ureda Hrvatske biskupske konferencije i glasnogovornikom Hrvatske biskupske konferencije. Do 2018. godine bio je ravnatelj Hrvatskoga katoličkog radija, a još uvijek je u službi predstojnika Tiskovnog ureda i glasnogovornika Hrvatske biskupske konferencije. Član je Odbora Hrvatske biskupske konferencije za sredstva društvenih komunikacija. Godine 2019. imenovan je medijskim suradnikom Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve. Na Hrvatskome katoličkom radiju od 2019. uređuje emisiju „Socijalni govor Crkve“. Bio je predsjednik Organizacijskog odbora Šestoga hrvatskog socijalnog tjedna, koji je 2021. godine održan u Zagrebu.

VJERONAUCNA
OLIMPIJADA

